

Západ

Časopis pro Čechy a Slováky

Západ, bi-monthly for Czechs and Slovaks, published by the Collegium Bohemicum in Canada Second Class Mail Registration Number 4890 ISSN 0226-3068

Vydává: Collegium Bohemicum jako dvouměsíčník
Redakční rada: Eva Limanová, Stanislav Reiniš, Josef Škvorecký, Miloš Suchma, Ota Ulč

Redaktor: Miloš Suchma
Administrátorka: Milada Reinišová
Grafická úprava: Věra Držmišková, Ctirad Smolík
Sazba: Prague Typesetting, Inc.
Tiskne: Prague Typesetting, Inc.

Dopisovatelé:

Kanada: Vladimír Cícha, Jan Drábek, Richard Drtina, Pavel Kantorek, Jiří Krupička, Marta Procházková, Jaroslav Švestka, Arnošt Wagner, Aleš Zeman

USA: Blanka Jičínská, Bohumil Krčil, Vladimír Kříž, Iva Pekárková, Eva von Rheinwald, Ivan Sviták, Jiří Sýkora, Leoš Zeman

Austrálie: Petr Hrubý, Jan Jirásek, Jaroslav Kovaříček, Miloš Ondrášek

Německo: Antonín Brousek, Zbyněk Čeřovský, Ota Filip, Karel Hviždala, Karel Kryl, Antonín Měšťan, Ján Mlynárik, Jan Pulda, Pavel Taussig, Karel Trinkewitz

Skandinávie: Robert Lamberg (Dánsko), Michael Konůpek (Norsko), Helena Kosková (Švédsko), Jan Kristofori (Norsko)

Švýcarsko: Dušan Šimko, Vladimír Škutina

Holandsko: Radek Kučera, Josef Staněk

Anglie: Jan Křesadlo

Francie: Ivan Kraus

Itálie: Stanislav Auský

Rakousko: Ivan Medek

Adresa redakce: Západ, Box 9021, Terminal P.O., Ottawa, Ont., Canada, K1G 3T8

Články nemusí vyjadřovat názory redakce.
Redakce si vyhrazuje právo na zkrácení a úpravu příspěvků. Redakční uzávěrka vždy 1. února, dubna, června, srpna, října a prosince

Adresa administrace: Západ, Box 322, Waterloo, Ont., Canada, N2J 4A4
Předplatné, příspěvky na tiskový fond, inzerci a změny adres zasílejte na adresu administrace.

Předplatné:

1 rok:

Can: \$22.00 Kanada

US: \$22.00 USA

US: \$26.00 ostatní země (letecky)

nebo ekvivalent v cizí měně

2 roky:

Can: \$40.00

US: \$40.00

US: \$48.00

Doživotní předplatné CAN \$400.00 (Kanada), US\$400.00 (USA a ostatní země).

Československo vzhledem k devizovým a poštovním předpisům zdarma
Cena jednotlivého čísla \$ 4.00

Odběratelé v USA a v Kanadě mohou platit osobním šekem. V ostatních zemích bankovním příkazem nebo mezinárodní poštovní poukázkou (patrně nejvýhodnější pro evropské předplatitele).

Předplatné v Evropě lze poukázat na poštovní účet číslo 98601-202 u poštovního šekového úřadu 2000 Hamburg, BRD. Bankovní směrové číslo 200 100 20.

Předplatné lze rovněž poukázat přímo na bankovní konto Západu do Bank of Montreal, 239 Weber St. N., Waterloo, Ont., Canada, N2J 4H5 (TSA No. 5037-246).

Ročník 11.

Číslo 4.

Srpen 1989

Obsah

Československo

Demokracie pro všechny (Stanislav Reiniš) 1

Přiznání (západního) čtenáře Rudého práva (Igor Čtenář) 3

Svět

Sovětský svaz (Jiří Krupička) 4

Politici a fláša (Egon Lánský) 5

Několikeré zavítání do Indonézie (V. S. Zavadil) 6

Emigrace

Zhoršující se podmínky emigrace (Ota Ulč) 8

Právní porady (Pišta Slovák) 10

Kdybyste dovolili, pánové (Ota Rambousek) 12

Interview

Ján Mlynárik o vztáchoch medzi Slováckmi a Čechmi 14

Interview s Jáchymem Topolem 17

Věda

Anomálie zvaná psi (Lubomír Kundrát) 20

Historie

Srpen 68 byl pomstou za Kolčaka (Antonín Brousek) 22

Fórum

Jiná (Milan Zelený) 25

Literatura

Volgograd 1974 (Vladimír Kříž) 27

Dopis (Milan Charoust) 28

Curriculum vitae 30

Sám proti noci (Dušan Šimko) 32

Dopisy

34

Fotografie na obálce
Praha I. máj 1988
Autorka Liba Taylor

Prosíme, informujte své známé, o nichž si myslíte, že by o ZÁPAD měli zájem.

ZÁPAD DO VŠECH SVĚTADÍLŮ!!!

Československo

Stanislav Reiniš

Demokracie pro všechny

Nedávno jeden z přátel Západu napsal dopis, v kterém poznamenal, že boj za demokracii v Československu se konečně přenesl z časopisu Západ na Václavské náměstí. Patříčně jsem se nafoukl, ale nemyslím si, že bychom byli v tomto boji jediní, ani v minulosti, ani teď. Jen jsme se vždy snažili, přes vzdálenost a léta v exilu, pochopit, oč v Československu jde a čeho je třeba dosáhnout. A co hlavní — snažili jsme se vyhnout všelijakým pochybným reformovaným socialismům, které by jen prodlužovaly agónii národa.

Mnozí tvrdí, že my tady, v bezpečí demokracie, máme našim doma málo co říci. Oni riskují, nastavují svoje záda a obličej ranám, a my v klidu a teple bychom měli, tvrdí někteří, spíjet.

Je pravda, že zprávy z domova nám chodí někdy pozdě; že nemáme, jak tvrdí klasici Rudého práva, prst na tepu života naší vlasti; na události reagujeme, až když už je dávno po nich. Máme však jisté výhody. Máme čas nad věcmi přemýšlet. Máme možnost získat všechny informace o čemkoli. Můžeme se opřít o úvahy druhých. Máme možnost nepodléhat okamžitým náladám.

Proto máme domovu co říci. Domov a exil jsou spojené nádoby. Proto je nám blízké myšlení těch, kteří v Československu myslet nepřestali. Je jich mnoho, i když se navenek zdá, že se tam většina lidí zajímá hlavně o dobré jídlo, pití, a manželky svých bližních.

Události tohoto roku ukazují, že cesta od socialismu není cestou lehkou. Oficiálně vyhlášená perestrojka trvá už téměř tak dlouho jako první světová válka. Přesto se stále ještě podobá dvouhlavé ženě, která zjistila, že je těhotná, a teď si jedna hlava přeje kluka a ta druhá holku. Jedna hlava perestrojky by chtěla rozvinuté hospodářství a "demokratizaci", druhá hlava by chtěla mocenský monopol strany. Tyto dva aspekty jsou navzájem neslučitelné. Buď to bude kluk nebo holka, třetí cesta není.

V Československu jsou ledoví muži byrokratického systému převážně na kost ztuhlí, i když se leccos dá říkat nahlas. Takto nás kritizoval čtenář z Československa: "To, o čem vy píšete, my tady dobře známe z denního tisku. Šetřte papírem. Mnohé se tady už může říci; ale bohužel, máloco se pak opravdu změní."

Slova a činy se rozcházejí, lidé rozeklaných jazyků velebí demokracii

z teplé kanceláře s výhledem na Hrad, zatímco ti, kteří to myslí upřímně a vážně, jsou prohlašováni za zplozence mocností pekelných.

Zmatení myslí a činů nepostihuje jen Československo. I v demokratické části světa říkají lidé věci, nad kterými žasnu. Jistý Otis Gatewood napsal v časopise World Wide Contact, který se udánlivě zabývá šířením evangelia:

"Komunisté v jiných ohledech podporují křesťanství. Učí pravdivosti, čestnosti, šetrnosti, podnikavosti, oddanosti, rovnosti všech, monogamii, čistotě, střizlivosti, plí, poslušnosti, skromnosti, trpělivosti, lásce a odpovědnosti k rodině, pracovní výkonnosti a účinnosti, budují školy a nemocnice a podporují přestárlé. Nemůžeme o nich říci, že by byli bezbožní. Jsou v mnoha ohledech skutečnými křesťany, i když svými ústy popírají křesťanství."

Podivuhodná není ani tak absurdita tohoto výroku, jako to, že jej někteří berou vážně. Vůbec je mnoho nemsmyšlných výroků, které lidé berou vážně.

A když nebereme tento výrok vážně, co tedy vlastně máme brát vážně? Existuje vůbec nějaká jistota? Dá se někomu něco, něčemu věřit? Mnozí, i nemarxističtí filosofové nás učí, že pravda je beztak relativní, a pravdu má ten, kdo zvítězil. Kdyby byl Hitler vyhrál, mohl si klidně napsat

na bránu Berchtesgadenu hes: Pravda vítězí, a nikdo by nemohl nic namídat.

Jestliže je pravda relativní, je i citát z onoho Gatewooda pravdivý. Nejen Hitler, ale každý totalitní systém si tedy může vytvořit jakoukoliv pravdu a změnit ji, když se mu to hodí.

Navzdory těmto "moderním" a dokonce "postmoderním" názorům o relativitě a nedůvěryhodnosti pravdy je boj za demokracii v Československu založen na předpokladu, že existují pravdy univerzální a rozumem poznatelné.

Naštěstí je dost těch, kteří uvidí dopředu lépe než fojtíci. Tak v loňském roce vznikl manifest Hnutí za občanskou svobodu, nazvaný "Demokracie pro všechny". Tento manifest se čte jako poesie, silná a hutná:

"Čas dozrál k práci v pravdě politické.

Vstupme do prostoru, k němuž lidé chovají všeobecnou nedůvěru vinou těch, kteří ho po desetiletí okupují svou diktaturou a svou nekompetentností.

Tento prostor musí být rehabilitován. Politika se opět musí stát místem výrazu a uplatnění skutečných zájmů společnosti."

"Výsledná bilance sedmdesátileté existence československého státu není radostná. Žijeme v době hlubokého mravního úpadku celé společnosti, žijeme v nedemokratických poměrech, v poměrech omezené národní a státní suverenity; upadáme hospodářsky a technologicky; tvůrčí potenciál nových a nových generací opouští centrální manipulaci; životní prostředí je u nás stále odpudlivější; příslušníci nových a nových generací opouštějí znechucení svou vlast; naše země, kdysi jedna z nejvyspělejších v Evropě, klesá dnes mezi nejzaostalejší."

Tento manifest vyšel již v mnoha exilových časopisech. Proto nebudu opakovat vše. Manifest, a to je důležité, nachází řešení naší národní krize, prostě a jasně, v tradicích našich dějin, a hlavně v Masarykově dlouhodobé koncepci evropských dějin:

"Masarykova dlouhodobá koncepce..." dnes se potvrzuje jako smysluplná: dokládá to například proces stále hlubšího sjednocování v různosti, který už delší dobu probíhá v západní části našeho kontinentu. Velké ohrožení, ať už válečné nebo ekologické, kterému musí dnes Evropa a svět čelit, nelze však natrvalo odvrátit, bude-li se ideál demokratické jednoty naplňovat jen v jedné části Evropy. Proto si stále víc lidí na Západě i na Východě uvědomuje, že jedinou cestou pro nás všechny je usilovat o plnou demokracii v celé Evropě, tedy i v té její části, v níž žijeme my. Jsme přesvědčeni, že to je jediná možná cesta i pro Československo."

"Oč by nám tedy mělo především jít, je SKUTEČNÁ DEMOKRACIE. Tedy DEMOKRACIE PROVŠECHNY. Demokracie jako systém založený na duchovní, politické i hospodářské pluralitě a na vzájemné toleranci."

"Jako stoupenci svobody ducha se chceme zasazovat o to, aby žádný světový názor nebyl státem nadřazen názorům jiným a aby takové nadřazení nemělo tudíž ani oporu v ústavě či jiných zákonech; jediným omezením této rovnosti smýšlení, respektive jeho projevu, by mělo být, že nepatří pro ty, kdo ji sami prokazatelně neuznávají a omezují."

"Nechť vládne ten, kdo si vydobude důvěru občanů, ztratil-li ji, nechť předá vládu tomu, kdo důvěru získal. Z principiálních důvodů odmítáme povýšení jakékoli společenské skupiny nad skupiny jiné. Občané nesmí být rozdělení do vyšších a nižších kategorií, nomenklatura a kádrové stropy musí být zrušeny, žádný politický názor nesmí být předem kodifikován jako měřítko způsobilosti výkonu veřejné funkce."

Vím, že toto vše bylo řečeno předtím už mockrát. Tyto jednoduché, triviální pravdy demokracie si však v každé generaci musí lidé zopakovat, nemá-li systém, který nahradí reálný socialismus, zdegenerovat v nový čardáš mocipánů a bezútěšnou plytkost života ovládaných.

Nový právní řád musí podle autorů Manifestu co nejdříve nahradit staré principy "třídní justice". Tento právní řád musí dát lidem jistotu a důvěru.

"K tomu je třeba především, aby byl celý právní řád uveden v bezpodmínečný a žádné úhybné manévry neumožňují soulad se zásadami Všeobecné deklarace lidských práv, kodifikovanými v paktech o lidských právech a dalších mezinárodních normách, které náš stát už přijal formálně za své."

Důležitou částí Manifestu je odstavec o SNB a Státní bezpečnosti:

"Úpravou zákona o SNB a příslušnou výchovou by měli být všichni příslušníci SNB vedeni k tomu, aby si počínali jako občané, jejichž úkolem je ostatní chránit, a nikoli jim panovat. Bezpečnost by měla podléhat kontrole zastupitelských sborů i veřejnosti."

"Státní bezpečnost, tento mohutný, obávaný, všudypřítomný a všemocný nástroj mocenské manipulace občanů, jehož faktické působení mnohonásobně přesahuje i rámec všech jeho současných pravomocí, by měla být přeměněna v nezbytnou protišpiónážní a protiteroristickou službu a v důsledku toho by měl být radikálně snížen počet jejích příslušníků."

Je celkem jasné, že ve svaté vládnoucí trojici strany, armády a bezpečnosti stojí bezpečnost nejvýše. Strana je prokorpupovaná od hlavy až k poslednímu výběřčímu stranických příspěvků. Každý ví, proč jsou lidé ve straně. Rozhodně ne z nezištného idealismu. Strana je tedy nejslabší složkou, která se rozpadne jak zafouká větráček.

Armáda se skládá, co se týče důstojnického sboru, z hlav nejvíce obceimentovaných. Má však tu nevýhodu, že většina je na vojně na dva roky a ti armádu nemilují, a kdyby něco, půjdou se svými kamarády a ne se svými důstojníky. Takže zbývá bezpečnost, kam seliděhlásídobrovolně, jsou ochotni za hrst rýže hrdinně otloukat babičky a školáky, se svými čtyřnohými kamarády sřeží mír od Šumavy k Tatrám, a jejich celá nepřítelůsná existence závisí na chlebo-dárcích. Kde jinde by našli, co mají u bezpečnosti. Ať se strana rozpadne, bezpečnostní pluky připochoďují a o vše se postarají.

A ti by se měli nyní omezit na tzv. zvědače z Bolívie? Státní bezpečnost takovýto pokus o degradaci nikdy autorům manifestu neodpustí. Perestrojka, glasnost, demokratizace — proč ne, ale na koryta nám sahat nebudou!

Kromě těchto všeobecně politických tézí hovoří Manifest i o životním prostředí a cestách k hospodářské prosperitě. Život národa závisí konec konců na jeho ekonomii. Manifest říká:

"Naše zkušenost ukázala, že bez plurality politické není možná pluralita hospodářská a že bez plurality hospodářské ekonomika země zastává a chřadne. Proto teprve taková proměna politického systému, jakou máme na mysli, může otevřít dveře k opravdu radikální hospodářské reformě, která by podniky vysvobodila z útlaku centrální byrokracie. Podnikovou sféru lze tvořivě ovlivňovat finančními nástroji, cílevědomou podporou perspektivních odvětví a především obnovou principů nabíd-

ky a poptávky, konkurence a peněžné tržních vztahů."

Pluralitou se zde myslí, tak jako v mnoha hospodářsky nejspělejších zemích světa, družstevní podnikání, soukromé podnikání, státní podniky i další formy vlastnictví tak jak existují v Kanadě, USA, Evropě, i v dalších rychle se rozvíjejících ekonomiiích.

To vše závisí nejen na podnikavosti lidí, ale i na svobodné výměně názorů a informací, bez které žádná vyspělá země dnes nemůže existovat:

"Žádný problém této země nebude vyřešen, nebude-li o něm možno na veřejnosti svobodně mluvit a psát. Duchovní život, kultura a sdělovací prostředky jsou čímsi jako mozkem či nervovou tkání společnosti, totiž nástrojem jejího sebeuvědomění; ohniskem jejího poznání a sebepoznání; místem, kde odkrývá i utváří svou mravní konzistenci a identitu. Prvním předpokladem všech změn k lepšímu je tedy svoboda kultury v nejširším slova smyslu."

S tím souvisí i přeměna školství, které je v úpadku, i svoboda víry. Na tomto místě bych chtěl mluvit o jednom problému, nad kterým uvažují už léta.

Před druhou světovou válkou, během ní i po ní národ miloval své básníky a spisovatele. Vančura, Nezval, Seifert, Hora, Hrubín, Wolker, S.K. Neumann a mnozí jiní — četli jsme je, recitovali, prožívali. Byli to umělci znovuzrozeného národa v nejšťastnější době jeho existence.

Ale — snad jen jeden citát z mnoha: "Socialismu dálko — blízká! Blízká jsi — díš? Z tmy úzkosti převez nás všechny, jímž se stýská, však při sám život — jenom ty.

Dýmem, jímž teorie hoří, pláš bez intrik a bez klevet, zem, jdoucí v svět, a brána k moři a brána do Gruzie z Mlet."

Tato neumělá básnička nepochází od Ivana Skály roku 1951 nebo 1989. Je to Josef Hora z roku 1935, a je to překlad z Jesenina. A jeukázkoutoho, že kdo je výborňý v poetice, nemusí ještě být tak dobrý v politice.

Snad je to naše národní chyba. Snad za ni vůbec nemůžeme, protože v obrozenecké době bylo třeba burcovat národ jak jen to šlo. Literatura státoťvorně i nestátoťvorně nabádá se u nás rozkošatěla měrou ve srovnání s jinými národy neobyčejnou, a to i v dobách, kdy to nemuselo být a pobyt na Dobříši na tom nezávisel. Jesenin možná musel — Hora nemusel.

Mohu tedy s něčím z Manifestu nesusouhlasit. Význam svobodné literatury je velký v době a na místě, kde není jiné cesty, jak vyjádřit určité myšlenky a emoce. V takové situaci je literatura a kultura čímsi jako mozkem nebo nervovou tkání společnosti.

Igor Čtenář

Přiznání (západního) čtenáře Rudého práva

Přiznávám ne bez jistých rozpaků, že jsem horlivým čtenářem *Rudého práva*. Ať se ve světě děje cokoli, nejraději si čtu nebo, jak moje babička říkala, ukazují si, v novinách mého mládí. Nudně objektivní *New York Times*, dobře informovaný *Le Monde* nebo intelektuální *Neue Zürcher Zeitung* si prohlídnu. Rudas ale čtu s vášní. Rekněte sami, jsou na světě noviny, které by na první straně uveřejnily dopis národního umělce Chramosty, v němž *inter alia* poznamenává, že "nedodržování pracovní doby nepůsobí příliš radostně?" Probírám se takovými větami a mám pocit elastického pouta a tou divnou kulturou, která tohle všechno plodí.

Prosím, nemyslete si, že se dokážu prokousávat rezolucemi ÚV KSČ. Neuměl jsem to nikdy, s tím se člověk musí snad narodit. A tak přeskakují veliké články údajně mezinárodního dosahu, plné orwellowských pavět a blbostí a trpělivě se pídím po skryté perle. A soudruzi z redakce Na poříčí mě zklamou jen málokdy. Tak například před několika měsíci mě potěšili článkem Karla Laciny "Gafarza: oaza klidu." Píše o tom, že okolí etiopské metropole "oplyvá četnými půvaby, které jak její stálé obyvatelé, tak i návštěvníky přímo vybízejí k toulkám do přírody." Když si člověk uvědomí, že Etiopie, pravděpodobně nejstarší civilizace na světě, je dnes jedním velikým hrobem, v němž leží desítky tisíc mrtvol a umírajících kostlivců, výsledek to násilné kolektivizace a občanské války s přímou kubánskou a sovětskou vojenskou účastí, připadá nám Lacinova vybidka k procházce etiopskou krajinou poněkud kafkovská.

Jindy zas mě *Rudé právo* potěšilo článkem o záložním parašutistovi, který se vypořádal s "pankáči." Tři vlasatí mládenci provokovali účastníky dopravního provozu a občané

V opravdu svobodné zemi, kde každý říká, co si myslí i co ještě nestačil domyslet, literatura tuto funkci nemusí mít.

O tom ale budeme diskutovat až v demokratické Československu. Zatím nám jde o to, aby v Československu byla i literatura svobodná.

LIDSKÁ PRÁVA (RADICAL PARTY) PRAHA SRPEN 1988

jeden jako druhý kapitulovali. Když ale pankáči přišli na parašutistu, se zlou se potázali. Dva ztráskal karatisticky, třetímu zlomil ruku. A tohle všechno je sděleno čtenáři s nádechem triumfu, nikde ani povzdech o konceptu "necessary force," nikde ani zmínka o tom, že pankáči, respektive jejich právníci, si to s parašutistou vyřídí u soudu. *They asked for trouble, they found it, book closed*, říká mezi řádky *Rudé právo* a člověk nechápe, proč se stejní redaktori tolik hněvali na parašutistův americký protějšek jménem Bernard Goetz.

Než se mi čtenáři *Západu* vysmějí, že ztrácím čas, ať se podívají na článek Jiřího Bareše pod hegelovský komplikovaným titulem "Rómové: sami o sobě s námi," (*RP*, 18. března, 1989). Čtenář v něm nenajde perly. Je tu hned jeden překrásný náhrdelník. Skutečným skvostem je pasáž postavená na dopise čtenářky Jarmily Novohradské z Prahy 5.

Čtenářka se durdí na občany cikánského původu, Romy, že prý nejsou schopni se přizpůsobit svému okolí a klade si otázku "Kdo vůbec mohl vymyslet tu takzvanou integraci?" (A pak, že se v Praze bojí glasnosti.) Dál nechám mluvit paní Novohradskou samu za sebe: "K řešení problému dvojnásobně porodnosti Romů proti ostatnímu obyvatelstvu se bojíme přistupovat proto, aby nás Západ nepomluvil. Ale on nás pomluví stejně! Pro každý národ je lepší snažit se o zkvalitnění populace než nechat nekoordinovaně množit mentálně postižené jedince. Kdyby se například Čína bála pomluv, nemohla by zavést opatření k utlumení populační exploze." Bylo by jistě laciné pouštět se do poznámek o tom, jak pí. Novohradská z Prahy 5 bude koordinovat množení těch, kteří nedosáhli patřičných mentálních výšin: nůžky, drátěný věšák, snad rovnou kastrace, nebo dokonce apartní plynová ko-

můrka, třeba v Praze 5? To ví jen čtenářka Novodvorská. Jo, a taky to věděli přispěvatelé časopisu *Der Stürmer*.

Čtenáři *Západu* si nesmí myslet, že se probírám články pánů Chramosty, Laciny a Bareše z nějakého perverzního voyeurismu. Nečtu *Rudé právo* se škodolibým úsměškem na rtech. Je to spíš sebetýránání než výsměch. Čtu *Rudé právo* tak, jako si v jiných kulturách nasazují žiněné košile.

Důležité je porozumět si

Rudé právo, 10. 5. 1989

U ministerstva zahraničí ČSSR v Praze je akreditováno 182 zahraničních novinářů, které k nám jako své zpravodaje vyslaly jejich mateřské redakce novin, časopisů, agentur, rozhlasových a televizních společností ze 40 zemí.

Navštívili jsme některé z nich, abychom přiblížili jejich práci a život.

Se zpravodajem maďarského listu *Népszabadság* Tiborem Kísem jsme se potkali ve vratnici naší redakce.

... Víš, říká Tibor po krátkém zamyšlení, v našem tisku se situace výrazně změnila. Objevily se tzv. nezávislé noviny, zvýšila se cena tisku. Dříve stál například *Népszabadság* 1,80, dnes už 4,80 forintu. Přičemž náklad se snížil. Oficiální deníky, tedy i my, jsme ztratili čtenáře. Dříve si lidé kupovali čtyři pět různých titulů novin, dnes vzhledem k ceně, jen jeden. Proto musíme o čtenáře neustále bojovat, nabízet informace, které ho zaujmou. Ale na zásady novinářské etiky, pravdivosti a serióznosti by se nemělo nikdy zapomínat.

... Naposledy jsem se zastavil na Vinohradech, kde ve vilové čtvrti sídlí zpravodajské středisko prvního západoněmeckého televizního programu (ARD), v němž pracuje sedm novinářů. Mým hostitelem byl hlavní korespondent ARD Carl Bringer, který v ČSSR působí třetím rokem. Moderní, plně elektronicky vybavené studio (jediné ze západoevropských zemí v ČSSR), umožňující zpracovávání, ozvučení i střih televizních pořadů, pracuje v Praze už plných pětadvacet let.

... Myslím, že váš stát vytvořil optimální podmínky k podávání informací. Řekl bych, že váš statut je mezi zeměmi RVHP jedinečný. I když konfliktům se nevyhneme, jako například v lednu, kdy jsme při demonstracích na Václavském náměstí utrhli od příslušníků Bezpečnosti výprask. Což vás mluvcí označil jako přehmat a doporučil nám žluté vesty.

Jiří Krupička

Sovětský svaz

"Kdyby zde (ve střední a východní Evropě) nebyl Sovětský Svaz jako stabilizátor situace, země této oblasti by se zase mezi sebou popraly" (Charles Gati, Columbia School of International Affairs).

Přečtete si tuto větu ještě jednou, jestliže jste hned napoprvé nedostali chuť bouchnout pěstí do stolu.

Názor je zcela jasný: kdyby nebylo Sovětského Svazu a jeho patronace nad nedospělými národy a náručky střední a východní Evropy, byly by si už zase dávno ve vlasech. A pro nás, rozumné lidi na Západě, by to mohla být rozbuška třetí světové války. Kde vznikly ty první dvě? Tam, v té věčně neklidné oblasti. Tam, kde za celou historii se národy ještě naučily žít spolu v míru. Někdo na ně pozor dávat musí. Budme rádi, že to za nás dělá Sovětský Svaz.

Kdyby toto byl názor jednotlivce nebo jen skupiny nenapravitelných sovětofilů liberální levice nebylo by nutno se nad ním příliš rozčilovat. Bohužel objevuje se v různých variantách v mnoha hlavách na Západě, zdaleka ne jen levičáckých. Často se tento postoj projeví nejprve jako podvědomá reakce několika slovy. Z nich je cítit nedůvěru vůči schopnostem středoevropanů a východoevropanů žít mezi sebou v míru — bez dozoru.

Vždycky někdo ten dozor vykonával, řekne západní vzdělanec. Dělal se o něj císař ve Vídni se sultánem v Cařihradě, pak sultána nahradil car

v Petrohradě, a přidal se k nim král pruský, později císař německý. Podělili se o poslední polosamostatnou zemi tohoto prostoru, Polsko. Až se mezi sebou porvali a všichni tři válku prohráli. Dozor převzala Francie, a nestačila s dechem ani dvacet let; tak se podunajské a karpatské země vzájemně milovaly. Po ní převzala úkol Hitlerova Tisíciletá Říše, a pak Sovětský Svaz. Má někdo chuť vzít to po něm? Nemá. Budme vděční Sovětskému Svazu. Jen by to měli Rusové dělat trochu civilizovaněji, ale i to už se bohudíky podstatně zlepšuje. Díky komu? Hádejte.

Jsou tiito skeptikové opravdu úplně bez argumentů? Sáhnu-li pro ně do minulosti, bude vám někdy hodně nepřijemně. Bude-li ovšem argumentátor obecně vzdělaný člověk, tedy výjimka v moři běžných západních ignorantů (žádná naše povýšenost není dnes na místě, na Východě se obecná ignorance mísí se lži v ještě smutnější zmatek).

Zůstaneme-li jen v tomto století, vyjdou vzájemné vztahy národů střední a východní Evropy ve staré pětímístné stupnici známek asi takto: U Baltů na trojku; na čtyřku (prospěch známý kdysi ve školách jako napomínání čili napínák) pro Čechy, Slováky, Rumuny, Ukrajince a snad Bulhary; na čistou pětku pro Maďary a Poláky (při započtení polských vztahů k Ukrajincům, Litevcům a samozřejmě Rusům); na dvakrát podtrženou pětku pro Jugoslávce (hrůzyplné vzájemné masakry za druhé světové války). Němci zůstanou v hodnocení nedávne minulosti mimo konkurenci, na ně stupnice nestačí.

Po druhé válce se vzájemné vztahy zemí tohoto prostoru uklidnily, nebo spíše umrtvily. Za jakou cenu ovšem! Už vidím vyskakovat české vlastence. Ty se opovažuješ dát Masarykově

republice, vzoru demokracie a humanismu, jen čtyřku? Odpověď je prostá: Ta známka je pro mezinárodní vztahy, nikoli pro vnitřní politiku. Nikdo, nebude-li nestydatě překrucovat dějinná fakta, neupře československému státu let 1918-1938 jasně první místo v rozumnosti (vyjma nesmyslné politiky Čechů vůči Slovákům a opačně) a slušnosti vnitřní politiky první místo mezi všemi zeměmi střední a východní Evropy.

Naše země jediná vydržela s plnou demokracií a občanskou svobodou celých dvacet let mezi oběma válkami. Demokracie se zhroutila v Německu a Rakousku, a nikdy pořádně nezrodila v ostatních státech oblasti. Její zárodky zašly velmi brzy na úbytě. Jen v Československu byla zabita zvenčí; všude jinde si ji zabili sami.

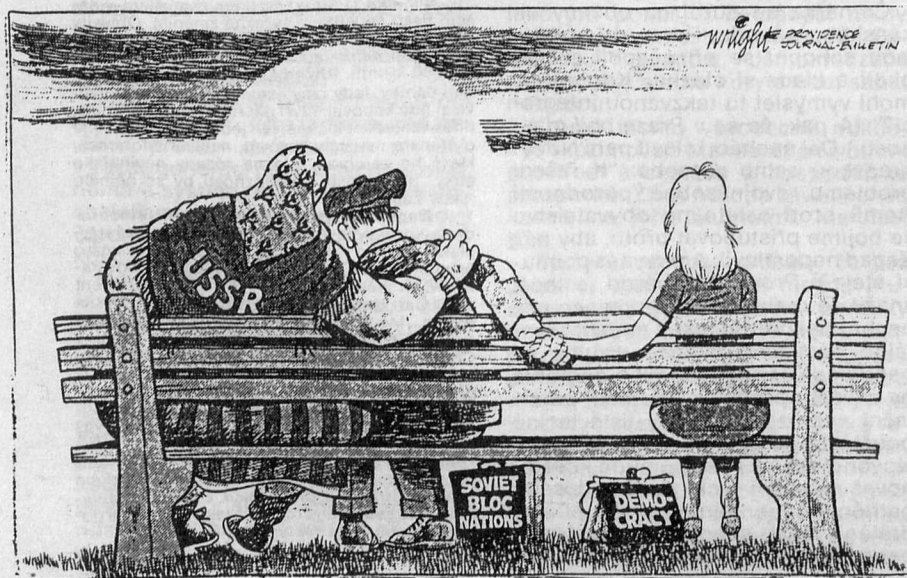
To je jeden pohled, v podstatě pěkný. Druhý, mezinárodní, je smutnější. Československá republika neměla na svých hranicích jediného přítele. S výjimkou krátké hranice s Rumunskem na nejztracenějším konci státu. Maďarsko bylo od počátku nesmiřitelný nepřítel. Německo, s přivtěleným Rakouskem, se jím stalo později. K Polsku byl poměr československého státu ne — přátelský, později vysloveně nepřátelský.

Bylo to všechno vinou sousedů, nenávidějících hodné Čechy a Slováky? Kdyby to byla pravda, byli bychom zábrakem mezi národy, a ještě větším zábrakem mezi státy. Každý suverenní stát je ve vztazích k druhým ztělesněním egoismu a amorálnosti. Tím vznikl, a tím se udržuje. To je základní pravda mezinárodního života. Československo přirozeně není výjimkou, jinak by ani nebylo vzniklo.

Pod heslem historického práva přivedly české země do nového národního státu tři miliony Němců, pod heslem bezpečnosti hranic zabralo Slovensko tři čtvrti milionu Maďarů. Vzali jsme si celé Těšínsko se stotísem Poláků, a přátelství s nimi jsme dovršili zákazem transportu francouzské pomoci Polsku přes naše území, když v roce 1920 bolševická vojska stála před Varšavou. "Kdybychom přejezd povolili, jen by to ztížilo naše jednání s vítězným Sovětským Svazem". Čtenář necht' si sám vypátrá autora tohoto výroku.

Poláci nám bratrskou službu vrátili o 18 let později, a za pár měsíců potom si čerstvě zrozený slovenský stát urval, pod otcovskou ochranou Hitlerovou, zase kousek z polského těla.

Barbarství nacismu milosrdně přikrylo pro mnohou dnešní paměť spoustu jiných ran do zad, násilí, bezpráví, a také vyložených pitomostí. V našem, mimosovětském prostoru Podunají a Karpat se všechno zlo a nesmysl ve vztazích mezi národy i lidmi skromně skrčilo do stínu Osvětimi a Treblinky, a snaží se z něj ne-

vylézat. Včetně historie Chorvatů a Srbů, kterým to přikrčování dá hodně práce. Sovětský Svaz sám ovšem nemá kam se schovat.

Je pestrá směs národů střední a východní Evropy i dnes ještě tak nedospělá, že se neobejde bez drába nebo aspoň opatrovníka, jak tvrdí pan Gati?

To je otázka do rvačky, protože nic jiného než rvačka nezbyvá. Jinak, připustíme-li i jen částečnou její oprávněnost, zavádíme spor o oprávněnost sovětské sféry v Evropě do oblasti intelektu. A jakmile se podá prst, sežerou pokrokáři celou ruku. Někdy jim to myslí.

Do té rvačky by mne nezavedl uražený rozum, ten něco takového dělá málokdy, ale uražená důstojnost; pocit člověka, který je ponižován pro svůj původ. Pral bych se, protože chci věřit, že národy dunajského a karpatského prostoru už přeci jen dospěly do stadia minimální snášenlivosti a spolupráce bez drába. Ale víra a rozum jsou dvě různé věci, a často si vůbec nerozumí.

Zas ledaskdo vyletí. Copak nevidíš tu samozřejmou cestu? Hospodářské a politické společenství, nejprve regionální a později celoevropské? Náš zahraniční tisk se jen hemží možnými kombinacemi. Spolupráce prostě nastane, spontánně vyrostle z půdy zúrodněné trpkými zkušenostmi. Jen se zbavit komunistických režimů a sovětského poručnictví.

Advocatus diaboli by měl hodně otázek. Vyberu z nich jednu, možná nejtěžší: Co Němci?

Jsou základní součástí střeoevropského prostoru. Tak základní, že si i vytvořili pojem Mitteleuropa pro oblast svého národa a jeho vlivu, a nepříjemně často a tvrdě jím operovali. Západní Němci jsou západní jen proto, že prozatím existují i východní Němci. Spojte je, a dostanete zase jen střední Evropu. Západní začíná za Rýnem. Tam, kde se zastavily římské legie. Veškeré plány o svobodné organizaci střední Evropy v trvalé hospodářské a politické společnosti bez Němců jsou jen slovní hry a iluze.

A hned vyskočí problém prvního řádu: Má být součástí společenství rozdělené nebo sjednocené Německo? Neutečete mu, i když si střeoevropské společenství nahradíte celoevropským. Rozdělené Německo bude stále bolavým bodem a zdrojem konfliktů; sjednocená země bude hospodářský kolos, a uměrný politický vliv je nevyhnutelný.

Je veřejným tajemstvím, že ani v Nato ani v Evropském společenství si nikdo, mimo Němců, Wiedervereinigung nepřeje. Rozdělení všem velmi vyhovuje; po minulých zkušenostech není co se divit. Jaký postoj zaujme v této zásadní otázce budoucí svobodné Československo nebo Polsko? Postaví-li se proti sjednocení, je o trvalý konflikt v naší oblasti

postaráno. I když dnes se v západním Německu problém sjednocení odsunuje z taktických důvodů trochu dozadu. Prozatím. Budou-li Češi a Poláci pro sjednocení, budou tím zároveň pro vyslovenou nerovnováhu sil ve střední Evropě.

Naši skromnější plánovači operují nejčastěji vidinou společenství Československo - Polsko - Maďarsko, později možná federativního. Roduvěrní Slováci by je raději viděli jako Česko-Slovensko-Polsko-Maďarsko; ti nejrodivěrnější by čtyřúhelník stáhli ve trojúhelník bez Česka.

Ten čtyřúhelník by nevisel ve vzduchoprázdnu. Kde tedy? Odpověď je prostá: mezi Německem a Ruskem. Ani jedno ani druhé z mapy Evropy nezmizí; spíše naopak.

Duchové většího rozletu uvažují v rámci neutrálního pásma vzájemně úzce spolupracujících zemí. Pásma míru mezi vlastním Západem a Sovětským svazem. Kde je dnes největší nadšení pro tento druh řešení? V Německu, pochopitelně. V širokých vrstvách obyvatelstva, a ledaskde i ve vládě. Vznikne-li takové společenství, tak v něm ani státnický genius Benešova typu nevymaže převahu Německa.

Duchové nejširšího rozletu vidí budoucnost v celoevropském společenství. Které je ovšem nemožné bez účasti Sovětského Svazu, protože ten by jeho vznik jinak nikdy nepřipustil. A může proto vzniknout teprve po odchodu amerických sil z Evropy, aspoň kontinentální. Tím také odejde hlavní záruka evropské rovnováhy. Dojde-li v tomto společenství ke spolupráci německo-ruské, vznikne tím jen další varianta dozoru nad střední a východní Evropou. Francie ani Itálie na protiváhu nestačí.

Spolupráce německo-ruská není zdaleka prázdná spekulace. Existovala v osmnáctém i devatenáctém století. Pro Bismarcka byla jedním ze základních pilířů jeho zahraniční politiky, a teprve rakouská nerozumnost a Vilémova ješitnost ji rozbily. Stačí se podívat dnes na stav myslí v Německu, a na napětí v Nato. Gorbomanie tam vyrůstá z úrodné půdy.

Jak tedy máme reagovat na tvrzení pana Gatiho a mnoha jiných o mírové úloze Sovětského Svazu mezi národy, které se mezi sebou vždycky jen praly? Samozřejmě rozhořčením.

Ale sami, pro sebe, bychom měli začít tvrdě myslet. Aby nová svoboda, až se konečně dostaví, měla pevnější základy než ta první. Zatím spojuje národy střední a východní Evropy jen společná 'lásky' ke komunismu a k Sovětskému svazu. A to je pro budoucnost ztraceně málo.

Jedna otázka sama stačí pro dlouholeté bolení hlavy: Bude v novém společenství jeden dozorovací a úřední jazyk, dva, nebo tam pohládne tetra —, hexa —, či dekalíngualismus?

Egon Lánský

Politici a fláša

Sloboda má veľa aspektov, jedným z nich je aj to, že otvorenej spoločnosti takmer nič nie je posvätné. To má samozrejme výhody a nevýhody, väčšina však verí, že v dlhodobej perspektíve výhody prevažujú. Inak by to totiž väčšina rýchlo zmenila — aj to je možnosť, patriaca k výhodám otvorenej spoločnosti. Tak som nedávno uvažoval nad rôznymi skutočnosťami každodenného života, osudom spisovateľa Rushdieho, jeho novej knihy a tým čomu poslúžila počínajúc a smutnými praktikami československej vlády voči vlastným občanom končiac. Kdesi medzi týmito dvoma pólmi sa človek pozastaví aj nad divadlom okolo dezignovaného a senátom čerstvo zamietnutého amerického ministra obrany TOWERA, ktorého súkromý život v rámci senátneho vypočúvania celú týždeň preberali do všetkých podrobností pred obrazovkami, a tie ho servirovali celému národu, ba svetu. Aj to je demokracia a jej svetlejšie a tienistejšie strany — rád by som ostatne vedel, ako by pred takým senátnym výborom kombinovaným s televíznou kamerou obstáli československí politici.

Mne však ide o iný aspekt vecí, nie najlichotivejší pro moje vlastné remeslo, ktoré si z námetok proti ministerskému úradu bývalého senátora oveľa viac všimalo jeho vzťahy k fláši a k dámam, než tej, ktorá hovorí, že svoje znalosti a kontakty v zbrojnom obore používal medzi iným na platené porady výrobcom zbraní.

Celý prípad má všeliaké tragikomické stránky. John Tower na obvinenia pozbierané tajnou službou FBI (a tu ma zas napadá ako by obstáli Jakešovia, Indrovia a ako sa všetci volajú), skorominister Tower, teda na informácie tajnej služby odpovedal v televíznom vystúpení. Slúbil zriecť sa alkoholu, ale nie dievčat — povedal — tento 63 ročný páno malého vzrastu so zmyslom pre humor — že je slobodný mládenec a stýka sa so ženami (presnejšie povedané je dvakrát rozvedený). Ja som si predstavoval, koľko ľudí by bolo vyradených z politiky podľa týchto dvoch kritérií...? Pár mi pripomenul, aj s príslušnými šťastnými historkami britský kolega Robert Harris a rád sa o ne podelím:

Tak napríklad legendárny politik Herbert Asquith, po 9 rokov úspešný britský premiér a vodca, vtedy ešte mocnej liberálnej strany, bol všeobecne známy pod prezývkou "streknutý". Keď sa v roku 1911 v Dolnej snemovni prejednával zákon o welšskej cirkvi, prišiel, podľa očitých svedkov "poriadne nasiaknutý a neistým krokom", zosypal sa na vládnú lavicu a zaspal, kým jeho dvaja ministri Samuel a

Isaacs, predlohu zákona bránili v debate. Vodca opozičnej konzervatívnej strany Balfour to komentoval slovami: "Osud cirkvi je v rukách dvoch Židov, ktorí sú úplne triezvi, a jedného dokonale spitého kresťana".

Nuž, napriek tomu toho kresťana znova zvolili za predsedu britskej vlády. V roku 1922 mu legendárny Lloyd George raz musel pomáhať hore schodmi cestou na istú oslavu, pričom Asquith vašnivo bozkával každého, čo sa mu primotal do cesty. Winston Churchill iba sucho konštatoval, že predpokladá, že to boli sami príbuzní.

O Churchillovi samotnom sa vie, že začal piť hneď po raňajkách škótsku, pokračoval šampanským, portským a koňakom k obedu, ďalšími škótskymi popoludní a večer k tomu prilial viac šampanského, portského a koňaku. Známa je historika, ako v roku 1946 prišiel do amerického mesta Fulton, kde predniesol slávny prejav o železnej opony v Európe, ten, ktorý sa považuje za počiatok studenej vojny. Ale Fulton bol v prohibičnom okrese a tak si Churchill poslal jedného generála pre flášu. Keď sa po hodinách namáhavej zhánky vrátil, privítal ho slávny politik slovami: "Som veru rád, že vás vidím, generál. Už som si nebol istý či toto je Fulton v Missouri, alebo Fulton na Sahare."

Ale populárny labouristický politik, nedávno zomrelý George Brown prekoná aj Churchilla. Svedkovia doložili, že počas prvých mesiacov ako člen vlády Harolda Wilsona v roku 1960 prišiel 13 krát taký opitý, že nebol schopný sledovať zasadania. Napriek tomu sa stal ministrom zahraničných vecí, ešte k tomu veľmi uznávaným. Z množstva historiek o jeho láske k alkoholu je azda najlepšia tá, podľa ktorej na diplomatickej recepcii si medzi účastníkmi vybral osobu v červených šatách a vyzval ju k tancu. Jeho obeť mu odpovedala: Z dvoch príčin s vami tancovať nebudem. Po prvé, ste opitý a po druhé — ja som pápežský nunciatus!

A tým sme už takmer v našich časoch — v časoch "Železnej dámy" Thatcherovej. Má medzi britskými ľavicovými politikmi i občanmi iste veľa kritikov a nepriateľov — pravdu povediac z ľavicárov si ju najviac vážia predsedovia vlád v Maďarsku a Poľsku. Ale aj keď jej Briti vyčítajú všeličo, celkom iste nie, že si rada prihne — sama priznáva bez hanby že každý večer a na obed má veľmi rada škótsku.

Pani Thatcherová, mimochodom, je známa aj slabosťou pre imperiálne spôsoby a keď sa to dozvedela, že sa jej v Amerike narodil prvý vnuk sponťanne vyhľadala: "Sme starou mamou". To sa jej nevyplatilo vzápätí v parlamente, keď podobným majestátnym plurálom odpovedala na otázku vodcu opozičnej Kinnocka, ktorý jej nič neostal dlžný a spýtal sa za búrky

Vítězslav Svatopluk Zavadil

Několikeré zavítání do Indonézie

Indonézii jsem prozatím navštívil šestkrát: však je co navštěvovat, archipelago s tisíci ostrovy a ostrůvky se táhne od Sumatry, na sever od Singapuru, až po West Irian, západní část divoké Nové Guineje. Od nás ze západní Austrálie lze tamějším směrem doletět rozhodně rychleji, než třeba do Sydney.

O Borneo jsem poprvé projevil zájem v dětském věku. Tehdy, po druhé světové válce, na proluce po rozbombardovaném ředitelství drah v Praze "U Bulhara", měly své stanoviště kolotoče a rovněž bouda zvaná "Varieté Borneo."

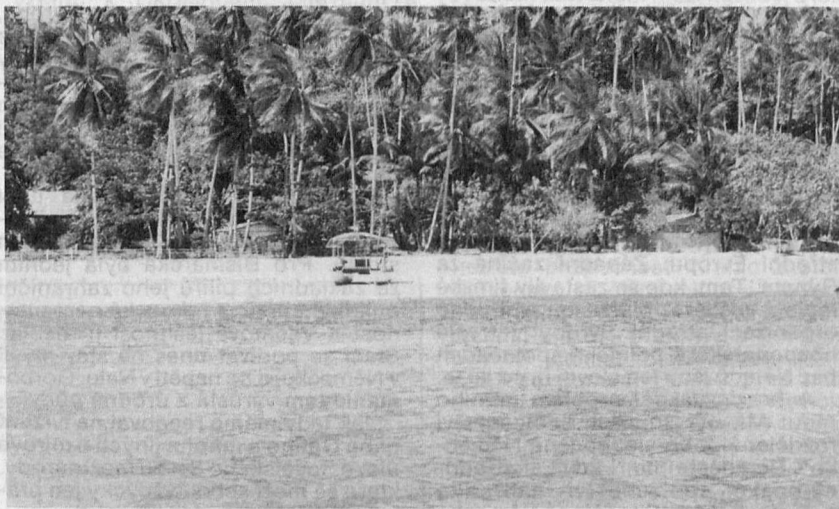
Na Borneo (nyní se jmenuje Kalimantan) se dnešní vláda snaží přesídlit obyvatelstvo z velmi přelidněné Jávy (Jakarta — 6 milionů obyvatel, Surabaya — 4 miliony). Stěhování se příliš nedaří, jako se nedařilo v Brazílii do vnitrozemí džungle nebo u nás do džungle pohraniční.

Nyní pár poznatků z různých těch výletů: severní část Sumatry, po dvou a půlhodinovém letu s indonéskou Garuda Airlines přistání v Medanu. Přepychovým autobusem

(s barevnou televizí — ale kdo by se koukal na obrazovku, když za oknem je plno neméně barevného života), jiným pak autobusem do Brastagi, někdejšího oblíbeného centra Holanďanů, bývalých koloniálních pánů. Odtud se do Holandska dodnes vyváží zelené květiny.

Někdejší kolonialisté vždy vybírali pěkné končiny, což v tropech vesměs znamená, že jsou to končiny v horách, kde je o poznání lepší počasí. V našem případě to bylo i s vynikající scenerií — kouřící sopky vysokých hor, kousek od města vysoký vodopád. Vlévá se do obrovského jezera Toba. Z autobusu jsme přestoupili na loď a chvíli po tomto jezeře pluli na ostrov k ubytování v dobrém motelu. V téhle oblasti žijí lidé kmene Batak a je to snad jediné místo v Asii, kam se Číňanům nepodařilo proniknout do obchodování. Všechna komerční činnost je v rukou místních kmenových žen a dívek. (A co muži? Ti hrají na kytaru, zpívají a tančí.)

Zaujala mě malá holčička, roztomilá, byť poněkud usoplená. Požádám tedy maminku, zda si smím potomka

OSTROV BUKANAN

smiechu a nielen z radov opozície: "My, to sú stará mama?" Ozaj, obstála by "železná Maggie" v očiach prisnych puritánov v americkom senáte?

Československí súdruhovia by — verím — neprešli z celkom iných príčin, ostatne je medzi nimi veľa suchárov, ale nespomínam si na nijakého abstinenta. Mimochodom, cudným, monogamným abstinentom bol — Adolf Hitler.

□

vyfotografovať (jsou to končiny muslimské, v těch bývají na fotografování hákliví). Pani svolila a navíc mi dcerku nabídla na prodej. Děti tam mají jako smet, tak co. Nepředpokládal jsem, že se podnikatelský duch dá natolik přehánět. Rozpačitě jsem vysvětloval, že jakožto starý mládenec by se tohle nehodilo, že to ne, ať promine.

Zpět pak v Medanu, někdejším sídle sultána, místu přísně mohamedánském. Nicméně jsem se večer po městě vydal na inspekci, rozhlédnout

se, zda uvidím masážní salony — takovéto živnostenské podnikání, jak v Asii zpravidla bývá. Dvě hodiny jsem chodil, zcela bezvýsledně. Choval jsem se jako zelenáč: když přece potřebuji informaci, zeptám se v hotelu, zeptám se taxikáře.

Tady mi bleskurychle vyhověl jeden říkša, odjel se mnou přesně do ulice, v níž jsem neúspěšně bloumal. Zastavili jsme před holičským krámem, jím prošli, po dřevěných schodech do prvního poschodí, a tam jako když kouzelným proutkem mávne — čtyřicet mladších dívek, včetně krásné Indky jménem Rani.

Inu, přísná islámská končina. A že to tu s náboženstvím doopravdy přísně míní, jsme si ověřili příštího rána o páté hodině: z posvátné mešity, s mocnými reproduktory namontovanými do všech čtyř světových stran, na plné pecky se k nám nesly a námi otřásaly citáty z koránu.

Jakarta, hlavní město. Kdysi jsem je měl za dost ohybné, ale úsudek jsem si již změnil. Průvodci turistům ukazují zejména památník, kde se vysvětluje, jak tomu tady bylo v šedesátých letech — tehdejší pokus komunistů svrhnout vládu. Než však mohli započít se svým terorem, muslimové je předešli a hodně, asi jeden milion komunardů oddělali.

Některí ze čtenářů se třeba upamatují, že tehdejší prezident Sukarno měl v úmyslu hrát roli jakéhosi Fierlingera. Inu, nevyšlo mu to, dožil pak v luxusu, ale v ústraní a bez moci. Sukarno též měl oprávněnou pověst značného chlupáka, kamkoliv se ve světě dostal bojoval za mír a horlil proti americkým imperialistům, všude si poručil a dodávány mu byly rozkošné ženy na hraní.

Ještě v dobách své slávy Sukarno dal podnět k budování zábavního parku Ancol Jaya, většího než Disneylandy — atrakce, akvária, bazény, golf, tenis, obchody včetně prodeje elixírů mužství, hotely a luxusní bungalovy, s příležitostí nové nabyté síly si hnedky vyzkoušet. Tři zábavná centra pro pány uspokojí i ty nejnáročnější labužníky. Čeny jsou ale poměrně vyšší v porovnání, co se za takové radovánky vyžaduje jinde.

Borneo čili Kalimantan je značně nevyvinutý. Přiletí se do města a hned z letiště, taxíkem či autobusem, se vydat do původního královského města jménem Samarinda. Vysoká vlhkost vzduchu, všude je plno zeleně, nemocníci vedou misionáři z NSR, kromě mohamedánů tu fungují i jiné církve. Jezdí sem hodně obchodníci se dřevem (druhý nejdůležitější exportní artikl).

Ve vnitrozemí žijí Dajáci, bývalí lovci lebek. Vydal jsem se na lodi proti proudu jedné z mnohých řek. Dorazil jsem do vesnice těchto bývalých zabijáků. Ubytovali mě v místnosti, která připomínala dřevěné záchody na někdejším českém venkově,

TRETES — ČISTOTA PŘEDEVSÍM

ale s čistou postelí a sítí proti hmyzu. Dajáci jsou teď buď katolíci nebo protestanti. Rovněž jsem viděl jejich tzv. long house.

Další odlet, zastávka v Banjarmasinu, hlavním městě jižního Kalimantanu — silně islámské, arabský styl, rovněž plovoucí trh, tak jako v thajském Bangkoku. Též opice Bakantan (*nasalis larvatus*), samci měří kolem půl druhého metru a mají velikánské nosy, doslova jako okurku.

V okolí ve vesnici jsem postřehl podivnou metodu dolování diamantů: do země udělat díru tak deset metrů hlubokou, spustit do ní speciálně trénované, nadané ženy *galuh* a ty pak ostřížím zrakem rozpoznají, co je drahokam a co ne.

Ve střední části ostrova je rezervace orangutanů, kdyby někdo měl zájem.

BORNEO — AUTOR MEZI DAJÁKY

v okolí pak též řada naprosto početných, lahodných povyražení.

Byl jsem překvapen, když jsem v *Západu* (č. 1/1988), četl, že profesor Balon byl v malajské části Bornea a že nepřijel na indonézkou, že se nepodíval do Samarinky a do Banjarmasinu. Pokud sem někdy zas zavítá, doporučuji, aby si buď v Surabaye nebo v Tretes vyzvedl dvě mladé, ke všemu ochotné asistentky, aby mu při bádání u ryb dodávaly správnou inspiraci. V roce 1986 tam se mnou cestoval jeden kluk z Prahy, a v Tretes se do jedné muslimky natolik zakoukal, že se s ní oženil. Teď si spokojeně žijí v Perthu, naší západoaustralské metropoli.

Pokud byste se ze Surabayi vraceli do Jakarty vlakem, stojí za to cestu přerušit v Yogyakarta, uměleckém centru ostrova Java; žije tu hodně malířů, umělců a řemeslníků. V místní tržnici můžete koupit různé druhy hedvábí, batiky, krásné věci — pošlete do Československa, ženy se budou velmi radovat.

Loňského srpna jsem navštívil Celebes (Sulawesi). Hlavní město jižní části se jmenuje Ujung Pandang (bývalý Makassar), dost holandské architektury zachováno. Pěkné nábreží, pestrý život se dá sledovat. V okolí v dosažitelné vzdálenosti žije zajímavý lid Toraja, má například podivné pohřbivací metody.

Odletěl jsem pak na severní část ostrova. Tamější hlavní město se jmenuje Manado — a jaký v téhle končině rozdíl od jihu, odkud jsem právě přibyl! Totiž úžasný klid, překrásná příroda a turistů celkem málo. Hlavně sem přijíždí potapěči z celého světa. U blízkého ostrova jsou v naprosto čistých vodách vynikající korálové zahrady, útesy s podmořským životem, podívaná prý ještě lepší než Great Barrier Reef, oprávněná to chlouba naší Austrálie.

Nepřijemnosti? Odevzdal jsem na letišti zavazadlo u přepážky a už je nikdy neviděl. Takže jsem se na místě musel znovu vybavit, od ponožek po košile.

Některý ze čtenářů si asi povšiml, že v tomto povídání nepadlo ani slovo o Bali, turistickém magnetu, kam se valí obrovské hordy turistů z Ameriky, Austrálie a Evropy — na Bali, jen tam a nikam jinam, a hnedky zpět domů.

Nemyslím, že si počínají příliš rozumně. □

Služba čtenářům

Čech 33, nekuřák, hledá štíhlou, citově založenou partnerku pro společný život v USA. Zn: 20005

Je mi 27 let, jsem 173 cm vysoký. Jsem vystudovaný ekonom, znající anglicky i německy, svobodný, štíhlý. Hledám ženu za účelem sňatku do 35 let. Dítě není překážkou. Zn: 100% věrnost.

Emigrace

Ota Ulč

Zhoršující se podmínky emigrace

Dřív nás vládcí drželi v kleci a my z ní unikali všelijak: některým se povedlo, přemnohým nikoli. Teď je situace již jinačí, ročně legálně vyjedou statisíce, když ne přímo na Západ, tak tedy do Jugoslávie, odkud se dá na Západ dorazit. Ale co tam? Kde koho vezmou? S ochotou států pouštět lidi ven podstatně ubyla a mnohde naprosto se vypařila ochota ony puštěné přijmout pod svou střechu. Co pak je horší a co je lepší, kolik jsme si v rámci lidských práv polepšili?

Mladá česká lékařka, majitelka švýcarského pasu, mi telefonovala z motelu na kanadské hranici. Tam vězí, neboť ji nechťejí pustit do USA, kde se provdala za Čecha, legálního rezidenta a vbrzku i amerického občana. Mizerná situace, takhle si novomanželské štěstíčko rozhodně nepředstavovala. Ale aspoň se může vrátit do Švýcarska a tam (mnoho měsíců) čekat na americké vízum.

Porovnejme s osudem utečenců z Indočíny, oněch tzv. *boat people*, kteří na bidných bárkách přežili zrádné vody a unikli krvežíznivým pirátům: dřív je svět litoval, obdivoval, o ně se postaral. Přichozích ale neubývalo, rostoucí kvantita způsobila novou kvalitu, přesně podle Stalinova třetího zákona dialektiky. Teď se k nim svět bez uzardění obrací zády. V lednu 1989 Thajsko zahájilo praxi násilného návratu bárek s uprchlíky zpět na moře, na cestu, kterou tentokrát snad již nepřežijí. K surovosti si úřady pozvaly novináře. V březnu 1989 se v Kuala Lumpur pod patronátem OSN (United Nations High Commissioner for Refugees) sešli delegáti třiceti zemí a usnesli se ubožáky již nepřijímat, ale nutit je k návratu — prý dobrovolnému. Ano ovšem, tento druh dobrovolnosti známe. "Pobyt jim tak znepríjemníme, že rádi půjdou zpět," přiznal jeden delegát. Konference se usnesla apelovat na Vietnam, aby důkladněji zabraňoval ilegálním únikům.

***

Notná tedy změna ve světě, který si tolik potrpí na zdůrazňování lidských práv. Jenže potíž je v tom, že lidským právem je odjezd odtud, ale nikoliv příjezd někam. Státy podepsaly závazky pustit lidi ven, ale nikoli pustit

lidi dovnitř. To je pak věc suverenního práva státu a ten si vybírá. Nebo si vůbec nevybírám a nikoho nebere (případ Japonska). Státy samozřejmě dávají přednost těm, kteří mu budou k prospěchu a nikoli na obtíž. Tudiž přednost mají zdraví před chorými, mladí před starými, vzdělání před analfabety. Lip dopadnou žadatelé znalí řeči, s užitečným povoláním — tedy spíš klempíři než filosofové —, s příbuzenskými vztahy, s penězi k investování (případ to mnohých hongkongských Číňanů, mířících do Kanady).

Je to fairové? Ovšemže ne — tak jako není fairový život sám. Někdo se narodil jako Nelson Rockefeller, někdo jako Vendelin Vocásek v Prčicích.

Svět dospěl do stavu tzv. *compassion fatigue* — otupěli jsme, otrnuli jsme. Ucho džbánů trpělivosti a soucitu se utrhlo.

Když před lety novináři rýpali do čínského předáka Denga, proč se brání lidem v odjezdu, Deng odvětil: "Dám vám jich sto milionů — berete?" A rychle kritici zmlkli.

Léta se právem protestovalo proti praxi Kremlu nepouštět své podanné a bránit slučování rodin. "Každý u nás bude vítán!" dušovali se američtí prezidenti. Teď když Kreml poněkud polevil, vlastníci výjezdní doložky musí čekat na vstupní vízum v dlouhých řadách a třeba se vůbec nedočkají.

***

Z ostrova Sri Lanka Tamilové míří do Kanady, vydávajíc se za politické uprchlíky. Třeba doopravdy byli obětí politického pronásledování, ale přece by neměli urážet primitivní báchorkou o své motivaci: proč jet kolem světa k arktickému severu do cizí země k lidem cizí rasy a jazyka, když to měli pár kilometrů do indického státu Tamil Nadu ke svým soukmenovcům, mluvícím touž řečí, žijícím v tomtéž tropickém prostředí? Inu ovšem — ekonomické záměry, v Kanadě se na sociální podpoře za nic nedělání dostane daleko víc, než v Indii za celodenní lopotu.

Tudiž se jede s touž báchorkou do Západního Berlína a do Spolkové republiky. Na televizi jsem viděl v NSR si hovícího Araba s houfem dětí. Přišel z Bejrutu a chraptivou arabštinou oznamoval, že tam se nedá žít. Rád věřím. Ale proč si tedy za naprosto logičtějším žitím nejde ke svým arabským bratřím v sousedství, od Sýrie po Maroko, tam se všude snadno domluví, vyzývají téhož Allaha, padají několikrát denně na kolena týmž směrem k Mecce.

Lze se Němcům divit, že začínají volit pravicové radikály? V Západním Berlíně se jejich platforma domáhá vyhnání jak žadatelů o azyl, tak gastarbeiterů. Milion Turků už jim snad

stačí. Ve Frankfurtu už každý pátý obyvatel je cizinec. Kohlova koalice se začíná vyjadřovat zřetelně: konec zneužívání azylového práva, zájemci o ekonomické polepšení ho již nedostanou, jakkoliv vehementně by předstírali, že oni jsou ti chudáci politicky pronásledovaní. Jestliže už ani bratři a sestry z DDR nejsou vítáni, o to miň jsou pak šmelíci a přibývající Poláci. A my Čechoslováci rovněž ne, jakkoliv je nás míň a v černém obchodě se příliš nevyznámé. Nikdy jsem nedostával tolik dopisů jako teď v poslední době. Píší odmítnutí žadatelé o azyl, mezi nimi jsou i takoví, jimž soud azyl přiklepl, ale prohráli u vyšší instance, poté co se stát odvolal.

Ve veřejnosti s utrženým uchem džbánů tedy začíná převládat nevole a od toho jsou demokracie demokracií, aby politici naslouchali hlasu lidu a podle toho jednali. Takže je-li situace dnes povážlivá, zítra bude hůř.

***

Ženevská konvence z r. 1951 definuje politického uprchlíka jako osobu "s důvodným strachem z pronásledování" (*well-founded fear of persecution*) z důvodů rasových, náboženských nebo politického přesvědčení — nikoliv tedy třídního původu.

Soustředím se teď na americkou praxi. USA totiž dosud přijímá víc imigrantů (uprchlíků i neuprchlíků) než všechny ostatní země dohromady.

V r. 1980 americký kongres zrušil právní domněnku, že každá osoba, co unikla z komunistické země, má nárok na status onoho *refugee*.

V r. 1988 se v Moskvě přihlásilo tolik žadatelů o vstupní vízum, že uprchlická kvota byla rychle vyčerpána, tehdejší prezident Reagan musel přesunout 7.000 viz z azijské kvoty (za značného protestu postižených), ale ani to nestačilo. Došlo tedy k další změně, totiž k požadavku povinnosti žadatele prokázat onen oprávněný strach z pronásledování.

Jak to má prokazovat babička, která chce jet za dcerou?

Jak mají prokazovat českoslovenští žadatelé, kteří se dostali na Západ s pasem — tedy s důkazem, že jim československý stát důvěřuje a naprosto je nepronásleduje? O věci jsem už psal dříve, s tím, že Husákův režim nám vlastně jde na ruku: že žadatel sice nemůže dokázat fakt pronásledování před útekem, ale jistotu pronásledování po nuceném návratu do země — od toho je paragraf 109 trestního zákona, zločin ilegálního opuštění republiky.

Bohužel, tento užitečný paragraf již brzo nebude, v r. 1989 se připravuje novelizace, trestně postižitelní zůstanou pouze nositelé státního tajemství. Jak ale bude žadatel přesvědčovat byrokrata v západní demokracii,

že i bez uvěznění život nedobrovolného navrátilce bude permanentně ztrpčen?

Dosud všechny případy, o nichž vím a v nichž jsem se poněkud angažoval, dopadly příznivě. Jenže nebylo jich zas tolik, aby se z nich dal udělat užitečný statistický závěr. A co nám prošlo minule, třeba nám už příště neprojde. Daleko největší množství žadatelů přichází ze Střední Ameriky — Mexiko, San Salvador, Nikaragua. Z nich pouze jedno procento obdrží politický azyl.

V r. 1988 Washington vystavil uprchlická víza v tomto množství: Afrika — 1.588; Latinská Amerika — 2.497; Východní Evropa (včetně tedy i Československa) — 7.818; Střední Východ a Jižní Asie — 8.415; Sovětský svaz — 20.421; Asie — 35.015. Uprchlíci z Indočíny, z nejhroších podmínek, jsou na tom tady v febríčku dosud nejlíp.

V r. 1989 se k projednávání kongresu dostává návrh ministerstva zahraničních věcí vytvořit novou přistěhovaleckou kategorii — 20.000 až 30.000 viz ročně — osob, jejichž vstup bude v zahraničně politickém zájmu (*foreign policy interest of the United States*). Kdo ví, jaká se v praxi vyvinou kritéria. Předpokládám, že budou zejména vítat zběhlé diplomaty a estébáky, nikoliv jejich oběti.

***

Amerika tedy nadále zůstává tím nejpřitažlivějším magnetem. Došlo ale k podstatné změně, fundamentálnímu posunu: zatím co tuto zemi vytvořili přistěhovalci z Evropy — 50 milionů jich přebrázdilo Atlantik, největší to migrace v historii lidstva — v současné době, zásluhou imigračního zákona z r. 1965, se podílí méně než deseti procenty. Oněch devadesát procent tvoří přichozí z Asie a latinské Ameriky. A na každého z nich připadá několik ilegálů, kteří se do země z jihu valí přes řeku Rio Grande. Pohraniční státy, od Kalifornie po Texas, se prohýbají pod náporu na sociální služby — školy, nemocnice, podpory pro ilegály ze scvrkávajících se zdrojů. Proti návalu se Amerika brání prauboze. U San Diega došlo k zbudování příkopu metr padesát hlubokého a šest kilometrů dlouhého. Tím se toho tedy zvládne na hranici několik tisíc kilometrů dlouhé! V téhle policajtských věcech jsou demokracie trapnost sama. Dovedou se vypravit na měsíc, ale v hlídání hranic kam se hrabou za Albánii.

Konečně se někdo ozval proti diskriminaci Evropanů; ozvali se ti politicky nejzdatnější, totiž Irčané. Smalými nadějami na legální imigraci, do Ameriky tedy odjíždí na šestměsíční návštěvní vízum a domů se již nevracejí. Jejich počet se odhaduje na sto tisíc plus. Mají výhodu řeči a politických konexí, tvoří významnou nátlakovou lobby. (Podobný tlak se snaží

uplatňovat Italové a Poláci, nikoliv ale početně slabší a politicky méně zdatní Čechoslováci). V r. 1987 se irské lobby podařilo prosadit podivnou novinku, totiž *loterii*, víza udělovaná ne podle zásluh, ale podle náhody, štěstí v loterii. Deset tisíc viz, o něž se mohou ucházet zájemci z 36 diskriminovaných zemí (tedy i my). Nějvíc vydělali Irčané, ale nezlobme se na ně, bez jejich iniciativy nikdo by nic neměl. Dalších 30.000 viz do loterie přiděleno pro rok 1988 a 20.000 pro 1989. Teď už ale se smí o štěstí pokoušet téměř všechny národnosti, s výjimkou dvanácti — Mexiko, Filipíny, Korea atd. Této loterii se oficiálně říká "OP-1, Immigrant Visa Program," a zájemci o přihlášku ať si napiší na adresu OP-1, P.O. Box 20199, Washington, D.C. 20199-9998. Šťastlivce vybere počítač.

***

Miním si dát pozor na ústa a na pero: nikoho nenabádám k porušování zákona, ale toliko oznamuji všeobecně známou pravdu, že dodržování zákona se zájemcům o přistěhovalectví zpravidla nevyplácí. Ten, kdo si zažádal o vízum a poctivě čekal, dosud se třeba ještě nedočkal. Ten, kdo přijel ilegálně před r. 1982, byl již zlegalizován, aniž by zaplatil halíř pokuty. Nadále ilegálové přicházejí, bez problému si opatří falešné papíry a splynou.

Počínání amerických soudů se rovněž podobá loterii. Záleží, kdo kde na koho v taláru narazí. Příklad: Kongresmané ze zákona odstranili komunistické přesvědčení jako překážku imigrace. V USA narozená soudružka Margaret Randallová odjela z rodné země do Mexika, amerického státního občanství se zřekla, pak si otázku občanství — nikoliv ale svého politického přesvědčení — rozmyslela, jela ona cizinka zpět a už ji nikdo z nenáviděné kapitalistické Ameriky nedostal. Porovnejme s Rumunem Emilem Suciui: před dvaceti

L'UBIM VAS Z CELÉHO SRDCA,
ANIČKA, A TO VYLUČNE KVŮLI
VAŠIM DOBRÝM VLASTNOSTIAM.
SPOMENIEM IBA DVE: TETU
V KANADE A TUZEXOVÉ KONTO.

PAVEL TAUSSIG

lety přijel do USA studovat, získal vysoké vzdělání, oženil se s Američankou, ale, žel, kdysi byl nominálně v partaji. Soudce neprominul, hrozila deportace, manželskému páru nezbylo než upláchnout do Kanady.

Kongres tedy odstranil překážku politického přesvědčení, s jednou ale výjimkou — stále zákaz platí pro podpůrce P.L.O. a všelikých forem terorismu. Nicméně našel se v Kalifornii soudce Stephen V. Wilson, který výjimku ignoroval a deportaci palestinských zastánců terorismu zabránil. V jurisdikčním obvodu tohoto soudce mají teroristé vyhráno, ve zbytku země ale tyto výhody dosud neplatí.

Ledacos se může zvrhnout. Kubánc Carlos Fajardo s manželkou a dvěma dětmi se rozhodl podívat se z Miami na sever, jak vypadá sníh. Při té příležitosti si rodinka na dvacet minut přešla na kanadskou stranu blíž k Niagáře. Poněvadž ale Fajardo měl u imigračního úřadu jakýsi vroubek, zpět domů do Ameriky a do vlastního byznysu se již nedostal, sem nesmí, musí teď žádat o povolení pobytu v Kanadě, započít s novou existencí.

Spousta zájemců se překážkám vyhnula sňatkem. Došlo k vzniku celé průmyslové branže, s dodávkami vhodných manželů a manželek za úplaty. Není to laciné, na západním pobřeží účtují až 5.000 dolarů. V r. 1985 se Kongres konečně rozhoupal a uzákonil podmínku dvouletého trvání takového manželství (tzv. *conditional permanent residency status*). Teprve po uplynutí lhůty a přezkoumání, zda pouto to není fiktivní, rozhodne se o trvalosti právoplatného pobytu. To ale není vše: zákon též vyžaduje, aby cizinec — zájemce o sňatek se se svým partnerem seznámil(a) před vstupem do USA. Čili to je sakramentský problém pro Čecha a Češku, kterým se nechce zpět do socialismu, zde by třeba našli dobré Samaritány či Samaritánku, ochotnou vstoupit do dvouletého manželství, ale jak teď dokázat, že se znali z dřívějšíka? "Potkali jsme se v Evropě, zamilovali se, psali si žhavé dopisy, telefonovali si," se dá snadno říci, ale hůř se dokazuje. Trest za šizení teď zvedli na pět let basy a čtvrt milionů dolarů pokuty.

***

V Kanadě se teď přezkoumává oprávněnost 85.000 žádostí o příznání statusu uprchlíka, oznámila v prosinci 1988 příslušná ministryně. *Employment and Immigration Canada* vydává statistické sumáře. Ten z r. 1986 má víc než 100 stran. V tabulce příchozích v osmdesátých letech podle země posledního pobytu Českoslováků ubylo: 1.125 v 1980, nejvíc 1.259 v 1983, nejmíň 835 v 1986.

V porovnání pro rok 1986: víc než našinců bylo nejen Poláků (5.231),

ale i Rumunů (858)! Zato ze SSSR se dostavilo pouhých 107 osob. Z Českoslováků polovina se usadí v Ontariu (Toronto), druhou nejpobulárnější oblastí je scénická Britská Kolumbie (Vancouver), pak Alberta (Calgary, Edmonton). Do francouzsky mluvícího Quebecu (Montreal) se mnoho našinců nehrne. □

Pišta Slovák

Právní porady

S velkým zájmem jsem přečetl článek Oty Ulče "Pokoutní právní porady" (*Západ*, roč. 11, číslo 1, Únor 89).

Jelikož jsem několikrát osobně vyřizoval různá dědictví v Československu, chtěl bych upřesnit několik informací.

Dědictví z Československa do USA lze stále legálně dostat podle úmluv z roku 1928 mezi ČSR a USA, v dolarech v oficiálním bankovním kurzu (který je dnes US\$1 = 9,47Kčs). Na tato dědictví se zákon o opuštění republiky bez dovození (par. 109 tr. zákona) nevztahuje — majetek nemůže být zkonfiskován, opustil-li emigrant ČSR legálně nebo ne. Podle Úmluvy o naturalizaci, uzavřené mezi ČSR a USA 16. července 1928, občan který nabyl USA občanství automaticky ztrácí čs. občanství. Současně tedy má od toho dne nárok na veškerý majetek zanechaný nebo zděděný.

Dědictví se dá rozdělit do 6-ti kategorií:

- a) věci osobní potřeby (televize, svršky, atd.)
- b) peníze na vkladních knížkách
- c) peníze v hotovosti
- d) nemovitosti (dům, chata, atd.)
- e) pozemky
- f) umělecká díla (sochy, antiky, obrazy, atd.).

Po úmrtí, pokud dědic má možnost osobně se dostavit na příslušný národní výbor nebo notářství v místě (okrese/obvodu) úmrtí, je sepsána pozůstalost (tzv. dědické konání). Nedostaví-li se osobně, může pověřit notářem ověřeného zástupce tyto věci v ČSR vyřizovat. Toto konání /dědické rozhodnutí obvykle nabyde právoplatnosti během 15-ti dnů od data sepsání (vše za předpokladu, že dědic je jediný).

V případě, že jde o dva dědice, jeden z nich je v USA (USA občanem) a jeden je na příklad v Německu (a pobyt v ČSR si "neupravil") propadá druhá polovina státu. Odmítne-li dědic v NSR svůj podíl, připadá celé dědictví na občana v USA. (Zajímavé ale je, že jestliže se občan s "neupraveným vztahem, byť i občan NSR, dědictví "vzdá" ve prospěch občana v USA, jeho podíl stejně propadne

čs. státu. V jednom mém konkrétním případě se ale ukázalo, že jestliže občan NSR "odmítne" svůj dědický podíl dědic z USA automaticky zdědí 100% dědictví.) Důležité tedy je "odmítnout dědictví" pokud vztah s ČSR není "upraven". Úprava vztahů s ČSR totiž výslovně specifikuje, že se "upravující" občan vzdává veškerých práv na majetky a dědictví.

V případě, že jde o dva dědice (nebo více) a někteří stále žijí v ČSR, tyto dědicové (jejich podíly) se opět mohou dědictví vzdát (nebo je odmítnout) ve prospěch dědice v USA.

Jednoduchá matematika ukáže výhody tohoto postupu. Před lednem 1989, tedy během 1988 (a dříve) oficiální bankovní kurs se pohyboval kolem US\$1 = 5,20Kčs — zdědil-li dědic v USA na příklad 100,000Kčs — je mu státní bankou vyplaceno US\$ 19,230,77 — tato suma, vyměněna na "černo" přinese 576,900Kčs — (uvažujeme-li, že současný "černý" kurs US\$1 = 30,-Kčs).

Dědici v ČSR tedy mohli tímto způsobem až zpětinásobit své dědictví.

Od prvního ledna 1989, zřejmě také kvůli výše uvedené "pokoutní právní poradě" se však oficiální kurs změnil na US\$1 = 9,47Kčs, 100,000Kčs — zděděných tedy letos přinese pouhých US\$ 10,559,66 — no a ty po "černém" převodu opět 316,770Kčs — sice méně než v roce 1988 ale stále zajímavý čistý zisk.

Je všeobecně známo, že výše uvedený postup byl mnohokrát realizován (podle osobních informací z různých právních zdrojů z ČSR.)

Věci osobní potřeby (televize, svršky, spodní prádlo ...) je nejlepší odkázat příbuzným nebo známým v ČSR.

Peníze na vkladních knížkách (číslo vkladu a částky uvedené v dědickém rozhodnutí) jsou automaticky převedeny na cizozemský účet devizového cizozemce, který je tímto způsobem otevřen. Částky z tohoto účtu lze čerpat během návštěv ČSR (kopie zaslaná na ČSR zastupitelství ve Washingtonu se žádostí o vízum vyřeší návštěvu bez povinné výměny valut na hranicích — kopie výpisu z devizového konta).

Zároveň však, na specifickou žádost devizového cizozemce, tyto částky mohou být vyplaceny do zahraničí (do USA anebo kamkoliv jinde). Po patřičném schválení správy pro věci majetkové a devizové v Praze (dědictví v Čechách a na Moravě) anebo správy pro věci majetkové a devizové pro Slovensko (dědictví na Slovensku) a patřičnou složkou ministerstva financí pro ČSR nebo SSR a státní bankou československou (nebo státní spořitelnou). Tyto částky jsou obvykle vyplaceny na žádost devizového cizozemce (dědice) buď jednorázově, anebo ve splátkách, podle toho kolik banka dostane schváleno na ten či onen měsíc (nebo

rok). V současné době výplaty do zahraničí možno dostat během 6-ti měsíců, nebo i méně.

Peníze v hotovosti (nalezené pod matrací nebožtíka — anebo případně po "černé" výměně v ČSR), nutno přihlásit k dědictví, jako částky zanechané po nebožtíkovi (nebo nebožce). Tyto hotové peníze, s kopií dědického rozhodnutí, možno osobně přinést do banky a uložit (nebo založit na devizové konto cizozemce). Tyto peníze opět mohou být na specifickou žádost dědice, převedeny na zahraniční konta dědice.

Nemovitosti (dům, chata) mohou:

- a) propadnout státu, neprojevili-li dědic zájem

- b) se prodat, se schválením správy pro věci majetkové a devizové (v Praze nebo v Bratislavě)

- c) se pronajmout do používání známým nebo příbuzným v ČSR.

V poslední době prodej nemovitosti zděděných je značně komplikovaný.

Úřední odhad nemovitosti, v souladu s devizovými zákony, výpis z finanční zprávy o zaplacených daních, kupně-prodejní smlouva a schválení příslušných národních výborů, zároveň se žádostí o prodej a důkazem o zaplacení dědického poplatku (v současné době 1% z hodnoty dědictví, ale POZOR, poplatky však musí zaplatit dědic korunami oficiálně vyměněnými buď na hranicích v rámci povinné výměny, anebo v bance, v oficiálním kurzu — tedy nikoliv z peněz darovaných anebo na "černo" vyměněných. . .) — žádost o prodej musí být schválena Správou pro věci majetkové a devizové.

V případě, že prodej není schválen (proti "neschválení" není odvolání), majetek (nemovitost) spadá pod zákon č. 143/1970 par. 24 (h) — tzv. hlášení zahraničních pohledávek a závazků a jiných hodnot. — Osoba, která od cizozemce dům/chatu pronajme, se stane devizovým tuzemcem (zákon č. 142/1970 par. 6 (1)).

Devizoví tuzemci jsou povinni ohlásit do devizové evidence dům/chatu a zároveň, na účet devizových cizozemců majetek spravují. V praxi tedy, rozbije-li se například záchod, devizový cizozemec (dědic) musí v dolárech opravit tohoto záchodu zaplatit. Správce majetku může na žádost dědice platit devizovému cizozemci nájem. Nájem se platí na devizové konto devizového cizozemce v korunách, které opět mohou být na žádost dědice, převedeny do zahraničí v dolarech. V praxi tedy, platí-li správce 1,000Kšc — měsíčně, dědic dostává US\$ 105,60 nájemné z ČSR!

Výše uvedená forma se nezdá být logická. V mnohých případech totiž prodej nemovitosti je zamítnut příslušnou Správou pro věci majetkové a devizové (proti zamítnutí není odvolání, a důvody k zamítnutí, stejně jako například důvody k zamítnutí vydání víz, příslušný úřad není povinný udat).

V případě zamítnutí prodeje je tedy logické nemovitost pronajmout. Dědic tedy může teoreticky nemovitost pronajmout řekněme 20 let, brát nájem v dolarech. Po dvaceti letech nemovitost prodá (cena nemovitosti mezitím stoupá), opět samozřejmě po schválení Správou pro věci majetkové a devizové. Tímto způsobem může dědic teoreticky ztrojit — nebo i více — znásobit zisk. Devizové zákony tedy nejsou řádně domyšlené a jako všude na světě se dají obejít.

Zajímavou částkou dědictví, z právního hlediska, jsou zděděné pozemky. Osobní návštěva kartografického/geodezijního úřadu prozradí, že pozemky znárodněné kolem roku 1948, stále uvádějí v pozemkových knihách své původní majitele s poznámkou: "... v současné době v socialistickém používání..." (v mé praxi specificky na Slovensku — jsem neměl možnost osobně nahlédnout do pozemkových knih v Čechách nebo na Moravě . . .). "Pokoutní právní porada" tedy je, osobně vyhledat pozemky zděděné, v současné době v socialistickém používání, zjistit co na těchto pozemcích je (co se na nich pěstuje nebo co na nich postavili, např. JZD nebo národní výbor!) Nároky na tyto pozemky pro občany USA, podle dohody z roku 1928, nezakládají. Uživatelé těchto pozemků musí kompenzovat dědice v USA a to opět buď prodejem anebo placením nájemného. (Mám případ v Košicích, kde na zděděném pozemku bylo postaveno JRD, které majiteli (dědici) v Kalifornii platí nájem prostřednictvím devizového konta devizového cizozemce — platby jsou v korunách, které se však po příchodu do banky stávají korunami devizovými; tedy valutami).

Poslední částkou dědictví jsou umělecká díla. Současný devizový a celní zákon specificky zakazuje vývoz antických děl. Některá díla však možno vyvézt po schválení celní zprávy v okrese dědictví. Umělecká díla, zvláště starožitnosti, mohou být vyvezena pouze po schválení Národní galerie, nebo podobného úřadu. Národní galerie má zvláštní komisi, která se pravidelně schází a schvaluje (nebo neschvaluje) vývoz. Proti neschválení, opět, není odvolání. Ale opět, jak jsem se zmínil dříve, tento zákon (neschválení) se dá obejít. Umělecké dílo, starožitnost, nábytek, atd. který Národní galerie považuje za "národní památku" a která by se tedy teoreticky nesměla vyvézt do zahraničí, se ale může prodat zahr. podnikovi ARTIA. Tato instituce starožitnost od pozůstalých odkoupí (za koruny) a prodá dědicovi (nebo komukoliv) na západě za dolary. Ceny v dolarech jsou tak nízké, že tento způsob vývozu uměleckých památek se skutečně vyplatí, zvláště jde-li o věci sentimentálních hodnot, neboli o věci, kde se hodnota nedá

vyšší (stará almara po babičce, dřevěná vyřezávaná socha mistra z Levoče, atd.)

Účel mého dopisu je tedy podobný jako příspěvek Oty Ulče: "Pokoutní právní porady" obeznamenat vaše čtenáře s právními klíčkami, které je možné provádět ve věcech dědických občany USA. Bohužel, tyto zákony zatím fungují jenom s občany USA, v USA narozenými nebo naturalizovanými. Mnoho emigrantů si stále neuvědomuje, že na majetky a dědictví v ČSSR má stále právní nárok.

Recipročně, jak Ota Ulč uvádí s případem dědictví v Argentině, Československá republika vysílá dvakrát do roka zástupce TUZEXU do USA s podrobným seznamem nebožtíků a dědictví z USA legálně vymáhá. Dědictví z USA do ČSSR je samozřejmě více než naopak. Můj příspěvek snad pomůže "balancovat" dědické výměny a objasní vašim čtenářům mnohé otázky, které jim samozřejmě nikdo z Československa neodpoví, anebo nechce odpovídat, neboť zde jde o případný odliv deviz. Výše uvedené dědické jednání se však musí provádět s velkou opatrností, neboť poškozování devizového hospodářství je závažnější přečin než mnohé kriminální případy. □

Oprava

V 3. čísle Západu 1989 (květen) vloudily se do článku Vladimíra Valenty o filmu *Obžalovaný* (str. 21-22) dvě chyby. Na str. 21 se uvádí, že Vladimír Valenta byl politickým vězňem v letech 1949-50. Ve skutečnosti byl vězňem v letech 1949-1956. Na str. 22 na konci prostředního sloupce věta "...filmu, který jsem režíroval rovněž s Elmarem Klosem" má správně znít: "...filmu, který režíroval rovněž s Elmarem Klosem". Valenta nikdy nerežíroval, psal pouze scénáře. Omlouváme se autorovi i čtenářům.

**NABÍZÍ ČESKÉ FILMY
NA VIDEOKAZETÁCH
VHS NEBO BETA**

**CENA FILMU VČ. KAZETY
\$ 27.95**

**156 McKenzie St.
Winnipeg, Manitoba
Canada R2W 5A2
Phone (204) 582-3336**

Ota Rambousek:

Kdybyste dovolili, pánové . . .

SVobodná Evropa před časem přinesla rozhovor s pány Jiřím Pelikánem, prof. Eduardem Goldstückerem a Otou Filipem. Debatu vedl redaktor Egon Lánský.

Shodou okolností všechny tři dočtyčné znám osobně. Nejlépe prof. Goldstückera ze společného pobytu v leopoldovské Nápravně. Mimo to, s p. Pelikánem a Goldstückerem jsme účinkovali v "obrodném procesu r. 1968" i když v různých funkcích a řekli bychom, i v protilehlých táborech. Prof. Goldstücker byl v té době předsedou Svazu čsl. spisovatelů, Jiří Pelikán ředitelem televize. Já udržbářem a členem vedení K-231.

Nebude bez zajímavosti, podívat se po jednadvaceti letech, jaké jsou naše vzájemné zkušenosti, zda a v čem se v názorech rozcházejí.

Všichni jmenovaní se mimo jiné zabývali nejposlednějším vývojem v Sovětském svazu a v "táboře míru." Jmenovitě událostmi v Polsku, Maďarsku. Mezitím i v Číně. Vývoj rychle pokračuje, americký prezident zaujal k situaci kladné stanovisko. Bílý dům ohlásil návštěvu G. Bushe v Polsku i v Maďarsku. Železná opona se zvedá, nejen obrazně.

Rozdělme se v této chvíli o některé dojmy, nebo názory, jak je v současné době vidí jmenovaní pánové:

Prof. Goldstücker: . . . "Teraz ide o to, že sa ten stalinizmus, ktorý mohol mať nejakú pozitívnu funkciu, keď zo Sovietskeho svazu, zaostalého Ruska urobil modernú, pomerne, veľmoc, že sa stal aj vo vlastnej zemi hamovkou vývoja. A už ako taký bol vnútený ostatným socialistickým krajinám. A teraz ide o to zbaviť sa ho, konečne sa ho zbaviť. Pochovať ho nadobro. Lebo stále sa vracia.

Stále sa vracia v akejsi podobe. A až do príchodu Gorbačova k moci najdôslednejším pokusom o prekonanie stalinizmu bolo Pražské jaro. Išlo o to, nájsť metódu mierneho prechodu,; ako Jiří Pelikán povedal, od stalinizmu k demokratickému nejakému režimu socialistickému. My sme v Československu mali vtedy všetky podmienky, aby sme uspeli. Či by sa bol vytvoril nejaký systém životaschopný s vedúcim postavením komunistickej strany, alebo nie, je otázka, ktorá je nezodpovedateľná, pretože ten proces bol prerušený, na samom začiatku zardúsený.

Redaktor Egon Lánský:

Môžem vás iba na moment prerušiť. Keďže viem z našich predchádzajúcich rozhovorov, že vy trváte na tom, že ste dodnes komunisti, chcete tým teda pán profesor povedať, že vedúca úloha komunistickej strany je pre vás niečo, ako pre komunistu, čo vobec naďalej neuznávate?

Prof. Goldstücker:

Nie, nie a už vôbec nie. Já som pre to pledoval v marci 68 na tej obrovskej verejnej schôdzi, ale udalosti od tých čias, ma poučili, že to asi nie možné uskutočniť. Že je treba ísť ďalej. Že je treba vytvoriť nejaký nielen predstieraný, ale skutočný systém pluralistický. Ak bude socialistický, alebo nie je iná otázka, to je otázka rozhodnutia ľudí potom, ale nejaký skutočne pluralistický, demokratický systém.

Jiří Pelikán:

Ovšem můžu k tomu říct, že ta určitá vedoucí úloha, byť jinak uplatněná, té komunistické strany, podle mého názoru i dneska v zemi, jako je Sovětský svaz, nebo dokonce Polsko, Maďarsko, je nutná. To proto, že je to určitá záruka, že ten proces přeměny bude probíhat bez krveprolití, bez otřesů, které by skončilo katastrofálně. A samozřejmě to neznamená, že já třeba dneska, osobně, který se cítím ne komunisti, ale socialista, jsem pro vedoucí úlohu komunistů. Já myslím, nikdo nemá monopol na pravdu a nikdo nemá právo na nějakou vedoucí úlohu, ale v politice se musí uvažovat z určitých konkrétních situací. Podívejte se, je faktem, že třeba Maďarsko a Polsko jsou dneska už dál, než Sovětský svaz. A to je logický. Československo by šlo dál, protože to je jediná země střední Evropy s demokratickými tradicemi, která těm ostatním chybí.

Redaktor Egon Lánský:

Konec koncov iba chceme dodať . . . tu prechodnú funkciu komunistickej strany tu uznáva nakoniec aj Walensa. To je predsa — toho výsledkom sú tie dohody, ktoré . . .

Jiří Pelikán:

No právě, to jsem chtěl říct, že musíme říct upřímně, že zmoudřeli dneska tedy nejen ty vládnoucí skupiny v tom Polsku a Maďarsku, ale zmoudřela i ta opozice, protože bohužel jakoukoliv mám hlubokou sympatii pro Solidarnost, tak musím říct, že v roce 80, 81 se oni domnívali, že prostě tu komunistickou stranu zlikvidují mávnutím levé ruky. Já jsem s nimi o tom měl diskuze a říkal jsem — ne, vy musíte s nimi hledat nějaký dialog a ten už tehdy byl možný, protože i v té straně už tehdy byly určité reformistické síly. Oni to nehledali, došlo k tomu stannému právu, dneska ovšem právě Walensa říká — ano, my musíme s Jaruzelskim, s Rakowskim vyjednávat, poněvadž jsme Poláci a jsme na jedné lodi. A také v Maďarsku a totéž doufejme bude jednoho dne také v Československu.

Redaktor Egon Lánský:

. . . Ale je pochopitelné, že niekto, kto zažil také krivdy, ako nepochybne v Polsku, v Československu kdekoľvek inde, za tie roky komunistickej vlády zažili, že mali veľmi málo porozumenia pre nejaké hľadanie spoločných bodov.

K tomu:

Požiadavka plurality se v komunistických systémech ozývá se stoupající naléhavostí. Ovšem, nedovedeme si dobře představit tento požadavek uskutečněný v praxi. Neboť občané, ať už v Polsku, Maďarsku, Číně, Estonsku, Jugoslávii zvolí při první příležitosti reprezentanty jakékoliv strany; jen když nebude komunistická. Však o tom hovoří s velkou dávkou upřímnosti Jiří Pelikán. Ale otázku nelze postavit tak, jakoby všeho byla příčinou opozice a vedoucí komunistických stran jen nedočkavě čekají na nějakou tudohodu. Jsou si velmi dobře vědomi, kde je začátek jejich konce.

Je vůbec zajímavé, jak je v rozhovoru celý problém postaven. Jakoby opozice "zmoudřela". Došla k poznání, že jedinou skutečnou cestou k jakémusi řešení je dialog. Ve skutečnosti každé malé dítě ví, že "vedoucí úloha strany" je podepřena pendrekem a bodáky. Zajištěna nevybíravými zásahy policie a armády. Zpevněna ocelovým poutem stávajících zákonů, předpisů a ustanovení.

Od okamžiku, kdy Gorbačov pod tlakem neudržitelné ekonomické situace ohlásil glasnost a perestroju, rostou požadavky demokratizace, a uvolnění na všech stranách. Dostal se do složité situace: Povolí — s ohledem na zoufalou potřebu zlepšení životního standartu doma — a získá snad podstatnou hospodářskou pomoc ze Západu?

Ale ze hry vypadne Polsko, za ním Maďari a další. Nebo — bude muset opakovat 21. srpen?

Ale pokračujme v rozhovoru:

Ota Filip:

PAVEL TAUSSIG

Vy jste se tady zeptal pana profesora Goldstücker, jestli je komunist. V tomto okamžiku jsem si uvědomil a říkal jsem si — pro Kristapána, ten Goldstücker by snad ještě komunistu mohl být. Zajímavé je, že když jsem si otázku potom takhle položil, a odpověděl, že je mi to úplně lhostejné, jestli komunistou byl, nebo nebyl, nebo je.

Redaktor Egon Lánský:

Inými slovomí — celkom bez ohľadu na to, v ktorom politickom tábore kto z nás včera bol alebo dnes je, záleží iba na tom, či sme ochotní a schopní demokratického a pluralistického dialogu podľa týchto pravidiel?

Prof. Goldstücker:

Áno, to podpisujem, tu ide o to, a to musíme vidieť. Že — skutočnosť presvedčila ľudí, aj vládnucích ľudí i v socialistických krajinách, niektorých, že celý smer vývoja tak zvaného socializmu od Stalina bol chybný. Že uviedol všetky tie krajiny do slepej uličky, hospodársky, politicky, morálne, ľudsky. A že ide o to, nájsť nejakú cestu von z toho. Vrátiť sa k nejakému východnému bodu a začať iným smerom.

Jiří Pelikán:

A potom to dělení, jak říkal Ota Filip, jestli profesor Goldstücker je ještě komunist nebo není, že, ono je to samozřejmě dneska zcela irelevantní, protože, kdo je vlastně komunist... Je to Husák nebo Dubček, kteří se tedy za ně hlásí...

... Pro Československo, to podle mého názoru dneska je to hlavní, jak se dostat z této ekonomické v první řadě — ale také politické a morální krize, aniž bychom znovu zase někoho vylučovali nebo věšeli nebo odsuzovali a tak dále, jak dát dohromady všechny tvořivé síly lidí doma i v exilu, abychom z Československa udělali znovu evropskou zemi s demokratickými tradicemi, jakou byla, k jejímuž zničení jsme také, bohužel, svým způsobem někdy přispěli. A to je, myslím, rozhodující kdo se pořád bude dívat do minulosti a na nějaké nálepkování, tak ten východisko nenajde. Já myslím, že východisko je v tom, najít... v Československu dochází k určité pluralitě v té neoficiální společnosti a to je dobře, ale co by bylo důležité, aby se tyto lidé s různými názory ať v Chartě nebo mimo Chartu shodli na vypracování nějakého projektu jak vyvést zemi z krize.

Ota Filip:

... Já bych chtěl k tomu ještě říci, já tady reprezentuju takové to křídlo těch antikomunistů, protože já jsem komunist nikdy nebyl. Ale přitom musím sebekriticky říci...

Redaktor Egon Lánský:

Ale medzi nekomunistom a antikomunistom je predsa len istý rozdiel...

Ota Filip:

Vážený příteli, já jako ten neko-

munista, já jsem udělal tolik chyb v životě, to znamená, že ten můj nekomunismus mě před chybami absolutně nechránil. Proto já jsem k těm komunistům, kteří ty chyby spáchali, protože vím, jak se ty chyby páchají lehce, já jsem k nim velice tolerantní.

Redaktor Egon Lánský:

Pán Filip, já som si nikdy nemyslel, že som neomylný a už vôbec nie že som neomylný preto, že nie som komunist. Chraň pánboh, já som sa za tých 20 rokov naučil všeličo, ale toto som vedel už predtým.

Jiří Pelikán:

Já jsem tady chtěl říct totéž, že konečnicou my jako bývalí komunisté samozřejmě máme svůj podíl odpovědnosti na všech těch deformacích, to se nedá svádět jenom na Stalina nebo na Sovětský svaz, to by bylo také neupřimné, já osobně chápou velmi hluboce rozhořčení a zatrpkllost lidí, kterým komunisté způsobili příkoří osobní tím, že byli zavřeni, vyloučení ze školy, neměli ten-tyž přístup, já myslím, že to musíme brát v úvahu. Je to samozřejmě z emocionálního hlediska velmi pochopitelný pocit. Ted' jde o to, zda se dá vybudovat nějaká alternativa z tohoto pocitu, anebo zda se musí vycházet z té situace, která se tam vytvořila, ať se nám to líbí nebo ne, tam je určitá situace, tam je půldruhého milionu členů KSČ i přes normalizaci tedy tam jsou i tyto lidé, nemůžou být zase zítra z politického života vyřazeni. Proto říkám, že jediná cesta schůdná je k určitému dialogu. Samozřejmě předpokladem k tomu je — a to bych chtěl říct právě z hlediska třeba Ev-

ropského parlamentu, že čs. vláda musí se přizpůsobit těm mezinárodním dohodám které sama podepsala. V první řadě tedy propustit všechny politické vězně v čele s Havlem, ale i ostatní, kterých tam bohužel pořád je a přibývá, musí nějak zastavit takové kampaně očerňování lidí, že jsou agenti západního imperialismu a podobně a musí zahájit dialog s různými složkami té společnosti. Jako se to děje dneska v Polsku, nebo Maďarsku, kde to není dokonalý, já taky nechci, aby Československo sledovalo nějaké cizí vzory, ale to je abych řekl taková norma, dneska, evropská norma, která platí pro všechny země v Evropě. Jinak riskuje tento režim, že se stane takovým druhým Rumunskem, země úplně izolovanou a tím to dolehne na všech 15 milionů lidí v ČSSR a ti za to nemohou.

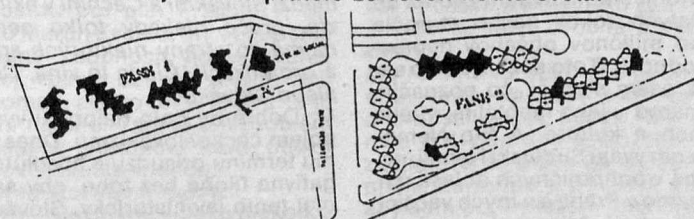
Tak zhruba probíhala debata u kulatého stolu. Stojí za zmínku, jak šikovně byla celá dlouholetá komunistická hegemonie označena za politickou chybu. Za omyly, kterých se komunisté dopustili.

Ve skutečnosti byl — doufejme že definitivně — komunismus ve své bezvýchodnosti a neschopnosti zahánán do rohu. Ještě se brání a konečné vítězství nebude snadné. Pokud jde o náš nejvlastnější problém, zatím se naše vládnoucí garnitura k nějakému dialogu o pluralitě a demokratickému vývoji přinese. Žádná překvapení nejsou vyloučena.

□

KRAJANSKÉ STŘEDISKO DENIA — ŠPANĚLSKO

Na výběr jsou: garsonky, byty, řadové domky, vilky a pozemky. — V Denii najdete: příznivé klima, kouzelný kraj a nové přátele ze všech koutů světa.

“LA PEDRERA II” VESNIČKA KLUBOVÉHO RÁZU

Fáze 1: dokončena a vyprodána

Fáze 2 & klub: ve výstavbě

Bližší informace, prodej a podnájem:

DIVA IMMOBILIEN K. & V. DIVOKÝ

Segantinstr. 9, CH-8049 Zürich

Tel: 01/341 21 56

Ján Mlynárik o vzťahoch medzi Slovákami a Čechmi

Za Západ: Arnošt Wagner

Sedeli sme v máji v Anglickej záhrade, niekoľko krokov od mníchovského rozhlasu Slobodná Európa, kde je Ján Mlynárik zamestnaný. Dr. Mlynárik, CSc je rozvážny, na slová opatrný historik, ktorý vyzerá najmenej o desať rokov mladší než je (56). Upijame zo spoločného džbánu dobré mníchovské pivo. Na magnetofón nahrávame spev vtákov, treskot pivných krčahov, pobehúvanie čiašnikov, brechot psov priviazaných k nohám stolov a hlavne myšlienky, ktoré by mohli našich čitateľov zaujať.

Z: *Všade sa rozoberá česká národná povaha. Pozrime sa raz taktiež na povahu Slovákov. Čo je v slovenskej povahe dôvodom k takej zarytosti a urážlivosti s ktorou sa tu na Západe tak často stretávame. Čech berie politiku s väčším humorom než Slovák, dáva si pozor na každé slovo, na každý národný riadok iba aby sa nedotkol národnej - a veľmi často i osobnej hrdosti svojho slovenského brata. Medzi mnohými Čechmi prevláda názor, že Slováci trpia nejakým komplexom. Je to pravda?*

M: Nemyslím si, že by Slováci trpeli nejakým komplexom, potom by sme museli povedať, že všetky národy trpia nejakým komplexom, Slováci sú iní než Česi a na to často zabúdame. Slováci po tisíc rokov žili v uhorskom štáte, v osobitnom kráľovstve, ktoré sa historicky utváralo inak ako české krajiny, Český národ sa vyvíjal v tesnej spolupráci s nemeckou kultúrou. Koniec-koncov tam žilo až do štyridsiatich rokov nášho storočia niekoľko miliónov občanov nemeckej národnosti. Toto súžitie trvalo sedem až osem storočí, čo poznačilo český národ v jeho mentalite, v jeho tradíciách a kultúre. A títo Nemci, ktorí sa nazývajú Sudetskí Nemci, nešídlili iba v pohraničných oblastiach, ale i priamo v Prahe a v iných väčších mestách mali takzvané jazykové ostrovy. Typická je v tomto Jihlava. A toto súžitie, niekedy aj konfliktné spoločensťvo, najmä od polovice minulého storočia vtlačilo českému politickému životu osobitú pečat'. Český politický život bol i za Rakúsko-Uhorska čulejší, podstatne rozvinutejší, čo sa skutočne odráža v tom, že v českej povahe sa objavujú prvky humoru, satiry, sebakritiky, dokonca aj sebazosmiešnenia - čo je veľká pred-

nosť českého národa. U Slovákov práve takáto vlastnosť sebakritického až satirického pohľadu na seba a svoj národ chýba. Slováci stáli na začiatku tohto storočia pred svojim etnickým zánikom, čo uznávajú aj mnohí národovci, ktorí vtedy žili. Ešte päťdesiat rokov a o slovenskom národe by sa pomaly už ani nehovorilo. Zachoval by sa niekde v uzavretých enklávach, ale iba ako ľud, nie ako národ. Práve tento historický vývin zapríčinil, že sa politika nedostala do života, do obcovania Slovákov, ako sa dostala politika do života českého. Slováci za Uhorska nemali možnosť podieľať sa na politike a to vtlačilo takú zvláštnu črtu slovenskej povahy vo vzťahu k politike. Slovák je ovšem podstatne úprimnejší, veľkorysejší, otvorenejší, dobrosrdečnejší a pohostinnejší než Čech. Co nechcem samozrejme vyčítať českému národu. Žil som v Prahe tridsať rokov, Čechov poznám dobre, ale hovorím, že sú iní. Slovák nie je tak poznačený, skazený dalo by sa povedať niektorými prvkami západnej kultúry. Pričom treba poznamenať, že Česi znamenali pre Slovákov most k západnej kultúre. Na to sa zabúda. Práve toto bolo veľmi nutné zdôrazniť Slovákom, že bez Čechov by sa tá západná kultúra na Slovensko, do slovenskej politiky, do slovenského povedomia a do pospolitosti, podstatne ťažšie dostávala. Česi pomáhali Slovákom v ich najtvrdších chvíľach.

Z: *Vie sa, že neexistuje československý národ, ale že sú Česi a Slováci, čo treba zdôrazňovať i mnohým intelektuálom. Nechápem, prečo sú vzťahy medzi Slovákami a Čechmi v exilové také zlé, prečo niekedy toľko nenávisť najmä zo strany niektorých spolkov a organizácií. Čia je to vina, Čechov alebo Slovákov?*

M: Dobré by bolo najprv si vysvetliť pojem čechoslovakizmu. Dnes sa tomu termínu prisudzuje absolútne negatívna úloha bez toho, aby sa skúmalo tento jav historicky. Slováci boli odkázaní na pomoc Čechov. Od polovice 19. storočia, lepšie povedané od Rakúsko-Uhorského vyrovnania v roku 1867 sa Slováci ocitli pred svojím zánikom. Výdobytky matičných rokov boli odbúrané, gymnázia zrušené, Matica Slovenská zrušená, slovenské politiky putovali do väzenia. Tieto pomery trvali až do konca prvej svetovej vojny. V Čechách vtedy vzniklo veľmi silné slovákofílske hnutie s tým, že sa tradovalo, že vlast-

ne ide o jeden národ, respektívne o uhorskú vetvu českého národa. A táto vetva sa dostala aj do politických prehlásení o vzniku Československej republiky. Masaryk, Beneš a Štefánik na Západe tvrdili, že ide o jeden národ o dvoch vetvách, a že tento národ má nárok na vlastný samostatný štát. Vtedajšia právna teória nedovoľovala nikomu požadovať samostatný štát pokiaľ by to nezdôvodnil národnou potrebou. A aby sa otázka zbytočne nekomplikovala, lebo o Čechoch vedeli na Západe veľmi málo a o Slovákoch už takmer vôbec nič - tak sám Štefánik navrhol, aby sa vrcholný orgán zahraničného odboja nevolal Národná rada Československa, ale aby sa volal Národná rada zemí českých, aby ten slovenský "prívesok" nekomplikoval vec. Až sa vytvorí štát, potom v rodine sa tieto veci vyriešia. Vavro Šrobár v máji 1918 vystúpil v Mikuláši s rezolúciou, kde sa hovorí o slovenskej vetve československého národa. V martinskej deklarácii z 30. októbra 1918, kde sa Slováci prihlásili oficiálne k štátnemu súžitiu s českým národom, sa hovorí o československom národe a podpísali to i Andrej Hlinka, Emanuel Lehotský a Šrobár. Takže v tomto zmysle ten čechoslovakizmus hral pozitívnu úlohu, ktorá pomohla zrodu slobodnej ČSR. Samozrejme, hneď po vzniku Československa sa tieto veci už mali špecifikovať, to znamená realizovať požiadavku slovenskej autonómie, ktorá bola už v roku 1915 formulovaná v Clevelande a potom v Pittsburghu, kde sa zaručilo, že Slovensko bude mať vlastný snem, súdy, školstvo, svoju úradnú reč. Nedošlo k tomu preto, že na Slovensku bola veľmi silná maďarská iredenta. Maďari sa nikdy nezmerili s tým, že Slovensko sa dostalo do Československého štátu, vždy sa usilovali, aby sa vrátilo späť do Uhorska.

Z: *Prečo nedošlo k uskutočneniu týchto vecí - podľa tvojej zmienky o maďarskej iredente -, zradili snáď Česi Slovákov?*

M: Nie, ale nebolo dost' času. Tiež sa stalo toto: jeden z hlavných zastáncov slovenskej autonómie bol profesor Vojtech Tuka. Už v dvadsiatich rokoch sa zistilo, že bol plateným agentom maďarskej vlády. Juraj Kramer, slovenský historik o tom našiel v päťdesiatich rokoch doklady v maďarských archívoch. Tuku za to odsúdili na 15 rokov do väzenia. A toto bolo pre niektorých slovenských "československo" zmýšľajúcich politikov varovanie, varovný signál, že udelenie autonómie, za ktorú sa zasadzovala Hlinkova ľudová strana, povedie k dezintegrácii, k rozbitiu republiky, ktorá mala prisúdené k existencii iba 20 rokov. Masaryk

v rozhovoroch s Čapkom povedal, že československý štát potrebuje na svoju konsolidáciu 50 rokov. Republika mala k dispozícii iba dvadsať a za tento čas sa veci nestačili vyriešiť.

Z: *Myslíš si, že v exile by sa lepšie vyriešila otázka vzťahov medzi Čechmi a Slovákmí tým, že by sa nemalo brániť niektorým separatistickým organizáciám v dosiahnutí toho, čo chcú: rozdelenie organizácií a spolkov na iba slovenské a iba české, žiadny čechoslovakizmus?*

M: Ja sa domnievam a história to potvrdila, že spolupráca s Čechmi je pre Slovákov výhodná, potrebná a užitočná. Kdekoľvek, doma i v zahraničí. Potvrdilo sa to za prvej republiky a potvrdzuje sa to i teraz, že česká inteligencia veľmi pomohla Slovákom, aby dobehli to, čo sa zameškalo. Tu má podstatnú úlohu česká učiteľská inteligencia. Česi pomohli veľa i v telesnej výchove a nemožno prehlasovať, že Česi Slovákom nič neprinesli, v ničom im nepomohli. Tieto názory treba odmietnuť, sú nesprávne a nepravdivé! Ukázalo sa, že slovenský národ za prvej republiky, o ktorú sa samozrejme zaslúžili i Slováci, ale najviac Česi, iba získal. Bolo krikl'avou nespravodlivosťou, keď v roku 1938-39 ľudáci, ich autonomistická vláda presadila, že česká inteligencia musela zo Slovenska odísť. Tým sa Slováci sami veľmi ochudobnili a to je i jeden dôvod v našej súčasnosti, ktorý zapríčiňuje nedorozumenia medzi Čechmi a Slovákmí a medzi Slovákmí a Čechmi. Tiene nacizmu, okupácie Európy Hitlerom, rozbitie Československa, vytvorenie Slovenského štátu, zavedenie Protektorátu Čechy a Morava hrá a bude hrať v tomto veľmi závažnú úlohu.

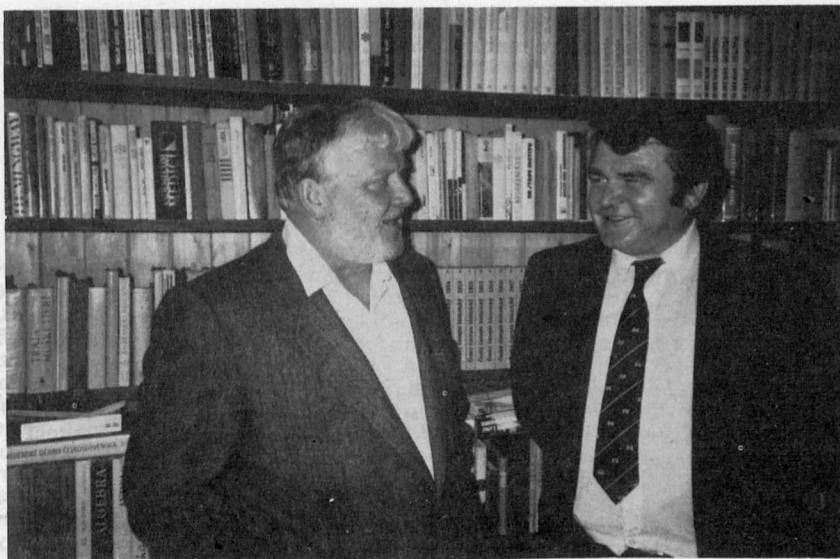
Z: *I u novej generácie?*

M: Ono sa to traduje. Prenáša sa to. Samozrejme, že sa nevysvetlí, k čomu došlo, že sa skôr pohybujeme na emocionálnej úrovni.

Z: *V exile rodina udržuje iba jazyk, zvyky a kultúru. Ale svojim potomkom už veci politicky nevysvetlí a tak sa toto nedorozumenie prenáša i na novú generáciu.*

M: Áno, správne, na to sa zabúda. Tu ide o emocionálne, nehistorické a neracionálne posudzovanie skutočností. Sme zajatí v oblasti vášni, podozrievania a toto zaťažuje život, spoluprácu a to nielen medzi Čechmi a Slovákmí, ale i medzi inými národmi. Nedostatočne poznáme históriu. Mňa udivuje, že nielen doma je história sfaľšovaná komunistickou ideológiou a politickými ambíciami komunistov, ale že táto história je nejasná a skreslená i v zahraničí. Nemáme spoľahlivú a objektívnu učebnicu československých dejín a československých vzťahov.

Z: *Koho považuješ v súčasnej dobe za vedúcu osobnosť slovenského exilu?*
M: Tak toto je otázka na telo... Možno

VPRAVO JÁN MLYNÁRIK, VLEVO ARNOŠT WAGNER

ľa to prekvapí, ale ja osobne si zo Slovákov najviac vážim - hoci nerobí politiku, ale venuje sa pedagogickej práci - profesora Ľubomíra Duroviča z Lundu. Je to slovakista, osobnosť medzinárodného formátu...

Z: *Opýtam sa ináč: keby dnes mali Slováci v zahraničí hľadať novú vedúcu osobnosť, nového Štefánika, ktorý by zjednotil Slovákov v exile, našiel by sa takýto človek-vodca?*

M: Štefánik bol výnimočná osobnosť vo výnimočnom čase. Takýto človek v súčasnosti neexistuje v slovenskom exile. Taktiež nie je doba na to, aby sa zakladal nový štát.

Z: *Kto si myslíš, že príde po Š. Romanovi do čela Svetového kongresu Slovákov?*

M: Na túto otázku nemôžem odpovedať. Slovenský exil je rozdelený. V istom zmysle konfesionálne. SKS pokrýva katolícku časť exilu, alebo organizácie, ktoré sa hlásia ku katolíckej kultúre, zatiaľ čo druhú časť predstavuje Stála konferencia slovenských exulantov, kde vedúcou osobnosťou bol pán Frašťacký, teraz je to Martin Kvetko. My v exile sme mali silné osobnosti počas druhej svetovej vojny, boli to vojaci, boli to diplomati, ale po roku 1945 a 1948 nevidím nikoho. Tam je ten problém slovenských politikov, ktorí utiekli pred sovietskou armádou...

Z: *Aj pred vlastnými ľuďmi...*

M: Aj pred vlastnými... Je tu niekoľko vrstiev politikov, politicky veľmi odlišných. Sú tu politici, ktorí stáli a staja na báze Slovenského štátu. Títo si nemôžu rozumieť s politikmi, ktorí odišli v roku 1948 a po ňom. A už tieto dve vrstvy si ťažko rozumejú s politikmi, ktorí odišli v roku 1968 a potom začiatkom osemdesiatych rokov. To znamená, že ani geografčne, ani politicky tieto štyri či päť vrstiev exilu nenájdu spoločnú reč. Čo je veľmi smutné. Dalo by sa to zjednotiť. Pro-

gram týchto rôznych štruktúr sa môže zjednotiť na základe požiadavky obnovenia národnej slobody a štátnej nezávislosti Československa spoločne s tými, čo sú doma. To znamená vyvinúť maximálne úsilie pomôcť tým produktívnym silám doma na Slovensku a v českých krajinách, ktoré chcú obnoviť československú republiku na základe pluralitnej demokracie. Stať sa na tom pozitívnom, čo sa za prvej republiky a vlastne už v 19. storočí z českej strany voči Slovákom presadilo. Máme bohaté dedičstvo a je na čo naväzovať. Teraz sme si pripomínali výročie smrti Štefánika. Desiateho mája zomrel Dominik Tatarka, ktorý nikdy nehovoril v tom zmysle, že by chcel Slovenský štát, slovenskú samostatnosť, on vždy hovoril: moja republika, to znamenalo jeho republika bola československá republika. Keby si mi postavil otázku, koho považujem za najväčšiu osobnosť slovenských dejín doma, bez zaváhania by som povedal, že Tatarku. On to bol, ktorý sa zasadzoval za českú a slovenskú spoluprácu.

Z: *Ako sa teba osobne dotkla jeho smrť?*
M: Pre mňa to bolo, ako keby mi zomrel brat. Ja som síce od neho o dvadsať rokov mladší, ale on pre mňa bol viac ako spisovateľ... to je zaujímavé, že práve 28. októbra 1987 prišiel za mnou a povedal, že chce, aby som bol editorom jeho diela. Dal mi doklad, ktorý sme obidvaja podpísali, aby to malo právnu platnosť. Príviezol som na Západ asi okolo 800 stránok jeho rukopisu, z čoho som potom usporiadal jeho "Pisačky". Bol som čosi ako Perkins pre Thomasa Wolfa. Dominik už nemal dost fyzických ani psychických síl, aby ich usporiadal sám a dal im definitívnu podobu. Nevie, prečo si vybral práve mňa, ja som historik...

Z: *A diplomat...*

M: Hahaha. Vráťme sa radšej ešte k tomu, prečo nie sú vzťahy medzi Slováckmi a Čechmi dobré. Ja som žil v Prahe, tam som vyštudoval, učil som tam, za tých tridsať rokov som poznal výborne i pražský život, ľudí tohto mesta, ich zmysľovanie. Poznal som dobre Čechov, veľmi som sa s nimi zžil, ale po roku 1968-69 som zistil, že sa ten vzťah medzi Čechmi a Slováckmi podstatne zmenil. Zmenil sa k horšiemu. A to preto, že jednostrannou federáciou, jednostranným uplatňovaním slovenských nacionálnych požiadaviek - sovietai presadili v Československu svoju tézu: rozdeluj a panuj! Federalizáciou Slováci získali veľmi málo. Federalizácia je demokratický prvok a v totalitnom štáte sa nemôže uplatniť. Nemôže sa realizovať. Zažil som v Prahe niekoľko veľmi trápnych situácií. Keď som sa rozprával so svojimi priateľmi - Slováckmi, ktorí tam žijú po slovensky na verejnosti, pri pive, tak niekoľkokrát nás napadli, napomenuli, prečo nehovoríme po česky, keď tam žijeme. To sa nikdy predtým nestalo. A to bolo v krčme, ktorú som poznal dvadsať rokov, kde to predtým nikomu nevadilo. Teraz ten "muž z ulice" po tom 69. roku, ten odpor voči Husáckovi a Biľáckovi, ktorí boli symbolmi normalizácie, symbolmi sovietskej okupácie, prejavoval voči ostatným Slováckom.

Z: Máš veľa nepriateľov za svoje historické hodnotenia?

M: Dalo by sa povedať, že mám viacej priateľov ako nepriateľov, teda viacej ľudí, ktorí so mnou súhlasia, než nesúhlasia, alebo mi oponujú. Ale to je najmä v otázke sudetských a karpatských Nemcov. Vieš, že som bol za to rok v base. Za svojho pražského pobytu na začiatku šesťdesiatich rokov som si kúpil v Jizerských horách takú chalupu, takú stajňu, ktorú som si prestaval. Keďže som učil na vysokej škole, mal som v roku až päť mesiacov prázdnin, ktoré som tam na tej chalupe vždy prežil. A za tých dvadsať rokov, čo som tam chodil, videl som ako ten kraj pustne, ako tí ľudia, ktorí tam teraz žijú tomuto kraju nerozumejú a kraj nerozumie im, to je tragédia, keď dôjde k tomuto. Niekoľko mojich priateľov, známych, ktorých som dlho poznal, skončilo samovraždou. Jeden z nich mi hovoril: pozri sa, však ja tu vidím v omietke všade otlacky prstov tých ľudí čo to postavili. Pozri sa na tú omietku, ja som to nepostavil, čo tu robím, ja som na ulúpenom majetku. A keď som si to práve pri samovražde jedného môjho priateľa uvedomil i ja sám, začal som sa tým intenzívne zaoberať a vynieslo mi to od komunistickej moci 13 mesiacov väzenia a tu v zahraničí mi to sťažilo situáciu. Niektorí ľudia - neviem ako na to prišli - proste ma podozrievali z nejakých utilitárnych záujmov, že sa chcem niekomu zaliečať; ale ja, vy-

hnanie tri a pol milióna ľudí, vytrhnutie z ich sídiel, považujem za najhrubšie porušenie najzákladnejších ľudských práv.

Z: *Dívaš sa rovnako i na ľudí, čo boli vyhnaní z iných zemí, ako napríklad Židia, Palestínci, alebo Gréci?*

M: Rovnako sa dívam na všetky národy, ktoré museli do vyhnanstva. Pozri sa, však Vrchlický povedal národu už v minulom storočí: "Ó vyhnanstvi, to hroznejšie než smrť!" Tu Vrchlický naväzuje na Grécko, ale je to v podvedomí každého národa, českého, slovenského i nemeckého. Už od Antiky sa vyhnanstvo považovalo vôbec za to najhoršie, čo môže byť a nemali by sme sa od tohoto názoru dištancovať. My teraz pripravujeme taký manifest Čechov a Slováckov, hlavne Čechov.

Z: Kto my?

M: Bol to môj nápad, ale skôr ho bude realizovať pani Dedinová. Bude to podpisová akcia zmierenia, niečo také, ako čo urobil Tatarka voči slovenským Židom. Zmierenie sa so sudetskými Nemcami s tým, že my sme ich síce nevyhnali, my za to nezodpovedáme, ale cítíme to ako ľarchu tejto historickej skutočnosti, a podávame ruku a prosíme za odpustenie v tejto veci... Ale ešte by som sa rád vrátil k tým našim vzťahom. V živote Čechov a Slováckov, v našom spoločnom živote, v našej činnosti, musia prevládať zásady politickej kultúry, tolerantnosti, rešpektovania vzájomných kultúr. Musíme si uvedomiť, že sme dva národy západných Slovanov s hlbokými tradíciami spolupráce. My sme medzi sebou žiadne vojny nevedli. My sme si iba pomáhali. Zdôrazňujem opäť: Česi sú pre Slováckov most k Západu. Bez Čechov by sme sa možno už dávno ocitli v ruskom mori, respektívne v štátnom objatí sovietskeho impéria.

Z: *Ja osobne som nešťastný z tých vzťahov našich národov, špeciálne v zahraničí. Nechápem ich. Sme predsa jedna rodina a to i doslova. Kto nemá v sebe troška českej, slovenskej, moravskej, nemeckej krvi? Nič by nás nemalo rozdeľovať, ani geneticky ani etnicky. Nedorozumenia prevažne pochádzajú od extrémistov. A väčšina Slováckov i Čechov čuší, pretože ich myšlienky na rozdelenie vôbec nenapadnú.*

M: Správne, máš pravdu. Sme stredo-európania. Máme vo svojich rodokmeňoch zabudovanú vlastne celú strednú Európu: Rakušanov, Poliakov, Nemcov, Maďarov. Rozpory by nemali byť.

Z: *A keď, tak iba také, ako medzi bratmi, švagrovcami, svokrovcami...*

M: Ja osobne tieto politické spory považujem za umelé, ktoré robia ľudia, ktorí si nimi potvrdzujú svoju identitu. Lenže to je úplne falošné a mylné. Títo ľudia sa mýlia. My Slováci a Česi nemáme zásadné spory medzi sebou. My máme jedného spoločného nepriateľa a tým je sovietsky imperializmus. Do tej doby kým neodstránime túto hrozbu, ktorá rozsieva medzi nami iba nepokoje a sváry, nedosiahneme splnenie ani českých ani slovenských požiadaviek. Proti spoločnému nepriateľovi musíme ísť spoločne. Svojimi rozporami iba umožňujeme sovietať, aby nás čím viacej deptali, čím viacej ovládali a nivočili.

Z: *Na záver: ako sa ti páči časopis Západ?*

M: Západu sa podarilo sústrediť vo svojom redakčnom kolektíve aj medzi spolupracovníkmi vari to najlepšie čo v exile je. Už sám Škvorecký je celkom mimoriadna osobnosť a je zárukou toho, že časopis má a bude mať dobrú úroveň. Mnoho autorov by si malo považovať za česť do Západu prispievať. Totiž Západ, na rozdiel od niektorých iných periodík, je demokratická tribúna, tam sú veľmi britké polemiky a ostré analýzy. Západ sa ich nebojí. Sústreďuje sa hlavne na veci, ktoré sú v exile, otvorene ich rozoberá. Ja, aby som bol úprimný, si považujem za česť, že môžem patriť k spolupracovníkom tohoto časopisu a že tento časopis moje veci uverejňuje... Ale akosi som sa rozrešnil.

Z: *Ani nie. Rozobrali sme tu vzťah dvoch bratov, Čecha a Člováka, ako ty rád s láskou voláš Slováckov. A za to ti v mene časopisu ďakujem.*

Z: *Na záver: ako sa ti páči časopis Západ?*

□

Čs. sbírka v britské knihovne

Zájemci o analytického průvodce "Czechoslovak Collections in the British Library" si mohou napsat na adresu: Mrs. D. Pavlík, Curator of Czechoslovak Collections, The British Library, Great Russell St., London, England, WC1B 3DG.

V průvodci čtenář nalezne informace o knihách, časopisech, novinách z doby českého království až po současnou dobu.

Navštivte krajanský motel na západním pobřeží Floridy

WHITE SANDS

Konfortní dvoupokojové a jednopokojové apartmány s kuchyňkou, vzduchovým chlazením, barevnou televizí, bazénem, 60 m od krásné písčité pláže.

Rozumné denní nebo týdenní ceny.

13701 Gulf Blvd.

Madeira Beach, Florida 33708

Telefon: (813) 391-9541

nebo (813) 391-2377

Srdečně Vás zvou

Jindra a Čeněk Kopecký

Interview s Jáchymem Topolem

Jáchyma Topola pozvala do New Yorku Amnesty International a její sekce Helsinki Watch na shromáždění, které se konalo v prosinci 1988 a zabývalo se hlavně otázkou jak se ve světě plní helsinské dohody o lidských právech. K všeobecnému překvapení Topol přijel, strávil v New Yorku asi měsíc, živě se zajímal o současnou kulturu Spojených států a mimo jiné poskytl interview časopisu Uncaptive Minds (objednat můžete na adrese: Institute for Democracy in Eastern Europe, 48 East 21st Street, New York, NY 10010), který se věnuje otázkám Střední a Východní Evropy. Interview vyšlo v 3. čísle 1989.

Jáchym Topol je syn Josefa Topola, vedle Václava Havla předního českého dramatika, jenž byl po roce 1968 umlčen na dvacet let (letos, v rámci glasnosti znovuuvedli Topolovu hru Konec Masopustu, která měla premiéru v šedesátých letech na Národním divadle). Je výkonným redaktorem a hlavně spířem agenta Revolver Revue. K tomuto časopisu, patří nejněživější a nejzajímavější undergroundové revue v Československu, se v příštích číslech vrátíme podrobnější recenzí.

Josef Škvorecký

UM: Jak bys charakterizoval Revolver Revue?

JT: Revolver revue je literární časopis, který existuje 3 roky. Do konce roku 1989 vyšlo 11 čísel v rozsahu od 200 do 450 stran. Podnětem ke vzniku časopisu bylo, že do té doby neexistovala (kromě Vokna se specifickým zaměřením) literární revue, která by otiskovala práce mladých autorů a nikdo neotiskoval překlady. Na rozdíl od jiných časopisů je zde hodně fotografií, snaha o pestrost.

Záměr Revolver revue můžu popsat takto: je to literární časopis, ve kterém se redakční rada snaží prezentovat hlavně autory kolem sebe - to znamená autory mladší generace. Ale je to spíš kvůli tomu, že nemají moc příležitostí publikovat jinde, než kvůli tomu, že by se snad redakční rada snažila preferovat hlavně mladé lidi. Zajímá ji všechno, co je původní, co je dobré. Redakce publikuje zrovna tak práce Václava Havla, jako práce devatenáctiletých a dvacetiletých autorů. Co je speciálního, čím se Revolver revue odlišuje od jiných publikací, je především to, že se snaží publikovat řadu překladů. To je něco nového. Většina samizdatové literatury - mám na mysli především literaturu,

JÁCHYM TOPOL

ne eseje nebo politologii, se překládám moc nevěnuje.

Je to jednak výhoda, tím je Revolver revue zajímavá, ale zároveň je to i úskalí a problém. Potom najednou vedle sebe máte třeba Susan Sontagovou a Charlese Bukowského, Hannah Arendtovou máte vedle Updika. Je to zaviněno tím, že v politice oficiálních nakladatelství je tolik tabu, že my vytiskneme např. Updika kvůli tomu, že je pro nás zajímavý, že se to odehrávalo v Praze, a ne kvůli tomu, že je to náš oblíbený autor. My jsme byli vlastně první, kdo jsme publikovali Sama Sheparda a Charlese Bukowského. Od Bukowského vyšlo několik básní v roce 1979, ale ty se nám nezdály typické.

Redakce RR navazuje na 50tá léta, kam až sahá tradice samizdatu. Čerpáme z autorů, kteří jsou pro nás zajímaví, ať už je známe ze samizdatu nebo třeba z exilových nakladatelství. Jsou to například Jan Hanč, Jiří Kolář, samozřejmě Egon Bondy. Podařilo se nám vydat poezii Jany Krejcarové - dcery Mileny Jesenské, která vyvolala určitý rozhořčení mezi některými lidmi. RR v roce 1987 vydal poezii Jiřího Koláře - "Prometheova játra", která česky mimo exil ještě nebyla vydána, a za kterou on byl v 50-tých letech ve vězení. Té kontinuity jsme si vědomi.

UM: Jaké máte kritérium k zařazování českých spisovatelů?

JT: Jediným kritériem je kvalita, redakční radě se to musí líbit. Další věc, která nás ovlivňuje, je, zda má autor možnost publikovat oficiálně. Pokud ano, tak ho samozřejmě netiskneme.

Vytiskli jsme věci, které jsou označovány jako klasický underground. Tím myslím například poezii Egona Bondyho a Ivana Jirouse. Byli jsme dokonce první, kdo vydal jeho "Magorovy labutí písně".

Z různých důvodů v RR publikují autoři, kteří nepublikují ani ve Voknu. Jsou to noví, mladí autoři do třiceti

let. Je to například Vít Kremlička nebo Petr Placák. Petr Placák napsal román "Medorek", který je zajímavý ze sociologického hlediska. Je o životě v Československu, kdy mladý člověk dospívá, pohybuje se v týchle-tych subkultuře, v undergroundu.

Tito mladí autoři nemají možnost publikovat např. v exilu. To je jeden z důvodů, proč raději otiskneme někoho mladého a třeba už ne tak dobrého a vyzrálého spisovatele jako je třeba Vaculík. Toho máš možnost sehnat kdekoliv.

Já jsem slyšel tezi, že starší spisovatelé, ti zakázaní po 68. roce, mají právě tím přednost nad mladými. Je to tím, že byli jednou tisknuti, pak byli zakázáni. Ti, kteří jsou zakázáni, mají už důkaz, že jsou spisovateli opozičními a lidé, kteří debutovali později, v 70-tých, 80-tých letech, mají těžší cestu do exilových nakladatelství nebo do samizdatu.

UM: Souhlasíš s tím?

JT: Souhlasím. Jednak se o nich vůbec neví. Já třeba vždycky o tom říkám: "My nejsme zakázáni, my neexistujeme". Může ti být třeba třicet, může ti být třeba třicet pět, můžeš napsat třeba šest knih v samizdatu, ale protože to vůbec nebylo vytištěno (v exilu), tak tě vlastně nikdo nebere jako spisovatele. Třeba zvláštní případ skutečně je Egon Bondy. Od padesátých let píše poezii a teprve nedávno mu vyšla v "Poezii mimo domov" sbírka. Často diskutuju s různými svými kamarádama o možnosti být publikovaný oficiálně. Tihletito autoři třeba nemají na sobě nějakou politickou skvrnu. Ti by vlastně mohli jít k nějakým oficiálním nakladatelstvím, jako je např. Orbis nebo Odeon a zkusit něco vydat. Těžko říct, proč to nedělají. Asi cítí, že by to nevzali. Ne proto, že by tam psali něco politického, je to prostě styl, který oficiálně nevyhovuje. Jde třeba jenom o atmosféru toho textu. Já osobně si myslím, že vůbec to být spisovatel.

žít někde na Dobříši a být prostě spisovatel nebo básník, který jenom píše knihy, to je takový divný. Styl Jacka Londona, který musel všechno zažít a vším projít, to přece pomáhá ke psaní. Takže to, že někdo dělá v kotelně, myje výlohy, nebo má invalidní důchod, nebo se někde prostě fláká a přitom píše, je myslím nejen pro mne, ale i pro ty ostatní normální.

UM: Takže hodně lidí z vaší generace ani nezkoušelo oficiálně publikovat?

JT: Vlastně neznám nikoho z těchle těch, kdo by to zkoušel, protože je jim to odporový. Já ti to ilustruji na zajímavém momentu. Ze začátku pro nás nepracovalo příliš mnoho překladatelů. Během posledních tří let se to změnilo. Pracují pro nás jednak profesionálové, jednak noví mladí lidé - studenti univerzit, studenti jazyka. S jedním jsem se setkal a ten mi řekl, že to dá radši do Revolveru, než aby podstoupil celou tu ohavnou byrokratickou cestu. Takže nejde jen o politické důvody.

UM: Vyhledávají ty mladý exilová nakladatelství?

JT: Mám pocit, že ne. Hodně u toho záleží na osobních kontaktech. Pokud potkáš někoho z toho nakladatelství a dáš mu to, tak je možný, že to vyjde. My máme spíš zkušenost, že ten zájem není.

UM: Ale nemusí to být tím, že oni vás nechtějí tisknout. Možná prostě nemají přístup k vašim dílům?

JT: To také, ale já mám někdy pocit, že ten zájem není. Ale právě to vede Revolver Revue k větší samostatnosti. Když chce člověk psát, nebo když chce dělat časopisy, je dobré, když si hned od začátku zvykne, že je v tom sám. Nejdůležitější je tam nezávislost.

UM: Ale nejste úplně odtrženi od toho opozičního prostředí, od starší generace?

JT: Ne, tady vůbec neexistuje nějaká generační přehrada. Mezi lidma, kteří třeba získali cenu Revolveru v poslední době je zpěvák Tony Ducháček, což je rokenrolový zpěvák kapely Garáž anebo ji dostal básník Zbyněk Hejda - starší ročník. Tohleto nerozlišujeme. Nepovažujeme se absolutně za časopis pro mladý. Jde tady spíš o styl psaní. Podobně na tom je třeba Vokno, časopis, který je z podobný kulturní oblasti, z undergroundu.

UM: Můžeš mi zhruba říci kolik kopií Revolver revue vydáváte?

JT: Ne.

UM: Kolik si myslíš, že máte čtenářů?

JT: Jsem si jist, že tisíce.

UM: Jaký druh lidí vás čte? Kdo to vydává?

Kdo jsou lidé, s kterými spolupracujete?

JT: Myslím, že je zajímavé a důležité, že to se mění. Zpočátku to dělali lidé, kteří skutečně dělali ty hlídače, myli okna, atd. Jak už jsem říkal, zajímavý

a skvělý jev pro nás je, že během těch tří let se k tomu přidali spontánně přes osobní známosti lidi z univerzit, kteří dřív by se báli. Teď samozřejmě pracují pod pseudonymama. Pracují pro nás i profesionální překladatelé, kteří dřív by to zřejmě neudělali. K tomu bych mohl říct historku. Byl jsem v hospodě, kam chodí lidi z Vokna i z Revolveru. Byl jsem ostříhaný a měl jsem brýle. Seděli tam máničky - dlouhovlasí kluci ze severu, který mi zasedli místo. Sedl jsem si k nim. Oni mi začali nadávat, že jsem intelektuál. Ptali se mne, jak dlouho jsem seděl. Já jsem říkal, proč bych seděl, já jsem nic neukradl. Začali jsme se nakonec rvát. Byla o tom zpráva v Paternosteru. Takže tohle je zajímavý, pro některý lidi jsme intelektuálové a pro některý jsme špinavej underground.

UM: Měli jste nějaké popotahování kvůli RR? Byl někdo pronásledován, vyhrožen z práce?

JT: Ne, nikdo nebyl ve vězení, nikdo neztratil zaměstnání. Ale byla řada vyšetřování a domovních prohlídek, a když u někoho publikaci naleznou, tak ji zabaví. Není moc důležitý, jestli někoho zavrou, spíš je důležitý, že neustále se ten časopis vyrábí v atmosféře ohrožení. Nikdy nevíme, jestli číslo vyjde, nebo jestli nevyjde. Věci se neustále schovávají, pracovní podmínky jsou špatný, o čem se chci zvlášť zmínit, je opravdu katastrofální stav techniky. Většinou se všechno dělá ručně. Musí se to dělat pokaždé na jiném místě. Nemůžeš to vozit v autě, musíš se vždycky podívat do kalendáře, jestli náhodou není nějaký výročí, aby tě s něčím nechytli. Je to nápor.

UM: Je nějaký důvod pro titul - Revolver revue? Znamená to něco specifického nebo je to jen pěkný název?

JT: Je to pěkný titul, který je těžké vysvětlit. V češtině existuje hanlivé označení - "bulvární plátek", "revolverový plátek". Též je v tom obsažený moment jistého nebezpečí, dobře o tom mluví Magor v jednom interview - když děláš, když děláš literaturu, pácháš zločin, když chceš svobodnou informaci, pácháš zločin. Původně se RR jmenovala Jednou nohou. Většina lidí si to překládá jako jednu nohou v kriminále.

Vždycky tam máme nějaký podtitul, například jednou byl "Off Ghetto Magazine". Snažíme se prorazit i to, co se stalo v Čechách. To ghetto, ty stíznosti, to dizidentský popisování, kdy, koho, kde sebrali, ty nářky. Snažíme se vnášet základy věci, aby časopis byl dobrá literární revue, která by snesla i konkurenci, proto taky je hodně překladů všeho zajímavého.

UM: Viděl jsem Manifest Českých dětí, který podepsalo asi dost lidí, nevím, jestli z vašeho okruhu. Co to jsou České děti? Jaký máš na to názor?

JT: České děti? Já budu mluvit o různých reakcích. Některý lidi byli zhnusení - "Co to je, co to je za nesmysl?" Setkal jsem se ale se spoustou lidí, který byli nadšeni, že se konečně tady něco děje, kde je trochu humoru, co není jen s vážnou tváří popisováním svých bolestí, svého utrpení v "bolševickém pekle". Když si čteš dejme tomu Incho, nebo když slyšíš, zvlášť tady v cizině, o těch represích, když slyšíš o tom, jak lidi bijou, zatýkají a vykopávají dveře, když znáš atmosféru těch ulic, kde se bojíš nosit v tašce věci, že tě prohlédají, tak si lidi můžou vzdáleně myslet, že ta zem je strašná. Opravdu čist to je strašný, ale když jsi u toho, tak si musíš udržet svou identitu, nezpánikařit z toho, co se děje. Proto třeba se objevily spousty nových anekdot, cynických anekdot z demonstrací.

Tak si myslím, že ty České děti můžou trochu ten obraz narušit, že přece jen tam se žít, existovat dá a jeden z důkazů té životnosti jsou právě pro mne České děti, tam je obrovský humor.

Myslím, že tyhle ty mladý lidi si nacházejí svou cestu. Někteří z nich nejsou třeba schopni psát dokumenty, jaký píše Charta. Už to znají, už ty dokumenty můžou číst léta a léta. Chtějí něco jiného, chtějí být nezávislý a chtějí vytvořit svou aktivitou svůj prostor.

Já myslím, že každý z Českých dětí má a může mít právo na jiný názor, například na ten Manifest. Já jsem ho podepsal z toho důvodu, že jsem přesvědčený, že když mohu ve své zemi chtít království a nic se mi nestane, je to o krok blíž ke svobodě.

Tam, kde je chaos, tam ten kdo první začne se svou aktivitou, tak nějakým způsobem vezme věci do svých rukou. České děti byli hned aktivní. Četl jsem, že ta demonstrace 21. srpna byla z velké části jejich dílem. Některý lidi přirovnávají je s různými rozdíly k "pomerančový volbě". (v Polsku) Myslím, že tady neexistuje přímý ovlivnění.

UM: Ale proč ten nápad? Pokud o tom víš, jak bys to mohl popsát?

JT: Potkáš třeba lidi, který řeknou: "Charta je záležitost našich otců." Já s tímhle tím nesouhlasím, ale je dobré, že lidi mají snahu po samostatnosti, po tom být independentní, zakládají vlastní spolky, vlastní sdružení.

Když si přečteš prohlášení Nezávislého mírového sdružení nebo prohlášení Demokratické iniciativy, je jasný, o co jde. A to, že spousta lidí po přečtení Manifestu Českých dětí je zmatena, já jen vítám. Ať je těch věcí víc, ať jsou rozdílný. Každý se může připojit, kam chce.

UM: V poslední době je velké množství demonstrací, začalo to před více než rokem, 10. prosince 1987 a posledního půl roku se pořád něco děje.

Myslíš, že je to tím, že v opozici začíná dominovat nová generace nebo noví lidé, nové iniciativy?

JT: Je tam určitě spousta vlivů, spousta nových aspektů. Nová generace zřejmě nemá trauma z roku 68, celý život prožila v tom, co se stalo po roce 68 a už nechce čekat, už zřejmě vidí, že jí prostě vláda nemá co nabídnout. Lidé skutečně začali být aktivní. Ale určitě tady rozhoduje spousta dalších aspektů: to, co dělá Gorbačov, ekonomická a ekologická situace. Dlouhodobý rozdíl třeba mezi Polskem a Československem byl v určitý stabilizaci Československa, ve zboží na trhu atd. Teď spousta lidí, kteří dřív žili celkem pohodlně, vidí, že ta stabilita mizí. Ekonomická situace a hlavně ekologická se zhoršuje natolik, že se dotýká už každého.

Všechny lidi ovlivňuje samozřejmě i situace v Sovětském svazu. Když český magazín zabývající se divadlem musí žádat o svolení, aby něco mohl přeložit z ruštiny, to je situace před několika lety nepředstavitelná. Lidé očekávají nějaké změny a nevidí je, a taky cítí určité chaos, určité strach z té vlády, její nervozitu. Tisíce lidí viděly tu demonstraci policie, protože to byla taky demonstrace policie, byli konfrontováni s tou brutalitou. Myslím, že tím si vláda nesmírně podkopala své základy, v podstatě neukázala svou sílu, ukázala svou neuvěřitelnou slabost. Musím se odvolat na Václava Bendu, který říkal: "Moc má veškeré možnosti taktiky a nemá vůbec žádnou naději." Myslím, že to spousta lidí cítí. Tady, myslím, není zatím vytvořený politický nebo společenský program, na kterým by se shodly všechny nezávislé skupiny. Jde spíš o to moci se svobodně vyjádřit, moci se sejít a promluvit si o tom. Byly pokusy o veřejnou diskusi. Každou poslední sobotu v měsíci se "scházely" České děti a Nezávislé mírové sdružení - "scházely", protože ty hned smetla policie.

UM: Takže byl pokus uskutečnit nějaké fórum pro diskutování. Zdá se mi, že Hnutí občanské svobody byl pokus o formulaci politického programu.

JT: Byl určitý pokus o formulaci, nebyl to sice pokus o přesný vyjádření politické linie, bylo to vyjádření věci, který každý zná, ale to, že ty idee se formulují, že se určitý věci nazvou pravými jmény, to je už první krok. Zatím je důležité najít prostor pro diskusi. Než jsem odjížděl z Čech, tak byly zrovna stovky výslechů, byly domovní prohlídky, každý, kdo podepsal Prohlášení HOS, byl u výslechu. Z toho je vidět, že skutečně těm, který se snaží demokratický pohyb překazit, jde o to, aby se lidé vůbec nedomluvili.

UM: Ti noví aktivní lidé už nepodepisují Chartu?

JT: Lidé podepisují Chartu. Charta se stále podepisuje, ale to, že už je těch iniciativ víc, to je strašně dobře.

Já myslím, že jsou i další tisíce a tisíce mladších a mladých, který nejsou členy nějakého sdružení ani třeba nejdou na demonstraci, ale už tolik let a tak silně jim vadí spousta věcí, které jsou na Západě normální a u nás ne, ať už je to cestování, ať už je to muzika, kterou mají rádi, nebo ať už je to možnost vybrat si školu. Už to trvá strašně dlouho, už jim to strašně vadí, že opravdu ta země žije s vědomím nevyhnutelnosti změn.

UM: Co víte o sousedních zemích, jako Polsko, Maďarsko, zajímá vás, co se tam děje?

JT: Já myslím, že se lidé velice zajímají, ať už vědí o tom z rádia anebo jinak. Možná ten zájem o situaci v Polsku nebo Maďarsku bude asi větší u spousty lidí než například o to, co se děje na Západě, protože ty věci se nás dotýkají. Existuje Československo-polská solidarita, kde si lidé vyměňují materiály, scházejí se na hranicích, to dřív nebylo. Jsou tady kontakty s Rusama, například Jan Urban je dopisovatel jednoho sovětského časopisu vydávaného v samizdatu. Také vznikla nezávislá východoevropská novinářská informační služba.

UM: Říká se, že v některých oblastech (rozhodně ne ve vztahu vlády k opozičním aktivitám), které byly dřív víc omezeny, se to teď začíná víc uvolňovat. Je to vidět poslední rok, dva roky, ve srovnání například s rokem 82-83?

JT: Určitě. Je to ale nedůsledný, je to zatím jenom začátek. Objevily se například články v novinách, abych jmenoval konkrétní příklad - v časopise *Tribuna* vyšla skvělá reportáž o cikánech na Slovensku, to dřív nebylo. Ve *Svobodném slově* jsem se dočetl, že můj bratr Filip Topol hrál na oficiálním koncertě a vzpomněl přitom "zde nepřítomného otce undergroundu", což je pochopitelně Jirous. Hudební kapely, rockový, které dřív byly v podzemí, měly problé-

my, pronásledovala je policie, teď hrají.

Samozřejmě tohle všechno nestačí. Nejde povolit jenom trošičku, lidé budou chtít více.

Pokud se něco bude povolovat a zároveň budou lidi zavíráni, jako je Jirous, jako je Ivan Polanský, jako je Havel, tak to pro nás nemá velký význam.

Zajímavý je, že se víc aktivizují a jsou odvážnější lidé, kterým se říká lidé ze struktur (ti, kteří působí v oficiálních strukturách), že se nepodařilo represivnímu aparátu po těch dvaceti letech nebo od doby, co existuje Charta, postavit železnou oponu mezi disidenty a mezi ty ostatní. Jakmile se to trochu pootevřelo, tak se lidé stále víc spojují a to je hrozně důležité.

UM: Demontrace 21. srpna se zúčastnila většina mladých lidí, jakož i následujících demonstrací. Jaký je vztah tvojí generace k roku 1968? Ztotožňujete se s ideály roku 1968, viš o nich něco? Je tvoje generace politická?

JT: Pro mne a mé přátele to bylo opravdové okno, kulturní okno. Bylo publikováno mnoho knih, filmů, lidé cestovali, prožívali to atd. Když bych měl mluvit - o politice roku 68 toho moc nevím. Moc mne to nezajímá. Socialismus je lidskou tváří - to mně připadá jako slogan.

Mně vždycky zajímalo to, že národ po krutých padesátých letech, kdy byly koncentrační tábory, kdy byly popravy, byl během nedlouhé doby znova plněj síly a nadějí, lidé byli aktivní. Na druhé straně mne strašlivě děsilo, když jsem si uvědomil, že po příjezdu tanků, po krátké době normalizace se lidé najednou změnili. Tu normalizaci, tu neudělali Rusové, tu udělali Češi.

Vy jste se mne ptali na politické zkušenosti mladých lidí. Já, když mi bylo osmnáct, sedmnáct, byl jsem na

V KRIMINÁLI VÁS PREJDE CHUŤ SKANDOVAT!
"SOVIETSKY ZVÁZ - NAŠ VZOR!", CHULIGÁNI!

střední škole, pak jsem měl řadu manuálních povolání. V tom období jsem se moc nedozvěděl. Občas byl s někým proces, někoho zavřeli, sem tam fungovala podzemní univerzita, byly nějaký koncerty, ale lidi nebyli tolik propojení. Myslím, že moje zkušenost je úplně jiná, než zkušenost dnešních osmnáctiletých, kteří zažili demonstrace. Tu konfrontaci už jim nikdo nevezme, s tím se už budou dál vyvíjet.

UM: Předpokládal bych, že mladá generace je velmi odtržena od mnoha informací, od mnoha vlivů ze Západu. Je tomu tak?

JT: Jsme normální. Obyčejný kluk nebo holka má myslím daleko větší informace o Americe, než průměrný občan o Východě. Je to tím, že Západ byl vždycky atraktivní. Lidi sice nemají třeba přímý informace, různé představy jsou naivní, život tady je tvrdší, o čemž by mohla spíš než já vyprávět emigrace.

Ta obrovská emigrace je jeden z dalších skutečných zločinů na národě. Spousta lidí byla donucena emigrovat. Mne nazajímá, jestli byli fyzicky ohroženi nebo jestli je k tomu skutečně donutila ta atmosféra, ta nuda, ta nemožnost podnikání. To, že se ty lidi nemůžou vrátit, to je zločin.

UM: Už tolik let vychází knížky v samizdatu, třeba edice Petlice existuje asi už od roku 1975, ale vždycky jsme slyšeli, že až do posledních let knížky měly maximálně pár desítek výtisků. Nakolik to lidi znají? To, co bylo vydáno před deseti lety, existuje to někde, nebo už to je zapomenuto?

JT: Myslím, že to záleží na autorovi. Teď nastala doba, kdy opisovat knížky na stroji je anachronismus. Důkazem toho, že se to může dělat jinak jsou *Vokno* a *Revolver revue*, mohl bych toho jmenovat víc. Edice Petlice - nevím jestli vůbec ještě existuje, protože se k tomu nedostanu.

Existuje takový sborník *Obsah*, já tomu nefíkám časopis. Je to průšvih. Tam píše elita z let šedesátých, známí lidi. *Obsah* není v podstatě pro ostatní, on není ani svázaný, tyhle ty lidi nemají tu ctižádost jako my dělat za dnešních podmínek dobrý literární časopis, a my jiný neznáme. Oni na to rezignovali. Oni to dělají jen proto, aby se to vytisklo v exilu. Dnešní generace je jiná i v tom, že skutečně se snaží za existujících podmínek udělat všechno, co se dá, a to je důležitý na novým samizdatu. Teď už se dělají i knížky na cyklostylu a ty knížky spíš než několik desítek mají několik stovek výtisků, který čtenáři ještě dál rozepisují a xeroxují.

UM: Čtují a tisknou se v samizdatu exiloví spisovatelé?

JT: Samozřejmě. Tady platí paradoxně něco jako to, co se týká těch, kteří mají možnost tisknout oficiálně, že pokud někdo vydá knížku u Škvořeckého, tak se nebude dělat v podzemí na cyklostylu, protože exilové knížky kolují, lidi je opisují. Někdy

20

Věda

Anomálie zvaná psi

Lubomír Kundrát

Slovní podobnost je prokazatelně náhodná. Řecké písmeno psi se vyslovuje a píše latinkou stejně jako v češtině slovo psi ve spojení "psi život". Ve vědě se tímto písmenem označují tzv. paranormální jevy, ohýbání lžiči duševní silou, přenášení předmětů na dálku (psychokinéza), čtení myšlenek jiných lidí a mimosmyslová komunikace (telepatie), předvídání budoucnosti, konverzace s mrtvými atd. Vědci - parapsychologové hovoří o tzv. psi poli, což je hypotetické energetické pole, ve kterém se tyto jevy odehrávají.

I časopis Západ se o paranormálních jevech už několikrát zmínil, vesměs pochvalně, a proto jsem se o nich rozhodl napsat trochu podrobněji.

Je podivuhodné, čemu všemu jsou lidé ochotni věřit: čtení z ruky, astrologii, hledání vody vrbovým proutkem, a že lidská mysl může ovládat rozpad radioaktivních látek. A kolik lidí věří na "psychické léčitele", kteří člověka uzdraví přikládáním rukou, zrychlí hojení jeho ran a zpomalí růst plísní!

Některá z těchto tvrzení se dají snadno vyvrátit. Je možné vzít tisíc lidí, kteří se narodili ve znamení Kozoroha, a srovnat jejich životní osudy s tím, co o nich tvrdí hvězdy. Takovéto statistiky ukázaly, že astrologie je nesmysl. S jinými tvrzeními je to horší, protože důkaz neexistence určitých jevů je prakticky nemožný.

Proto existují lidé, i vrcholní vědci, kteří tvrdí, že parapsychologie je skutečná věda, zatímco jiní nositelé Nobelových cen jsou přesvědčeni, že parapsychologie je podvod.

V době, kdy se vzdělání stalo neoddělitelnou součástí moderního života, se rozšířila neobyčejnou měrou i víra v paranormální jevy. Nedávná

se tu udělají základní knihy, jako například Orwell nebo Gulag, jinak se snažíme zamezit duplicitě.

To spíš funguje obráceně, že věci z domova by se měly přebírat v exilu. **UM:** Já mám dojem, že na poměrně malý národ český, těch nakladatelství v exilu, těch knížek, který vychází, je hodně.

JT: Je. Otázka je, kolik se toho dostane do Čech a ke komu, ke kolika lidem.

Původní interview s Jáchymem Topolem byl pořízen v lednu 1989 pro časopis *Uncaptive Minds*, který vychází v New Yorku.

Anglický překlad vyšel v čísle 3, 1989.

statistika ukázala, že na 120 amerických univerzitách 73 % profesorů z humanitních oborů věří na mimosmyslové vnímání (ESP), a stejně tak i 55 % profesorů z přírodních věd a 34 % psychologů.

Sověti podporují výzkum mimosmyslové telekomunikace z vojenských důvodů, a americká vláda poskytl nedávno mnoho miliónů dolarů vědeckému ústavu SRI International v Kalifornii na výzkum jasnovidectví.

Mnoho lidí v minulosti uvěřilo kupř. na paranormální duševní vlastnosti izraelského psychika Uri Gellera, a dokonce i seriózní vědci se o něm zmiňovali ve svých úvahách až do té doby, než byl odhalen jako podvodník.

Paranormální jevy studují vědci již dlouho; zatím však je jen velmi málo skutečných důkazů jejich existence, pokud vůbec nějaké jsou. Slavná média minulého století, Eusebie Palladinová a jiní, byli většinou podvodníci, a jejich demonstrace "aury", a jiných projevů "psychické" činnosti byly většinou neobratné podvody, kusy gázy, omotané kolem ruky a podobně.

Ještě na začátku tohoto století existovala při Mezinárodní psychiatrické asociaci parapsychologická sekce, a její činnosti se zúčastnili význační neurologové, jako Janet, Binet, James a Tarde. Většina z nich však ztratila zájem, když se nenašly žádné vědecké důkazy pro "psychické" jevy. Existovaly i nezávislé parapsychologické společnosti, které se vesměs po čase potichu rozešly.

Teprve ve třicátých letech tohoto století Joseph Banks Rhine v USA začal psi pole studovat opravdu novodobými metodami. Zjišťoval, jak mohou psychici ovlivnit nebo předvídat náhodné jevy, karty vytažené z balíčku nebo hozené kostky.

Tak kupř. Rhinovy pokusné osoby dostaly 25 karet, na nichž bylo pět geometrických obrázků: hvězda, kruh, kříž, čtverec a vlnovka. Podle počtu pravděpodobnosti mohly uhádnout pět karet z 25 správně. Jestliže uhádly správně víc karet než pět, byl to důkaz ESP. Ne každému se to dařilo stejně. Nakonec Rhine našel pět lidí, kteří dosáhli průměrného skóre 7,1 (z 85.724 pokusů).

Toto skóre bylo vysoce statisticky významné, a dodnes se považuje za jeden z hlavních důkazů ESP. Z věcného hlediska takovýto výsledek není žádná světobornost, a prakticky to znamená, že nejlepší pokusná osoba uhádla pět karet náhodou, dvě mimosmyslovým vnímáním, a osmnáctkrát se spletla.

V šedesátých letech studoval v Praze paranormální schopnosti psycholog Milan Rýzl. Jeho nejlepší pokusnou osobou byl Pavel Štěpánek, také

z Prahy. Štěpánkovy paranormální schopnosti byly omezeny na jednu jedinou situaci. V obálce byla vložena karta, jejíž strany měly různou barvu. Štěpánek byl schopen rozpoznat, která barva je nahoře, a jeho osobní rekord je, že rozeznal správnou barvu padesátkrát za sebou.

Rýzl nyní žije v San José v Kalifornii, a v těchto pokusech nepokračuje, žije se tím, že přednáší, učí a prodává svoje knihy a kurzy o parapsychologii. Pavel Štěpánek žije v Praze, a tvrdí, že ztratil svoji parapsychologickou schopnost po emocionálním konfliktu s americkým parapsychologem J. G. Pratterem, který jej přijel do Prahy studovat. Pokusy se Štěpánkem opakovalo i několik dalších výzkumníků, většinou s dosti smíšenými výsledky.

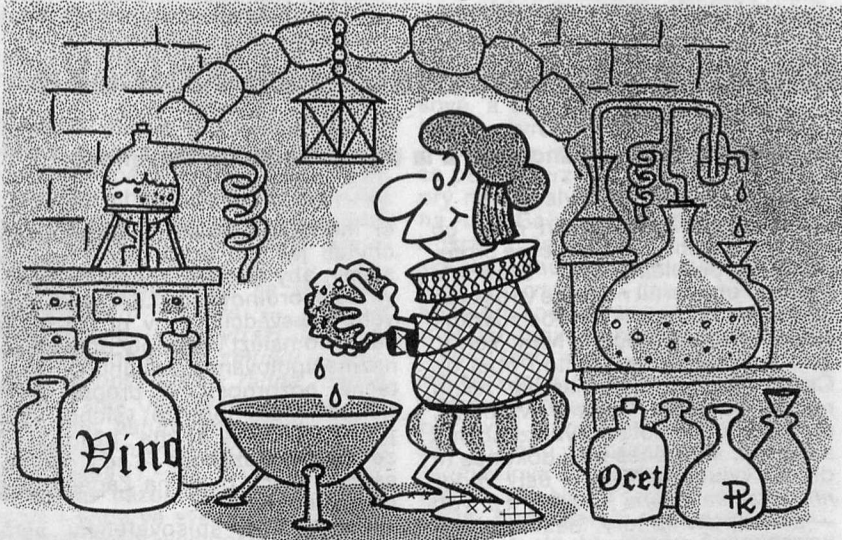
Poněkud modernější pokusy byly navrženy Helmutem Schmidtem v roce 1969. Schmidt používá generátor náhodných čísel, který produkuje sérii čísel v závislosti na rozpadu radioaktivního stroncia. Testy ukázaly, že tento přístroj, zvaný VERITAC, produkuje čísla, zaokrouhlená od jedné do čtyř, s naprosto stejnou pravděpodobností. Pokusné osoby se pak snaží tato čísla uhádnout a zmáčknot jeden ze čtyř knoflíků. Schmidt našel tři sensitivní osoby, které z 63.066 testů uhádly správně 16.458, tedy o 691,5 víc než je náhodný výběr. Statisticky mu jeho pokusy vyšly velmi dobře, a Schmidt je považuje za důkaz existence psí.

I když statistici a jiní odborníci s matematickou analýzou těchto pokusů souhlasí, existuje několik faktorů, nad kterými je třeba se zamyslet. Předně, stává se velmi často, že osoba, která projevuje určité paranormální schopnosti, je po určité době ztratí. Pavel Štěpánek prokázal své parapsychologické schopnosti asi deset let, déle než kterákoli z pokusných osob L. E. Rhina i Helmuta Schmidta. Nakonec je však také ztratil.

Za druhé, i když se taková schopnost dá statisticky prokázat, pohybuje se jen velice slabě nad hranicí pravděpodobnosti. Nepřipadá proto v úvahu, že by se tímto způsobem daly přenášet spolehlivě informace na dálku. Kdybychom metodou Helmuta Schmidta chtěli vyslat zprávu a něco z ní vyčíst, bylo by vlastně z 60.000 písmen zprávy jen 640 správně. Jak se dá taková zpráva rozluštit?

Za třetí, výsledky pokusů závisí silně na osobě experimentátora. Schmidty i Rýzlovy pokusy byly mnohokrát opakovány jinými lidmi s výsledky, které se nelišily od náhodných čísel. Odpůrci parapsychologie tento fakt považují za důkaz podvodu, příznivci mluví o "vlivu experimentátora", který svým vlastním psím může ovlivnit výsledky v pozitivním nebo negativním smyslu, podle toho, jestli věří nebo ne.

Historické Okamžiky

ROK 1598: PŘEVRTNÝ OBJEV V ÚSILÍ O SYNTÉZU KAMENE MUDRCŮ. ČESKÝ ALCHYMIŠT JANEČEK TRANSMUTUJE VÍNO NA OCET A KRYSTALIZUJE KÁMEN BLBCŮ.

DIGITÁLNÍ TRANSFERY PAL/SECAM — NTSC — PAL/SECAM
 RODINNÉ VIDEOKRONIKY — VIDEOPRODUKCE 3/4" - 1/2"
 FILMY — ČASOPISY — KNIHY — GRAM. DESKY/AUDIOKAZETY
 UMĚLECKÉ TISKY A ...
 ... A MNOHEM VÍC NA JEDINÉ ADRESE

VIDEO EL CANADA LTD
 583 WILLIAM STREET
 LONDON, ONT., N6B 3E8
 TEL. (519) 434-9939

Příjemné chvíle odpočinku Vám zajistí naše služby!

Už sto let se přírodní vědci, fyzici, psychologové a psychiatři, nositelé Nobelových cen i členové Královské společnosti pokoušejí psí pole prokázat, bez velkého úspěchu. Jestliže tedy psí pole opravdu existuje, je to něco velmi neurčitěho a nejistého. Doby, kdy se za hlavní důkazy považovaly strašidelné domy, levitace, ektoplasma a klepání stolečku, dávno minuly. Dnes jde spíše o testy pravděpodobnosti a rozpoznání podmínek, za nichž by bylo možné psí pole spolehlivě studovat.

A ty nejsou zatím známy.

Přesto uvedu jedno zajímavé pozorování. Americký vědec M. A. Persinger prostudoval sto let staré základy jasnovidectví, u kterých byl uveden den, měsíc a rok popisovaných událostí. Zjistil, že se všechny udály v době snížené intenzity zemského magnetického pole. To je možná skromný krok k vyřešení problému psí pole, ale - co kdyby.

Také je v tomto oboru hodně podvodníků. □

PLÁNUJETE DOVOLENOU NA FLORIDĚ?

Navštivte krajanský motel

JASMIN VILLA

801 S. Ocean Blvd.
 Pompano Beach, Florida 33062

Tel: (305) 941-7930

Těšíme se na Vás,
 Lajoš a Janet Naňákoví

PRAŽSKÉ UZENÁŘSTVÍ

364-1787

638 QUEEN ST. W
 TORONTO M6J 1E4

- PRAŽSKÁ ŠUNKA
- PRAŽSKÉ UZENINY
- MASO 1a JAKOSTI
- DENNĚ ČERSTVÁ, CHUTNÁ JÍDLA A CUKRÁŘSKÉ VÝROUKY

Antonín Brousek

Srpen 68 byl pomstou za Kolčaka

Neslýchaná téze romanopisce à la thèse, Vladimíra Maximova

Budou tomu asi tak tři roky, co mě jeden známý, zabývající se profesionálně problémy tzv. "Východní Evropy" upozornil na to, že v ruských exilových novinách "Novoe russkoe slovo", vycházejících v New Yorku, se s nebývalou agresivitou obul do Čechů jakožto do národa nikdo menší, než sám Vladimír Maximov, spílaje nám do notorických zbabělců a zrádců, kteří dnes mají dokonce tu drzost, vylučovat Rusy — ústy "módního pisálka Milana Kundery a jiných — z evropské kultury. Maximov patří koneckonců nesporně k nejdůležitějším současným ruským prozaikům, hlavně však je jednou z nejvlivnějších institucí ruského exilu — šéfredaktorem časopisu "Kontinent", toho nejreprezentativnějšího i nejmohovitějšího mezi desítkami ruských periodik, vycházejících dnes na Západě.

V Čechách vzbudil Maximov značnou pozornost čtenářů i kritiky hned svými prvními novelami "Zalidňujeme zemi" a "A člověk žije", promptně přeloženými roku 1963, v nichž na základě autobiografických zkušeností bezprizorního výrostka, odchovaného dětskými domovy hodně nemakarenkovskými, potulného zlodějíčka, na neustálém úteku před bezpečnostními orgány, zakušivšího i blaho "převýchovy" v sibiřské pracovní káznici, vnesl do vylhané idyly sovětské prózy jako jeden z vůbec prvních kusů autentické sociální a společenské reality: svět vyděděnců sovětské společnosti — lumpenproletariátu, kriminálního podsvětí, svobodomyšlných dobrodruhů. Instinktivní smysl pro tragickou dimenzi osudových životních situací, dilemat, jež jsou rozhodujícími zkouškami lidských charakterů, a zároveň i dar literární nikak zvláště školeného, o to však bezprostřednějšího expresivního výrazu, směřujícího k osmyslující metafoře či alegorii — v tom spočívala (a spočívat nepřestala) nejvladnější síla Maximova talentu. Právě svou samostatností upoutával Maximov uprostřed svých výrazově mnohem proškolenějších, a tudíž i uhlazenějších a rafinovanějších generačních druhů a soupeřníků, Aksjonova, Kazakova, Vladimova, Kuzněcova, Gladilina, Vojnoviče, a jak se ještě jmenovali všichni ti debutanti z přelomu padesátých a šedesátých let, kterých se tehdy čeští (ale i polští

či maďarští) rusisté a překladatelé chytali jak ten příslovečný tonoucí slámy, aby čtenáře, znechucené povinně naordinovanou Literaturou Sovětů, přesvědčili, že v ní lze přese všechno nalézt i hodnoty opravdové, nezmanipulované, zasluhující skutečné pozornosti. A propos: jistě nebude náhodou, že všichni výše jmenovaní — vyjma předčasně zemřelého Kazakova — se v osmdesátých letech ocitli na Západě jako exulanti.

Samostatný spisovatelský self-mademan Maximov, (v mnohém ostatně podivuhodně podobný Maximu Gorkému — počínaje specifickým "bosáckým" založením talentu, a konče metamorfózou, o níž ještě bude řeč, od autentického spisovatele tělem i duší v nedůtklivou instituci, v pseudovzdělaného, ideologii propadlého univerzálního mudrce, hlásajícího urbi et orbi patentní recepty na jediné zaručené vylepšení lidstva světa), dobral se svého prvního uměleckého vrcholu nepochybně v románu "Sedm dní stvoření světa", v němž se nelitostně demaskující, drasticky realistické zobrazení každodenní reálné socialistické skutečnosti prohloubilo o boholedačskou, religiozní perspektivu, která již zřetelně signalizovala Maximovovu akutní konverzi k víře ruské pravoslavné církve. I není tedy divu, že tento román už nesměl spatřit světlo světa v SSSR, a že se ho tedy r. 1971 ujalo exilové nakladatelství "Posev" ve Frankfurtu nad Mohanem, což ovšem znamenalo otevřenou roztržku mezi oficiálním spisovatelskosvazovým světem a autorem, ještě donedávna protežovaným tím nejkonzervativnějším, nestalinsko-velkorusky-šovinistickým sovětským literárním žurnálem "Oktjabr". Svůj následující román, "Karanténa" z r. 1973, postoupil pak Maximov přímo již jen samizdatu, resp. exilovým nakladatelstvím, načež byl 26. 6. 1973 vyloučen ze Svazu spisovatelů a posléze i deportován do psychiatrické léčebny, rozumí se za protestů "světové kulturní veřejnosti", které nakonec vymohly, že Maximov směl v únoru 1974 vycestovat na Západ.

Román "Karanténa" představuje v Maximovově vývoji mezník nadevše významný. Nikoli však proto, že tak převratně zasáhl do autorových životních osudů. Je to totiž první Maxi-

movovo dílo, povznášející se nad empirickou realitu se ctižádostí postihnout takřkajke "v kostce" sám smysl ruských dějin a současné dát i pregnantní odpověď na celou řadu základních filozoficko-etických, ba i teologických otázek, byť i jen způsobem, nebлаze připomínajícím marx-leninské brožurky "krátkých kurzů" všeho druhu. V tomto smyslu diskutují v románu "Karanténa" — na aktuální dějové rovině — neúnavně roztodivní moskevští intelektuálové, konformní i nekonformní, což pak Maximov prokládá pravidelně projekcí jakýchsi "živých obrazů" z ruských dějin, seřazených hezky chronologicky, od kijevsko-ruských prapočátků až po sovětskou éru. Jinými slovy: je to první Maximovův román, sepsaný vysloveně à la thèse, a aby čtenář snad nezůstal na pochybách, o jakou základní tézi autorovi šlo shrnul ji pro něj v slavnostně patetickém doslovu takto: "Duchovní koncepce románu vyplývá beze zbytku z prorocké hypotézy slavofilů o zvláštním poslání Ruska ve světových dějinách. Osudem umístěna mezi Evropu a Azii, vsála do sebe ruská zem to nejlepší i to nejhorší z obou těchto civilizací. (...) Ruský člověk, svou podstatou idealista, žije ve svém tihnutí k co největší společenské dokonalosti a spravedlnosti po neodkladném a definitivním vyřešení základních problémů lidského bytí." Atd. atp.

Týž slavofilsky-mesianistický duch zazníval i z programového prohlášení časopisu "Kontinent", který Maximov založil na podzim r. 1974 za vydatné podpory západoněmeckého tiskového magnáta Springra. Zároveň však časopis sliboval, stát se platformou pluralistického dialogu jak mezi Východem a Západem, tak i mezi jednotlivými národnostními skupinami exulantů ze země sovětského bloku. "Kontinent" to mezitím dotáhl na třiapadesát opulentních, vždy bezmála pětisetstránkových čísel, ve kterých však zřetelně převládá nikoli dialog, nýbrž monolog, nezřídka i vysloveně únavný: Mnohoslovné filozofické, teologické a politologické traktáty, sáhodlouhé kriticko-realistické kusy stěžejí stravitelné beletrie; každé číslo přinese pochopitelně i několik vskutku pozoruhodných materiálů, které jsou ovšem spíše jen oněmi příslovečnými výjimkami, potvrzujícími pravidlo. Pluralita připuštěna zatím, pokud přespříliš nenarušuje závaznou generální ideovou linii, která se opírá — velmi zhruba řečeno — o několik velice prostých, zato však pádných "článeků virů": 1) Co od bolševika pošlo, o ďábla pošlo, a sice ďábla západáckého, neb marxismus-leninismus je perfidním západním kontrabander

Istivě vnuceným bohobojným ruským dobrotiskům 2) Západ ve své nestoudné přesycenosti, mravní zlořivosti (viz jen porno a disco) a dekadentní zblbllosti sedá sebevražedně na lep expandujícímu světovému komunismu, jehož mocenským centrem je sice Moskva, avšak uzurpovaná zlosyn, kteří jsou Rusy toliko dle jazyka, nikoli podle Duše 3) Jedině praví Rusové — a vedení jejich příkladem — i ostatní národové Východní Evropy protřpěli se k poznání pravé tváře komunistického totalitarismu, a mohou tudíž vyvést celý svět v posledním okamžiku ještě z Pasti Dáblův.

Nic nového pod sluncem, říkáte si nejspíš: nejnovější nálev starého známého ruského mesianismu ("Ruský komunismus je pervertovaný ruský mesianismus" — rozpoznal již před víc než půl stoletím Berdjaev), až po to bohorovně-samozřejmě reklamování "vedoucí úlohy" v rámci našťestí jen hypotetického "všeslovanského impéria". Až na to ovšem, že nositeli takových tendencí jsou nejednou lidé, apostrofovaní právem jako "demokratická opozice v Sovětském svazu", jednotlivci, před jejichž občanskou kuráží i lidským formátem lze vesměs jen smeknout. Jako Maximov. Útěchou nám může být jedině fakt, že v řadách poslední třetí vlny ruské emigrace (čítající bratru 200 000 duší) našly pozice à la Maximov nejednoho rozhodného odporce, mezi nimi i tak prvořadě osobnosti soudobé ruské kultury jako Andrej Sinjavskij (alias Abram Terc), jako vynikající literární vědec Jefim Etkind, či — z mladších současníků — kunsthistorik Boris Groys. Rezonance jejich hlavního publicistického orgánu, čtvrtletníku "Syntaxis", založeného Sinjavským a jeho ženou, Marií Rozanovou, roku 1978 v důsledku roztržky s "Kontinentem", zůstává však bohužel omezena pouze na zasloužení.

Nakolik byla tato roztržka ovšem nevyhnutelná, ukázal nad jiné výmluvně Maximovův pamflet "Sága o nosorožcích", zveřejněný i přes varování osobních přátel a sympatizantů r. 1979 a v 19. svazku "Kontinentu". Titul pro tuto vpravdě zničující bilanci svého pětiletého pobytu na "prohnilém Západě" (přesně v duchu letité sovětské propagandy) vypůjčil si Maximov u doyena absurdního dramatu Ionesca, jednoho z početných, leč zřejmě pouze formálních členů redakční rady "Kontinentu". S estetikou absurdního dramatu nemají Maximovovi "Nosorožci" pranic společného, absurdní však je tento pamflet, sestávající z mozaiky západoevropských intelektuálů, přesně v onom smyslu, v jakém jsou absurdní humpolácké černo-bílé karikatury, jimiž hodlá satirický plátek "Krokodil" již celá desetiletí demas-

kovat a pranýřovat imperialistické zrůdy. Tlustoši s doutníky, v cylindrech, omotaných americkou vlajkou a s kanóny namísto prstů, Adenauer, hajlující zpod přílby Wehrmachtu, či dokonce soudruh maršál Tito, naphchaný do goeringovské uniformy, kterak si omývá své krví zbrocené pracky v azurových vlnách Jadranu — a podobné Kukriniksyády — sem a nejinam chodil do školy satirický rychlokreslíř Maximov. Heinricha Bölla kupříkladu, zachycuje následovně:

"Tichý, vemlouvavý, se strnulým poloušměvem ve své — správně ruský řečeno — babí vizáži. Jeho oči jsou nehybné a plné smutku — abychom to opět řekli v řádné ruštině — telecí zrak. Je slavný. Korunovaný úspěchem, saturovaný. Široko daleko proslulý rovněž díky své slabosti pro sociální (? — A. B.) terorismus". Na Böllův názor, že nejen v SSSR, nýbrž i jinde ve světě existuje dnes spousta nespravedlností a utrpení, reaguje humanista Maximov: "Bože můj! Jak sis jen mohl dovolit, obtěžovat tohoto člověka se svými bollandy! Cožpak nevidíš, jak mu srdce krvácí, když zrovna ve svém luxusním bytě přemítá, kterak krvelační plantážníci kradou nešťastným Papuáncům kokosové ořechy? Kde zůstalo tvé svědomí, Maximove?"

Spoluzakladatelku a vydavatelku nejlepšího západoněmeckého liberálního týdeníku, "Die Zeit", Marion hraběnkou Dönhoffovou, prohlédl Maximov pro změnu zase takto: "Sirena od novin. Revolucionářka z čeledi "Blahorodí". Roku 1945 ještě v poslední chvíli stačila zachránit na útěku z Východního Pruska sebe, svůj hraběcí titul a své brilianty. Nato založila týdeník, nechajíc se proniknout "duchem Času". Od těch dob, jak praví básník, "přivolává bouři". Z ruských disidentů dá jen na ty, kteří spolupracují s policií. Necht se Vám, Vaše progresivní Vysokoblahorodí, jenom podaří, dopravit Vaše brilianty do bezpečí ještě o kus dál, až se budete muset zachraňovat před dopadem Vašich moskevských známých." Uvádím tyto příklady, aniž bych se chtěl dále zabývat jejich bytostnou sovětskostí, a poukázat přitom kupř. i na notnou dávku ideologické psychopatologie, která v nich vězí. Uvádím je pouze proto, abychom si Maximovovy zuřivé protičeské výpady, o nichž teď konečně začne řeč, vřadili do náležitého kontextu, a nepokládali je tedy za obzvlášť extrémní.

Nuže, když jsem si před třemi roky přečetl v novinách "Novoe ruskoe slovo," Maximovovo nactiutrhačné zúčtování s Čechy, sepsané ve formě "otevřeného dopisu Pavlu Tigridovi", prostě jsem ustrnul. Nejen nad základním tónem — jako by zde náčelník všeho ruského exilu volal domnělého pohlavára exilu českého

k tomu, aby si hleděl zjednat pořádek ve vlastních řadách. Zarazilo mne především obsahové jádro věci. Maximova se muselo opravdu nesmírně dotknout, že v Kunderově koncepci Střední Evropy nenalezl místo Rusové, a aby tedy potvrdil jejich bytostné evropanství, obvinil Čechy z podlého zrádovství, dovoláváje se přitom mrzkostí a násilností, jaké prý napáchaly československé legie na Rusi. Ba vystupňoval se dokonce k tvrzení, že sovětská okupační vojska si v srpnu 1968 počínala vůči českému obyvatelstvu daleko humaněji a velkodušněji, nežli kdysi naše legie vůči bohobojným ruským duším.

Mnul jsem si oči, nechápaje, co to má Maximov pořad s těmi českými legiemi — neboť jsem nemohl tušit, že zrovna pracuje na svém nejnovějším románu s pracovním titulem "Admirálova hvězda", který posléze vyšel r. 86 v New Yorku v ruském originále pod názvem "Pohlédnout do propasti". Je to román historický, napsaný s toužou intencí, jako poslední romány Solženicynovy, k němuž se Maximov hlásí jako k svému ideovému i uměleckému vzoru (aniž by se s ním ovšem mohl měřit jak umělecky, tak i myšlenkově). Rád by tudíž dokázal na základě nového zpracování dlouho tabuizovaných klíčových úseků ruských dějin, že tyto dějiny proběhly jinak, než jak je falšuje marxistická historiografie, a že nemusely vyústit ve vývoj tak neblahý a tragický, jaký Rusku (a koneckonců i ostatnímu světu) přinesla Říjnová revoluce r. 1917.

Podobně, jako si Solženicyn ve své románové epopeji "Rudé koleso" (z níž zatím byly zveřejněny tři veletlusté díly) vybírá za svého dějinného favorita postavu premiéra Stolypina, zavražděného 1911 levicově-anarchistickými chaoty, vsadil Maximov ve svém románě na admirála Kolčaka, postavu velice tragickou a dozajista hodnou románu. Kolčak, svými sklony a ambicemi spíše vědec (oceanograf a polární badatel), který

Antonin
Bartůněk

Colour TV
Hi-Fi
Sales, Service
144 Kennedy Rd. S.
Brampton, Ont. L6W 3G4
(416) 453-8817

HITACHI

Prodej
Sales

Audio — Video — Service

vlastně až během 1. světové války projevili i nemalé velitelské schopnosti, odjel po říjnové revoluci do USA a posléze do Japonska, aby se věnoval vědě. Nechal se však — jako žhnoucí ruský patriot — přesvědčit svými bývalými spolubojovníky, že jeho místo je u vojsk Bílých, operujících na Sibiři, a stal se jejich vrchním velitelem. Třebaže neměl nikdy předtím žádné politické ambice, prohlásil se Kolčák v listopadu 1918 za "Nejvyššího vládaře veškeré Rusi" s diktátorskými pravomocemi, jehož moc se mohla zprvu opřít o přímo senzační vojenské úspěchy Československých legií. V průběhu roku 1919 se Kolčák s Legiemi, podléhajícími vrchnímu velení francouzského generála Janina, nadobro rozkmotřil, protože nedovedl pochopit, že cílem Legií není záchrana Ruska, nýbrž probít se co nejrychleji po sibiřské magistrále do Vladivostoku, aby se touto oklikou vřítily do vlasti.

Protože bílá vojska nedokázala z vlastních sil čelit všeobecnému chaosu, ztrácel Kolčák vůči hledně i podporu místního obyvatelstva a ocital se v čím dál beznadějnější situaci. Spojenci — t. j. Francouzi a Angličané — neviděli nakonec už jiného východiska, než svěřit Kolčákovům konvoj ochraně českých legií a dopravit ho se stále řidnoucími zbytky jeho vojsk do Vladivostoku. Na této ústupové cestě, v Irkutsku, vydali Češi v lednu 1920 Kolčáka pod nátlakem tehdejších držitelů moci, kadetům a eserům, aby směl táhnout dál. 21. ledna 1920 se však v Irkutsku zmocnili vlády bolševici, a osud admirála Kolčáka byl zpečetěn: 7. února byl zastřelen spolu se svým ministerským předsedou Popeljaevem.

To, že Legie zanechaly Kolčáka v Irkutsku jeho osudům, bylo jim vyčítáno jako zbabělá zrada nejedním emigrovavším bělogorjáděcem už ve dvacátých letech. Zejména generál Sacharov, Kolčákovu pravá ruka, zatratil pak ve své knize "Bílá Sibiř" Čechy až do kolikátého kolena, ovšem způsobem tak hrubým a faktograficky pochybeným že se proti němu ozvala i celá řada někdejších bílých spolubojovníků, o objektivních historících — ruských, francouzských, anglických či německých — ani nemluvě.

Maximov se jako beletrista pochopitelně nepotřeboval držet stvrzených historických faktů. Přesto je ale s podivem, že se při svém románovém fabulování opřel skoro výlučně o jeden jediný podklad: totiž právě o ony pochybené, zuřivě protičeské memoáry bývalého generála Sacharova. Dokázat se to dá kupodivu velice snadno: Jsou totiž v Maximovově románě celé pasáže, které pouze parafrázují dávný pampflet Sacharovův, či které jen scénicky upra-

vují líčení generála Sacharova. Tak je tomu kupříkladu v následujícím výňatku ze 6. kapitoly, v dramatické epizodě, kdy "korektní ruská hlídka" (u Maximova) — ve skutečnosti však podnapilí vojáci z Kolčákovovy osobní stráže — zastřelí "nedopatřením" (u Maximova) — ve skutečnosti: z blízkosti, záměrnou ranou do zad — českého důstojníka, načež se rozčilený generál Syrový nakonec přeci jen domůže přijetí u Kolčáka:

"Syrový vtrhl do Kolčákova salónu bez zklepnutí, zatočil se jak čamrda (sic — A. B.) na koberci těsně před ním, metaje po něm zuřivé blesky ze svého jediného oka:

— Kdy už konečně bude konec téhle nezákonné zvůli, admirále, — já už to dále trpět nehodlám! Vy si můžete klidně dál beztrestně prolévat krev svých krajanů, sám si to jednou budete muset zodpovědět před historií — já ale nepřipustím, aby Vaši lidé prolévali českou krev, za kterou nesu odpovědnost já! — Okamžitě však zmlkl, jakmile na sobě pocítil admirálův přísný pohled.

— Věc je opravdu nadmíru vážná, Vaše Vysokoblahorodí . . . Admirál se zvolna zdvihl, nespouštěje z hosta zrak, strnulý potlačovaným hněvem:

— Poslouchejte, vy — jakže se to jmenujete — pane Syrový . . . Tady nejste v nějaké pražské pivnici, ale v salónním voze Nejvyššího vládaře Ruska — takže se laskavě mírněte, nebo dám rozkaz, aby vás vyhodili na vzduch! Sám víte nejlíp, že hlídka si počínala přesně podle vojenských předpisů, a nemusíte tedy tady přede mnou hrát tenhle laciný melodram. Zapište si za uši, a vyřídte to i vašim zahraničním přátelům: za vzorné vyplnění služební povinnosti jsem hlídce zavázán díkem, a vyslovím tento dík i veřejně v zítřejším denním rozkaze!

— Ale — admirále . . .

— Pro Vás nejsem žádný admirál, ale "Vaše Vysokoblahorodí"! Jak vidět, ani generálská uniforma z Vás ještě nestačila udělat vojáka, Syrový! A ani Vaším podřízeným uniforma nic nepomohla, jinak by věděli, co to znamená čest, a nechovali by se v zemi, která jim poskytla přístřeší, jako stádo marodérů, kteří ztratili rozum. Nejdřív jste zradili jednu přísahu, teď zrazujete druhou, a to všechno jenom, abyste zachránili zdravou kůži. Víte zač stojíte i celým tím vaším vojskem, Syrový? — I té sliny je mi pro Vás škoda!

— Tohleto budu muset oznámit své vládě — zakoktal Syrový, to je přece neslychané!

— Ve věčném veliké války, za zády krvácející Evropy, vyhrabali jste si svou národní noru, a teď si myslíte, že se v ní skryjete před potopou světa. To se Vám ale nepovede, Syrový! Dříve či později dorazí potopa i do toho vašeho iluzorního útočiště, ve kterém

byste se teď rádi na účet cizí krve zbavili svoji lokajské ničemnosti. Ale ta krev vás jednou dostihne a dopadne — když ne na vás, tak na vaše děti! . . .

Tento Kolčákovův výbuch, tuhle nenávisťnou tirádu, vrcholící ve výhružce jak vejce vejci podobné té, kterou — viz výše — Maximov ve svých "Nosorožcích" traktoval vydavatelku "Zeitu", hraběnkou Dönhoffovou, bychom pochopitelně mohli pokládat za pouhý literární prostředek, charakterizující románovou figuru Kolčáka, nikoli však za názor autora. To by však bylo možné jen tehdy, kdyby se Maximov od protagonisty svého románu nějakým způsobem distancoval. Bohužel se s ním však jako vypravěč naprosto ztotožňuje, ba vžívá se do něho bezmála v duchu režiséra Stanislavského, stává se hláskou troubou jeho svetonázoru, založeného na přesvědčení, že Říjnová revoluce a občanská válka jsou spravedlivým trestem za to, že moderní lidstvo odpadá od Boha, odplatou, jejíž vykonavatelé — bolševici, eseri, kadeti a vůbec všichni odpůrci carismu a pravoslavi — nejsou, než vtěleným Dáblem v tisíceroch podobách.

Navíc: Stejně jako Kolčák nahlíží na Čechy i celá řada jiných románových postav — viz jako ilustraci alespoň ještě jeden citát z úst rozhorleného generála Sacharova:

— "Co se to vlastně děje, pánové. Celá staletí se tahle svoloč plazila po břích před Rakušany, ve čtrnáctém roce je zradili a začali lézt do zadku nám. A teď si v našem vlastním domě počínají jak zdivočelí kupci: nutí naše ženy, starce a děti, aby za pár drobků s jejich stolu vynášeli jejich výkaly. A dokonce si i ultimata dávají! Venku je třicet stupňů mrazu, moji vojáci mašrují v rozedraných onucích kolem železniční trati, zatímco tahle líná banda, ztučnělá darovaným žrádlem, si kolem nich projíždí v komfortních, vytopených vagoncích, napakovaná nakradeným majetkem, a ještě nám přitom přezíravě, svrchu plívou na hlavy! Pánové, jak dlouho se na tohle ještě budeme muset dívat!"

Abyste nebyla mýlka: Nejde o to, idealizovat československé legie, jak to namnoze činila svého času naše legionářská literatura (zejména její umělecky nemohoucí průměr), i část prvorepublikánské historiografie. Vtip je daleko spíše v tom, že autor, který si předsevzal zobrazit působení československých legií na Sibiři, by měl být přinejmenším v hrubých rysech obeznánem se základními fakty. Aby se nedomníval jako Maximov, že cílem legií byl boj proti bolševismu a za záchranu Věčné Světe Rusi a utužení slovanské vzájemnosti. Cílem legií, stanoveným Českou národní radou s Masarykem v čele, bylo od samého počátku, pro-

lít se za podpory západních spojenců z ruského chaosu po magistrále via Vladivostok zpátky do vlasti, která v říjnu 1918 konečně nabyla státní samostatnosti — podobně jako celá řada jiných malých evropských národů, které si tehdy rovněž "vyhrabaly své národní nory", abychom použili zvlášť pěkného výrazu Maximovova. Nikoli však "za zády krvácející Evropy", nýbrž jako krvácející a umírající Evropané v samém středu dění, na bojištích první světové války.

A jestliže československé legie na své sebezáchovné anabázi do Vladivostoku bolševickým vojskům tolikrát důkladně zatopily, a vydobily si na svém postupu i značnou lokální civilní moc, pak jim věru stěží brát za zlé, že nehodlaly utonout v pustošivém chaosu hrdlofezby mezi "rudými" a "bílymi" Rusy i Nerusy, protože ideovým vodítkem jim nebyla ani "Svatá Rus" (či hodně již pošramocený Panslavismus), ani bolševická světová revoluce, nýbrž zásady, o jaké se programově opřela Československá republika: parlamentní demokracie západního typu a Masarykovy "ideály humanitní". Jenom tehdy, když budeme ignorovat tyto historicky autentické motivy československých legií, lze jejich přesun po sibiřské magistrále pokládat za zbabělý, egoistický útěk, hodný pomsty dějin.

Ta pomsta dějin se pak taky — dle Maximova — dostavila, a sice ne snad v podobě mnichovského diktátu či Hitlera, nýbrž — člověk nevěří svým očím — v podobě vpádu vojsk Varšavského paktu do Československa v srpnu 1968!! S gustem vmontovává Maximov do románového textu (krom celé řady jiných autentických dobových dokumentů) na jednom místě i prohlášení TASSU z 21. srpna 1968 o "bratrské pomoci", poskytnuté na vlastní žádost pracujícím lidu Československa. A komentuje tu ostudnou propagační lež pouhou jedinou lakonickou větou: "Tak tady to máme, pánové; jak se říká: Pokračování příště!"

Srpnová sovětská okupace jako spravedlivý trest za vydání Kolčaka? Jako ona metafyzická pomsta dějin, jež nakonec dopadla i na tu českou národní noru? Bylo by to díky své bezmezné absurditě spíš k smíchu, kdyby to Maximov nemyslel bohužel opravdu vážně, jak dosvědčuje celá řada dalších míst v textu. Ne, to opravdu vyrazí dech. Jedinou útěchou, byť hodně slabou, nám může být, že neméně zničující než Češi, dopadají v románu i Američané, Angličané, Francouzi, jakož i ruská liberální inteligence, ti — jak autor praví — "kolektivní masochisté" kteří nezodpovědně kritizovali poměry v carském Rusku.

Neudržitelnost téže o spravedlivé pomstě dějin, dostihnuvší proradné Čechy, o kterou Maximov opřel svůj

román à la thèse, je ovšem natolik zjevná, že se i v řadách ruské emigrace ozvaly proti Maximovovu románu "Pohlédnout do propasti" zásadní výhrady. I mnichovská stanice "Liberty", která začala román kolportovat éterem do Sovětského svazu, vysílání po několika pokračováních raději zastavila. Maximov sám by zřejmě na svou obranu prohlásil, že jeho zatím poslední dílo nelze přeci takto redukovat, neboť to není román pouze historický, nýbrž současně i milostný. V kontrastu k dění válečnému a politickému vypráví totiž Maximov i historicky podložený příběh Kolčakovova milostného vzplanutí k ženě jednoho svého admirálského kolegy, Anně Vasiljevně Timirevové, která kvůli Kolčakovovi opustila muže a malého synka, aby hrdinu bez bázně a hany věrně a oddaně provázela na posledním úseku jeho životní cesty z Charbinu přes Omsk až k tragickému konci v Irkutsku.

Tato bezesporu mimořádná a obdivu hodná žena, která po čtyřicetiletém martyriu v sovětských lágrech a ve vyhnanství se r. 1960 dočkala rehabilitace, a která zemřela tři osmdesátiletá r. 1975 v Moskvě, se ovšem pod Maximovovým perem proměnila v románovou postavu pohříchu banální a kýčovitou. Její hlavní úlohou v románu je, zhlížet vždy a všude s bezmezným obdivem k Admirálovi, vyšívat a hladit mu vděčně ruku, a pochopitelně sdílet bez muknutí veškeré jeho názory. Zkrátka a dobře: celá tato privátně-milostná vrstva románového děje dopadla nakonec stejně jednodimenzionálně a plakativně jako vrstva historická — jako laciný melodram, abychom použili slov, která podle Maximova vmetl Kolčak do tváře jednookému generálu Syrovému. □

Služba čtenářům

23letý, žijící v ČSSR by si rád dopisoval s někým v Kanadě nebo USA. Angličtina není podmínkou, umím polsky i rusky. Jsem katolik a mám zájem o cestování, film, foto a kulturu. Zn: 20004

Úředně ověřené překlady z češtiny do

angličtiny, franštiny, němčiny a naopak

provádí přísežný překladatel

LADISLAV SANTIAGO de la CRUZ

**Guerickenstrasse 21,
8000 München 40**

SPOLKOVÁ REPUBLIKA NĚMECKO

Tel. 3617404 a 3617405

Fórum

Milan Zelený

Jiná

Nedávno poskytl *Západ* slovo za stánci tzv. "Třetí cesty" prof. O. Šikovi.

Myšlení "Třetí cesty" je praxí již dlouho zdiskreditovaný a teoreticky zcela nepodložený anachronismus "přestrojení" socialismu do průsvitného a vetchého hábitu "socialistického tržního hospodářství."

Žádná teorie socialismu neexistuje a existovat nemůže. Tzv. "teorie" je pouze snůškou pravidel a předpisů jak socialismus "zkonstruovat": jde o prosté lidské inženýrství. Jediná teorie, která existuje a existovat může, je teorie kapitalismu: tedy teorie spontánní sebeorganizace trhu, cen a peněz. Nobelovy ceny za ekonomii byly uděleny pouze za jedinou možnou ekonomickou teorii: teorii kapitalismu.

Kapitalismus a socialismus nejsou dvě symetrické či srovnatelné alternativní "cesty". Naopak, kapitalismus a socialismus jsou teoreticky neporovnatelné systémy: kapitalismus je spontánním výsledkem ekonomického chování jednotlivců za podmínek svobody podnikání, zatímco socialismus je zcela plánovaným a vnuceným systémem opatření a pravidel společenských "inženýrů". Svoji praxi jsou ovšem oba systémy plně porovnatelné a výsledky jsou dobře známé.

Socialismus nikdy a nikde nevzniká spontánně, zatímco sebeorganizační spontánnost kapitalismu se neustále "dere na povrch" a to i ve zcela totalitních systémech (paralelní ekonomika, černý trh, sousedská svépomoc, sítě a procesy korupce).

Jelikož jde o systémy teoreticky nesymetrické a nesrovnatelné, nemůže jít o dvě rovnoprávně volitelné "cesty". Myšlenka jakési hybridní "Třetí cesty" je teoretický nesmysl. Jediná "Jiná cesta", založená na vědeckých základech, může být pouze cestou dalšího vývoje kapitalismu vlastního. Jediný kapitalismus, právě proto, že je přirozeným a spontánním výsledkem sebeorganizace chování svobodných jedinců, je takového dalšího vývoje schopen.

Účast zaměstnanců na kapitálu nemůže vést k "neutralizaci" kapitálu, ale pouze k jeho plné integraci s vlastnictvím: každý zaměstnanec se stává plnoprávným podnikatelem a kapitalistou. Stát také nemůže efektivně "koordinovat" hospodářské nástroje a již vůbec ne nástroje politické: všichni jsme si tuto "plánovitou a hospodářskou koordinaci" zažili na vlastní kůži, jak v Číně, tak v Českosloven-

sku, ale i v Británii, v Japonsku a v USA.

O. Šik tvrdí, že "bude narůstat makroekonomické plánování a hospodářskopolitické zasahování státu." Není tedy překvapující, že pak musí též napsat: "Ani nejhlásitější 'thatcherismus' na tomto vývoji nic nezmění." Jistě: "thatcherismus" je přece ze-soukromňování státních podniků a služeb, zvyšování životní úrovně a znovuposilování ekonomického růstu.

Moderní praxe je však zcela jiná než ji vidí Šik: celý mladý svět se dnes odvrací od státního plánování, od zasahování státu do podnikání a podnikatelství a od šikovské "koordinace hospodářskopolitických nástrojů".

Ekonomická teorie jde také zcela jiným směrem. Nositel Nobelovy ceny za ekonomii, F. A. Hayek, ve své nedávné knize *Osudná domýšlivost: Chyby socialismu* jasně dokázal, že socialismus (a jakákoliv jiná forma vládní hospodářské správy) neúspěšně vede nejen k tyranii a ztrátě svobody, ale hlavně k hospodářskému úpadku. Nemá totiž (socialismus) žádnou možnost získat informace potřebné k rozhodování. Pouze volný a nespoutaný trh tyto potřebné informace poskytuje. Systém státní intervence vede pouze ke vzrůstající korupci, byrokratické tyranii a prohlubující se ekonomické nerovnosti — tedy ke zhroutilí hospodářství.

Demokracie je diskuse, a to nezkrslující a nedemagogická diskuse. Proto je třeba uveřejňovat i názory ekonomů dnešním světem rozpoznávaných a uznaných, jako je třeba F. A. Hayek. Proto je třeba uveřejňovat

i moderní profesionální polemiky s marxisticko-leninistickou "Třetí cestou."

Otázky přechodu od socialismu k nové formě spoluvlastnického kapitalismu nejsou ještě plně vyřešeny a pochopeny. Víme jen, že gorbačevská perestrojka "shora" tento přechod nezaručí. V De Sotově knize *Jiná cesta* je zdůrazněna nutnost využití neformálních, paralelních a spontánních ekonomik (černého či hnědého trhu) k požadovanému přechodu. Tedy, zdůraznění a podpora neformálních ekonomik až k bodu, kdy se tyto stanou "oficiálními" a dominantními — to je dnes jediný možný a vědecky dokazatelný přístup.

Ekonomové perestrojky či "Třetí cesty" však tuto roli neformálních paralelních ekonomik podceňují a dokonce proti nim bojují. Tím se vzdávají jediného spontánního procesu, který by přechod od státního socialismu k účastenskému kapitalismu prakticky umožnil.

Socialismus lze narýsovat, nadiktovat a zavést: jde o prostý souhrn pravidel a dekretů centra. Kapitalismus či tržní hospodářství však dekretem zavést nelze: kapitalismus je spontánní "průsečnicí" chování milionů svobodných jednotlivců a tento výsledek nemůže být "nařízen" státem. Proto je "perestrojka" nesmysl: právě proto, že nechápe, že volný trh nelze nadiktovat shora. Pravidla přechodu od kapitalismu k socialismu známe a jsou mnohokrát praxí ověřeny. Teorii přechodu od socialismu ke kapitalismu (jeho účastenským formám) nemáme a jak se zdá, v dohledné době mít nebudeme. Vy-

žaduje to totiž studii spontánnosti ekonomického chování (ekonomické vědy) a ne studii vydávání dekretů státem (pravidel socialismu).

V této krátké úvaze je samozřejmě vyloučeno poskytnout úplnou a uzavřenou argumentaci. Domnívám se však, že vážný zájemce o moderní ekonomickou vědu by měl číst následující knihy, pro porovnání paralelně:

1. F. A. Hayek, *The Fatal Conceit: The Errors of Socialism*, University of Chicago Press, Chicago, 1988.
2. Hans Hermann Hoppe, *A Theory of Socialism and Capitalism*, Kluwer Academic Publishers, Boston/Dordrecht/London, 1989.
3. Hernando de Soto, *The Other Path: The Invisible Revolution in The Third World*, Harper & Row, New York, 1989.
4. Ota Šik, *The Third Way: Marxist-Leninist Theory and Modern Industrial Society*, Wildwood House, Ltd., London, 1976.

Pozn. red.

Milan Zelený před odchodem do exilu pracoval v Ekonomickém ústavu ČSAV, který vedl Ota Šik. Nyní je Milan Zelený profesorem managementu a řízení na Fordham University v New Yorku.

Z jeho vlastních prací doporučujeme:

1. "Spontaneous Social Orders", *General Systems*, 11 (1985) 2, pp. 117 - 131.
2. "Baťa-System of Management: Managerial Excellence Found", *Human Systems Management*, 7 (1988) 3, pp. 213 - 219.
3. "Beyond capitalism and socia-

YOUR BEST BUY IN
FRESH
CULTURED DAIRY PRODUCTS

JOGURTY • SMETANOVÉ SÝRY
LISOVANÝ TVAROH • KYSELÁ SMETANA
TVAROH • JOGURTOVÉ NÁPOJE

JOGURTOVÝ NÁLEV NA SALÁTY

Věřte naší kvalitě
Vyrábíme také přírodní jogurt "BIOBEST"
s kulturami Acidofilu a Bifida
Pouze 63 kalorií na 100 gramů
Výrobky firmy ASTRO dostanete ve všech lepších
prodejnách potravin

ASTRO DAIRY PRODUCTS LTD., ETOBICOKE, ONTARIO, KANADA.

Poštová schránka

Dialóg č. 9, 2. 5. 1989

... V posledných rokoch odišlo podobne viacero známych športovcov, umelcov i iných ľudí. Menujem iba námatkovo: Čado (trojskok), Rolko, Géry (plávanie), Juraj Kukura (herec, zasl. umelec), Jan Triska (herec), Pavel Landovský (herec), Waldemar Matuška (spevák - zasl. umelec). A čo sa stalo? Nič. Iba sme ich morálne odsúdili, zakázali sa hrať ich filmy, inscenácie, pesničky. Nuž a koho tým vlastne potrestali, že napríklad vo vysielaní rozhlasu i televízie chýbajú Waldemarove pesničky? Poslucháčom, a to si musíme priznať, tie pesničky chýbajú, nedá sa nič robiť. Tak isto chýbajú napr. Radúz a Mahulena (rež. Weigl, hl. úlohy J. Triska a M. Vašáryová), alebo Mária a kúzelník (s Kukurom v hlavnej úlohe)...

Váš verný čitateľ
Dr. Dušan Husťý, Prievidza

Vladimír Kříž TVRZ

Vladimír Kříž, autor historické prózy, se poprvé knižně představuje exilovým čtenářům od svého odchodu z Československa r. 1984! Kniha historických povídek TVRZ vyšla poprvé roku 1977 v Praze a byla téměř ihned rozebrána — nasměla pak už znovu vyjít. Kniha vychází nyní ve 2. *pozměněném vydání*. Je ilustrovaná, má 112 stran. Nově je opatřena doslovem autora. *Výtisky jsou číslovány s autorovým podpisem*. Je reprintem 1. vydání — autorského výtisku. *Cena knihy je 7 US dolarů. — v ceně je obsaženo poštovné a balení!* Možno uhradit při objednávání nebo až po pobdržení knížky v hotovosti — US dolarech či ekvivalentu v příslušné měně, nebo mezinár. poštovní poukázkou.

TVRZ můžete objednat na adrese:
Vladimír Kříž, 1725 TURK STR. APT. 11
San Francisco, CA 94 115, USA.

Služba čtenářům

Maliar a instalatér hľadajú prac. firmu, ktorá sponzoruje. (Kanada, USA, Austrália) Zn: 20007

Inteligentní žena, vyšší a štíhlá, hledá společnost zajímavého muže. Značka: Kolem 60 roků.

lism: Human manifesto", Editorial, *Human Systems Management*, 7 (1988) 3, pp. 185 - 188.

4. "Integrated Process Management: A Management Technology for the New Competitive Era", in: *Global Competitiveness: Getting the U. S. Back on Track*, edited by M. K. Starr, W. W. Norton & Co., New York, 1988, pp. 121 - 158.

5. "Knowledge as a New Form of Capital: Part 1. Division and Reintegration of Knowledge", *Human Systems Management*, 8 (1989) 1, pp. 45 - 58.

Výše uvedené odkazy a zdroje predstavujú celek z něhož si může ekonom či vážný čtenář myšlenku Jiné cesty odvodit. □

Literatura

Vladimír Kříž

Volgograd 1974

Krámek ve Volgogradu, kam jsme odpoledne zašli koupit vodku na večerní posezení u ohně, nabízel opravdu zajímavý, přestože z našeho hlediska nepříliš pestrý, sortiment zboží. Velký sud s petrolejem, několik bičů, pár cihlíček černého chleba, naskládaných na tomtéž sudu, a sušené ryby.

Vodky však bylo víc než dostatek, regály byly plné lahví s lákavými modrými, červenými a hnědými vinětami.

"Podívej, mají dokonce i Petrovskou Máme štěstí," řekl vzrušeně Saša, když objevil svou oblíbenou tradiční značku.

Ted' jsem seděl s ostatními u hrubě sbitého dřevěného stolu na břehu řeky a popíjel tento výborný nápoj, podobající se barvou i chutí spíše koňaku. Chuť k pití povzbuzovaly vhodné kousky sýrů, a hlavně báječný slavný kaviár z jesetera, uloveného včera ve Volze. Oheň, který jsme živilí polosyroým dřívím, mohutně dýmal, ale přesto nestačil odpuzovat houfy komárů, kteří se na nás lačně vrhali. Nepomáhal ani páchnoucí prostředek proti hmyzu, který jsem si přivezl z domova. Sašovi ani několika jeho kamarádům to příliš nevadilo. Byli zvyklí.

S přibývajícím alkoholem v krvi, provokující otázky, které jsem kladl, ztrácely na ostroty; kluci se stali ochotnějšími a přístupnějšími, ztenčil se krunýř strachu a fanaticnosti, vtoukané do hlav odjakživa. Dívky tady dnes chyběly - musely odjet na povinnou čtrnáctidenní brigádu do vzdáleného kolchozu ve stepi.

"To bylo snad ještě donedávna," pokyvoval hlavou jeden z kluků na mou otázku o omezených možnostech volného pohybu po SSSR.

"Dřív to skutečně nešlo bez povolení úřadů, ale teď už smíme, kam chceme."

"Počkej, kamaráde, zapomněl jsi na zakázané oblasti," přerušil ho ježatý pořizek v námořnickém triku. Zpozorněl jsem.

"Co je to za oblasti? Nějaké armádní základny?" Podívali se po sobě rozpačitě. Mlčeli.

"S tím nemá armáda nic společného," řekl nakonec Saša. "Mohli byste mu to někdo vysvětlit, kluci? Ty tam máš přece nějaké příbuzné, Alexeji!"

Oslovený, hubeňour v kostkované čepici s kšiltem, si odplivl. "Raději o tom vůbec nemluv!"

Moje zvědavost už vystrčila růžky, nedala se obýt alkoholem ani nedů-

ležitými komáry. "Tak o co tam vlastně jde?"

"No přece o zakázaná místa, kam nesmí žádní cizinci. Ani naši - bez povolení. Copak o tom nic nevíš?"

"Ne, odkud? U nás v Československu nic podobného nemáme."

Zvážněli, jeden po druhém klopii hlavy.

"Copak to nechápeš, člověče? Je to tam tak hrozné, že každý cizinec by z toho dostal šok!"

"Blátivé ulice a špína? To už jsem tady přece viděl, žebráci a bosé otrhané cikánky právě tak!"

Mávl jen rukou. "Tam je to stokrát horší! Strašná bída, zločinnost, masové opilství, syfilis. Hrozné a téměř neléčené a už stěží léčitelné choroby! Například celé město Saratov patří do té zóny. Chodíš po nedlážděných ulicích ve špině a blátě, kde se válejí opilci, nemocní a žebráci, a připadáš si jako v pekle!"

"Nechme toho," ozval se Saša.

Strach zase převládl, semknul je do zděšeného hloučku; náhle vystřízlivěli a kradmo se rozhlíželi do tmy. Vodka začala ubývat ještě rychleji, pili teď víc, aby ubili paměť i strach z přílišného vědění.

Ještě jsem neměl příležitost přečíst si Solženicynův Gulag, ale i z toho, co u nás stačili publikovat, než se znovu zavřela stavidla svobodnějších informací, jsem tušil stále víc nejasnou hrůzu z nepředstavitelných surovostí, páchaných desítky let, z tajemných zmizení, věznic a sibiřských táborů.

Láhve byly vypity, kluci se rozloučili. Seděli jsme se Sašou sami u skomírajícího ohně, a já vzpomínal na svůj příjezd do Volgogradu, na nevkusný panelák se špinavými a páchnoucími chodbami a tmavohnědými očíslovanými dveřmi, které velice připomínaly vstupy do vězeňských cel. Na to, jak sousedé z celé čtvrti se sbíhali, aby se podívali na cizince, který přijel na soukromou návštěvu do téhle země divů.

Vzpomínal jsem na návštěvu rozlehlého komplexu památníků války, kterému vévodí téměř stometrová betonová socha s mečem v ruce - Matka Vlast. Památníky, pomníky, hroby, další pompézní památníky, hlídané okrojovanými dětmi s napodobeninami samopalů v rukou. Legendy pečlivě živené a plínané.

A planetárium, které kdysi stavěli němečtí zajatci z roku 1941. V průvodci je tato stavba označena jako "dar německého lidu sovětským pracujícím."

"Posledního zajatce z války jsem potkával ve městě ještě někdy v sedmapadesátém. Chodil po ulicích s torbou a žebral o jídlo."

"Nezdá se ti, že jste si je tady nechali trochu dlouho? Většina měla asi

doma rodiny, ti lidé na ně čekali..."
Podíval se na mne, jako bych spadl z višně.

"Měli jsme na to přece právo!"

Právo silnějšího, právo vítěze. Tak to bývá vždycky. Alespoň tady určitě. O takovém právu mi už cosi říkal jistý ruský důstojník před pár lety, když nás v noci obsazovali.

"Kluci trochu přeháněli," snažil se teď můj poněkud vystřízlivělý přítel oslabit dojmy z předchozích líčení.

"Už to není zdaleka tak zlé, jako kdysi, hodně věcí se zlepšilo. Tak například ještě nedávno stával před každým kostelem tajný, který legítimoval a zapisoval každého, kdo šel na bohoslužbu. A vidíš, zrušili to!"

"A co vaše milice a KGB?"

"Na chuligány a zločince musí být přísnost po našem! Tak si představ, nedávno tady pár takových parazitů vykradlo banku. Milice je pronásledovala, až je dopadla v jedné uličce na nábřeží. Bránili se, syčáci, chvíli stříleli, naštěstí nikoho netrefili, pak se vzdali. No a naši je pěkně odvedli za roh - a tam každému kulku do hlavy! Proč je soudit, holoubky, no fěkni sám? Stejně by u soudu vyřáslí totéž!"

Zavrtěl jsem hlavou.

"Tomu se v Americe kdysi říkalo 'soudce Lync', to bylo někdy v 19. století. Ale ani tenkrát to nedělali policisté! To přece není možné!"

"Copak u vás zločince nestřelíte?" vyjevil se.

"Bez soudu určitě ne! A za loupež by u nás seděli, až by byli černí. Ale střelít..."

"Jste moc měkčí, to je to celé! Ale to nic, naučíme vás. Za pár let budete na stejné úrovni s námi, kamaráde!"
"Nedej Bože!" vyděsil jsem se.

Četl jsem svého času ve škole ruské klasiky, Dostojevského, Čechova, Tolstého. A nevěřil jsem, že by všechny ty ideály humanity dávných snů mohly tak beze zbytku zmizet v propadlišti času. Nevěřil jsem, že tu nenajdu alespoň zbytky toho dávného bohabojného lidu, plného moudrosti starých mužiků a pochopení k lidským slabostem.

Nemohl jsem uvěřit, když jsem ještě před svou cestou hovořil v Chotěboři s devadesátiletým dědou, bývalým válečným zajatcem v Rusku za první války, který mi vyprávěl o prvních týdnech a měsících po revoluci. Do města Orenburg, kde tehdy žil, byli přivlečeni v okovech z celé gubernie statkáři, učitelé, bývalí policisté a důstojníci, i se svými rodinami. Na třicet tisíc jich tenkrát bylo.

Viděl, jak muži, zakovaní do želez, jsou hnáni bičí jako dobytek do sibiřských dolů v celých zástupech, zatímco jejich ženy a děti nahnali rudodarmějci do příkopu kolem města, kde je bez průtahů postříleli z kulometů a zahrabali.

Dlouho do noci jsem nemohl usnout, převaloval jsem se na proleželé

matraci v chatce, poslouchal houkání parníků na Volze nedaleko nás, a klidné oddechování přítele Saši. A nevěděl jsem, jestli je mi líto už dávno ztraceného Ruska, téhle mladé generace, vychovávané po dlouhá léta po vzoru fanatického pionýra Pavlíka Morozova, který kdysi udal policii své rodiče (samozřejmě byli zastřeleni), a byl za to později utlučen svým dědečkem motýčkou na řepu - nebo naší vlastní země, ve které se pokoušejí právě znovu zavádět podobné nesympatické pořádky.

(Z rukopisu připravované knihy
"Neobyčejné cesty")

Milan Charoust

Dopis

Všichni jsme se hrozili chvíle, kdy strejda Bedřich začne vyprávět. A také, že ano.

Tvoje máma byla krásná jako světice, povídá mi strejda, když už jsme seděli okolo smutečního stolu a maminka už mezi námi nebyla. Ted' jsem na ni moc nemyslel, vzpomínal jsem víc na včerejší den, den před pohřbem, kdy jsem našel ženě v kabelce ten dopis. Alena už spala, seděl jsem sám v kuchyni, před očima jsem měl maminku, jak jsme se v posledních letech vidávali jen náhodně a myslil jsem na to, jak to šlo zařídit všechno úplně jinak. Ale už bylo pozdě, vzpomínal jsem na všechno s výčitkami, otevřeným oknem jsem poslouchal podzimní dešť a kouřil cigaretu za cigaretou. Došli mi zápalky a tak, jako mnohokrát předtím jsem šel do předsíně a chtěl jsem z Aleniny kabelky vytáhnout zapalovač. Vždycky jsem sáhnul správně, ale ted' jsem ho nemohl nalézt. Místo něho jsem nahmatal něco měkkého a ohebného. Aby mi to neprekáželo v hledání zapalovače, vytáhl jsem tu věc z kabelky. Byla to obálka, zalepená a bez adresy. Potom jsem vylovil zapalovač, vzal jsem obálku a odešel do kuchyně. Zapálil jsem si cigaretu a obálku jsem prstem roztrhl.

V celém městě nebylo krásnější ženský, vyprávěl strejda, tvoje máma, když šla po městě, tak z toho byli všichni chlapi úplně vedle, máma se nesla jako pávice, mužský se po ní otáčeli, ženský jí záviděly a já byl na svoji sestru moc a moc hrdej. Rád jsem za ní chodil a pozoroval zblázněné chlapy, Bedřich se napil malinko rumu a pokračoval. Jednou takhle večer vyšla z baráku a já se jí hned ptám, Ančí, kam jdeš? Kam bych šla, odešla mi, jseš moc zvědavej, a tak jsem ji nechal odejít a potom, aby mě neviděla, vyšel jsem za ní. Koukám a ona si to míří k našemu remizku. Měl jsem nejdřív tisíc chutí popadnout ji za ru-

ku a odtáhnout ji domů, ale byl jsem zvědavej a tak jsem ji nechal jít. To už bylo šero, skákal jsem od stromu ke stromu jako jelen a najednou koukám, na lesní pěšince stojí zbrusu nová nablejská bugatka a já hned věděl, komu patří a tak si povídám, Ančí, tak to tedy ne, to tedy prrr.

Snažil jsem se Bedřicha poslouchat, ale moc mi to nešlo. Myšlenkami jsem byl neustále u včerejšího objevu. Vytáhl jsem z obálky dopisní papír a položil ho na kuchyňský stůl. Nejdříve jsem se trochu styděl, připadal jsem si jako zloděj, kapsář, co leze druhým do kapes, ale přes ten stud a pocit hnusu sama nad sebou jsem začal číst. Dopis byl adresován přítelkyni Elišce, již jsem neznal. Už jsem chtěl čtení nechat, když mě ohromila věta, že se Alena již rok stýká s nějakým mužem, jehož jméno nevedla. Dočetl jsem dopis a ruce se mi roztřáslly, že jsem si ani nemohl zapálit cigaretu. Vůbec jsem nevěděl, co mám v té chvíli dělat. Vzbudit ženu, aby mi všechno vysvětlila, nebo jí dát dopis nazpět do kabelky. Rozhodl jsem se pro druhou možnost. Vzal jsem z psacího stolu stejnou obálku, dopis do ní vložil, obálku zalepil a vsunul nazpět do Aleniny kabelky. Ted' jsem na maminku a na její zítřejší pohřeb vůbec nemyslel. První, co mě napadlo, bylo hledat muže, který by to mohl být. Když jsem vyloučil všechny z Aleniny laboratoře, nevěděl jsem už, kde bych měl pátrat. A bylo mi to odporné. Lehnout jsem si šel až pozdě k ránu. Alena spí zpravidla na boku, já se k ní otočím, říkali jsme tomu do sedla, dám jí okolo ramenou ruku a usnu. Tak už to děláme patnáct let a je příjemné cítit něžnost a teplo jejího těla. Ted' jsem to neudělal. Lehl jsem si na záda, koukal do stropu a měl jsem vztek. A když ten vztek únavou trochu pominul, začal jsem se sám sebe ptát, proč to udělal. Přemýšlel jsem o našem životě v poslední době a probíral jsem náš vzájemný vztah. Tak jsem si uvědomil, že už to nebylo takové, jako předtím. Alena trávila většinu volného času u přítelkyně v sousedním domě, zatímco já jsem si četl, anebo jsem se vrtal ve své elektrotechnice. Tehdy jsem si myslel, ženský, musejí se vyprávět, ale ted' po objevení dopisu, jsem začal pochybovat o tom, zdali se vůbec u kamarádky zdržovala. Večer chodívala spát mnohem dříve než já a já jsem to přičítal její únavě. A naše rozhovory v poslední době? Otázka a odpověď. I při milování se mi zdálo, že předstírá rozkoš, jen aby to měla již za sebou, nebo mě s nevolí odpořovala. Je přetažená a unavená, myslím jsem si. Někde se musela stát chyba, ale kde, ptal jsem se sám sebe a díval jsem se do stropu a snažil se usnout. Ráno se mnou musela Alena pořádně zatřást, abych se vůbec probudil. Byl jsem unavený a bolela mě hlava. Vzal jsem si tabletu proti boles-

ti, vypili jsme mlčky čaj, oblékli se do černých šatů a šli na nádraží. Vlakem trvala cesta dvě hodiny. Díval jsem se z okna do bezútesné a nehezky krajiny zarostlé bodlácím a lebedou s pokřivenými a polosuchými stromy a cestami plnými výmolů a žlutého mazlavého bláta. Aspoň, kdybys promluvil, řekla Alena, co je s tebou?

Co by se mnou bylo, je mi líto mámy, zalhal jsem. Na maminku jsem vůbec nemyslel, měl jsem pořad před očima ten dopis vyložený z její kabelky.

Bedřichu, ale trochu života do toho vyprávění, povzbudila strejdu moje sestra.

Budu se snažit, řekl trochu nazlobeně strejda a pokračoval. Byla to bugatka synátora majitele pily z Bučovic. Tak si hned povídám, Bedřichu, pozor, s takovým floutkem se ti sestra tahat nebude. Viděl jsem, jak Ančí došla až k němu a on se na ni hned vrhnul jak vlk na ovci. Vystartoval jsem z křoví, popadl jsem vaši mámu za ruku a povídám jí, a Ančí, koukej mazat domů. Hrozně se lekla a začala utíkat po lesní pěšině k našemu baráku. Hele, Bedro, moc se nečerti, povídá mi mladý Zach, já chtěl tvoji sestru jen trochu provést. Víš, obrátil se na mne Bedřich, nejhorší jsou chlapi, co se ti nepostaví zpřímá, těch se musíš bát. A mladý Zach takový byl. Kouknu na něho, nohy se mu strachy třásly, tak jsem jenom mávnul rukou a šel jsem domů. Zach nasedl do bugatky a když už byl ode mě hodně daleko, začal na mě křičet, počkej ty hajzle, s tebou si to ještě vyřídím. Ale nevyřídil, hrdina, řekl strejda pohrdavě. Doma taky vaši mámě povídám, Ančí, co bys dělala s takovým třasořítkou, ty potřebuješ chlapa.

Poslouchal jsem Bedřicha jedním uchem, pozoroval Alenu a neustále jsem musel myslet na ten dopis. Kolikrát mi Alena zalhala, ptal jsem se sám sebe. Alena je impulsivní a takoví lidé lhát nedokážou. A proč by ten dopis nechávala v kabelce a napadlo mě, jestli ten dopis na mně nepodstrčila, protože moc dobře věděla, že si jdu mnohokrát do její kabelky pro zapalovač.

Ale ty mě vůbec neposloucháš, Ondřej, povídá mi Bedřich.

Ale poslouchám, zalhal jsem.

Bedřichu, to vypadá, jako kdyby naše máma byla na mužský, provokovala strejdu moje sestra.

To jsem neřekl, povídá Bedřich, ale ono je někdy horší, když mužský z celého města jsou jak blázni po jedné ženské a do vaší mámy byli udělaní všichni. Potom přišla válka, pokračoval strejda a my s vaší mámou jsme odejeli na práci do Německa, do Berlína.

Tak to už je lepší, řekl manžel mé sestry a pošeptal mi, Bedřich vypráví dobře, až na to, že u toho krapet pochrupeje.

Seděli jsme skoro všichni z blízkého příbuzenstva namačkání v obýváku, snažil jsem se poslouchat rozhovor, díval jsem se na Alenu, štíhlou a v těch černých šatech moc hezkou a nedokázal jsem jí přisoudit lež. Maminka měla Alenu ráda a Alena ji také a mě to těšilo. Vzpomněl jsem si, jak mi jednou řekla, dobře sis vybral. Když už maminka ležela těžce nemocná ve vzdáleném městě, Alena za ní jezdila. Já jsem se skoro vždycky vymluvil na neodkladnou práci. Alena mi na to nikdy nic neřekla, jen se na mě vyčítavě podívala. S maminkou musela mít velkou trpělivost, protože těsně před smrtí zdětinštěla a dokázala i sekýrovat. A tak Alena na jednu návštěvu uvařila na přání matky polévku couračku, na druhou zase kubu, jídla, která jsme doma nejedli a když se z nemocnice vrátila, řekla Alena, jen do toho klovlá, chudák, a bylo to beze vší zloby. I s mojí sestrou si Alena rozuměla výborně, a tak jsem se na ni díval, tak aby to nevěděla a myslel jsem si, přece jsi částí toho všeho pěkného, to přece nemůže být pravda, aby žila s tebou a klamala tě.

A to je právě to, co ty nevíš, Ondřej, vyrušil mne zase Bedřich. Ted' jsem byl nucen poslouchat jeho vyprávění, nebo aspoň předstírat, že pozorně poslouchám.

V Berlíně se tvoje mám seznámila s Mirkem, to byl můj kamarád, rovně a veselejší a já jako bratr tvé mámy jsem proti tomu nic neměl, ani bych nemohl mít, protože Mirek by se mě na to ani neptal. Já věděl, že to myslí s tvojí mámou dobře.

To jsi ale přece Ondřejovi nemusel říkat, namítla teta Božena.

Proč, já chci, aby věděl pravdu, odpověděl Bedřich.

Všichni zpozorněli a strejda Bedřich, vědom si své vážnosti a zvědavosti druhých se napil rumu, otřásl se, udělal brrr, chvíli mlčel a vychutnával tu zvědavost a potom pokračoval, ty ses Ondřejovi narodil v Písku, ale, kolkat ted' Bedřich, jak se to hromě říká slušně, podíval se na nás strejda a po chvíli ze sebe vyhrkl, počatej jsi byl právě v Berlíně.

Cože, řekl jsem udiveně, to jsem tedy měl jiného tátu. Ted' už jsem byl zvědavý i já. Podívali jsme se na sebe s Alenou a ta vyprávění Bedřicha komentovala slovy historie bezmála detektivní.

Bedřichu, napomenula strejdu teta Božena, když už ses pustil do tak vážné věci, tak aspoň necucej pořad ten rum, já nevím, jestli jsi už namanazanej, nebo spíš.

Mám jen hezkou špičku, uklidnil ji strejda. Podíval jsem se na něho a po jeho tváři, pomalu pomaloučku stékaly dvě slzy a potom další. Všichni jsme ztichli. Bedřich si ty slzy kapesníkem utřel, zhluboka se nadechl, aby zahnal pláč a pokračoval v naprostém tichu. Potom se tvé mámě její Mirek ztratil. To už byly na Berlín

strašně nálety a Mirek nechodil nikdy do krytu. Vylezl si vždycky na střechu a pozoroval tu hrůzu. Tvoje máma už s outěžkem se o něho strašně bála. Pak spadnul ten dům, co jsme v něm bydleli a Mirek už nikdy nepřišel. Prostáli jsme tam u toho spadlého baráku celé dny a noci, povídal jsem vždycky, Ančí, měla bys jít spát, ale kdepak a tak jsem tam byl s ní, pomáhal jsem odklízet, vlezl jsem do každé škvíry, ale všechno bylo zbytečné. Ani ho nevyhrabali. Tak jsme se s tvojí mámou vrátili zase k nám domů. Ale Ančí byla jako vyměněná, měl jsem co dělat, abych ji udržel při životě, ted' už strejda plakal a nestyděl se za to. Osušil si kapesníkem slzy a odešel do koupelny.

Všichni jsme mlčeli a to ticho přerušila teta Božena, měli se moc rádi, řekla, podívala se na svého muže Jožku a dodala, jako by to patřilo právě jemu, až jsem jim to kolikrát záviděla.

Nojo, zabrumlal strejda Jožka.

Záviděla jsem jim, opakovala teta Božka navzdory svému muži, on byl Mirek občas divokej, ale která ženská nepotřebuje takového chlapa, jo, ted' už je ale pozdě, vzdychla a podívala se na Jožku, sedícího v křesle zastrčeném do kouta a upíjejícího so-dovku.

Každý chlap, pokračovala teta, se aspoň někdy napije rumu, udělá rotyku, ale ten můj, vzdychla teta, nikdy. Jenom to svý kafe a to mu musím ještě servírovat jako knížeti a to ještě není všechno, zvlášť věšák na klobouk, zvlášť na sako a kalhoty vždycky na ramínku, aby zařezávaly puky, vždyť tys mě Jožane ani vlastně nepotřeboval, řekla teta, ale bylo vidět, že to tak nemyslí, koutky úst se jí nepatrně rozšířily a zvedly nahoru a oči tety se usmývaly. Aspoň jednou za život, kdybych ti mohla vyžehlit uválený kalhoty a pořádně ti vynadat, kde ses to zase coural, v které hospodě jsi trojčil, řekla teta a vstala a šla k tomu křeslu zastrčenému v koutě a pohladila Jožku po vlasech. Bylo to od tety něžné a dojemné, ale Jožka se v tom křesle ještě více skrčil a bylo vidět, že neví, co má dělat, jestli se trochu stydět, nebo tu hladící ruku také pohladit.

Alena vstala, vyšoupla z místa vedle mne mého švagra, sedla si na jeho místo, obejmula mně a řekla, tak a já chci ted' být u svého sirotka. Bylo toho na mně trochu moc. Maminka je pohřbená, včera ten dopis a táta, který vlastně mým tátou nebyl.

Ale ještě to není všechno, řekl strejda Bedřich, když se vrátil z koupelny. Když ses narodil a Ančí už se trochu vzpamatovala, začali chlapi v celém městě bláznit nanovo. A přichomýtl se do toho tvůj pozdější táta a tak povídám, Ančí, kluk potřebuje tátu, sama zůstat nemůžeš a tak se tedy Karel stal tvým tátou. A byl špatnej? Zeptal se mě strejda.

Ne, nebyl, řekl jsem, Strejda Bed-

řich se natáhl po skleničce s rumem, ale teta Božka mu ji vzala a rezolutně řekla a dost, nebo přebereš.

Ale nech ho, ozvalo se z kouta, kde seděl strejda Jožka, tobě špatně nebude.

Tak to ne, řekla teta Božka, já chci, aby mi bylo špatně, vzala tu skleničku s rumem a naráz ji vypila. Zatřásla se odporem, z očí jí vyhrkly slzy a povídá, lidi zlatý, tohle bude moje smrt, honem vodu. A ze zastrčeného křesla se zvedl její muž, držel jí sklenici u úst a dával jí pít jako malému dítěti.

Tak tenhle utřejch bych nedala pít ani svému nepříteli, řekla teta, když tu sodovku dopila a potom poplácala strejdu Jožku po ruce a povídá k nám ostatním, hodnej, hodnej.

Nevadí ti, že máš nevlastního bráchu, obrátil jsem se k sestře, sedící naproti.

Naopak, řekla sestra, ty jsi vlastně dítě velké lásky, že to štěstí nepotkalo mě, a sestra se natáhla přes stůl, posety skleničkami, talíři, láhvemi a šálky a políbila mě na tvář.

Máš aspoň fotku, zeptal jsem se Bedřicha.

Mám, povídá Bedřich, pamatuješ si ještě Ondřeji, jak jsem byl poslední u vás, tak jsem si prohlížel album a vy tam máte Ančí na rozstřížené fotce. A ta je právě z Berlína, tenkrát se s Mirkem pohádali a Ančí, která byla hned hr, tu fotku rozstříhla. Tu druhou polovičku mám já. Pošlu vám ji, slíbil.

To jsem zvědavá, jak vypadal, řekla Alena. Držela mne pod stolem za ruku, tiskla mi ji, ale já jsem ten stisk neopětoval.

Co je s tebou, povídá mi, nějak si zvednul.

Ale nezdavnul, jenom je toho na mne trochu moc.

Bedřich musí tu fotku hned poslat, řekla Alena.

Slíbil jsem to přece, odpověděl strejda Bedřich.

Vzpomněl jsem si na tu zažloutlou rozstříženou fotografii z našeho alba. Maminka na ní vypadá opravdu moc hezky. Bílé zuby jak perličky, jemně modelovaný obličej a veliké tmavé oči. Mezi tou spoustou fotek vyhlíží skutečně zajímavě a exoticky. Nesnáším ten trapný obřad, když přijde návštěva a vytáhnou se alba a návštěva je musí prohlížet a vyslechnout náležité komentáře k nim, musí se podívat a vynášet pochvalné soudy. Nikdy jsme to nedělali, ale když už se to občas stalo, na požádání hostů, všichni si fotky maminky všimli a hned se ptali, kdo to je. Ondřeje máma, odpověděla Alena a nikdy nezapomněla dodat, že byla ale hezká a rovněž neopomněla se na mne podívat, ačkoliv dobře věděla, že mamince nejsem vůbec podobný.

Bylo už k půlnoci, když jsme se rozloučili. Sestra nám nabídla, abychom přespali u nich, ale oba jsme chtěli svorně domů. V kupé vagonu poblí-

kávalo mdlé zažloutlé světlo, podél trati se za ulepeným oknem míhaly rozmazané siluety stromů a velké kapky deště pleskaly a tříštily se o sklo. Mám rád podzim i když na mě působí většinou depresivně a sklíčuje mě. Alena si sundala boty, nohy v černých punčochách si položila na protější sedadlo a hlavou se mi opřela o rameno.

Maminku jsem měla ráda, řekla tiše, vždycky jsme si moc dobře rozuměli.

Neřekl jsem na to nic. Bylo už pozdě, přemýšlet o tom, jak to šlo zařadit všechno úplně jinak, abychom se vidávali častěji.

Měli bychom se scházet vícrát, řekla Alena, ne jenom, když se stane něco zlého. Potom skrčila nohy, aby se vešla na sedadlo, dala si mi hlavu do klína a zanedlouho usnula. Přikryl jsem ji pláštěm, aby jí nebyla zima. Zanedlouho se mi sedělo moc nepohodlně. Nohy mi zdřevěněly a záda úplně ztuhla, ale nechtěl jsem se pohnout, aby se Alena nevzbudila. Občas se zavrtěla a něco ze spaní zabrumlala a já si právě teď vzpomněl, jak jsem jednou pokojně spal a najednou jsem od Aleny dostal neohrabaný úder do tváře. Probudilo mě to, Alenu jsem musel tenkrát zatřást, abych jí přivedl k plnému vědomí a povídám jí, co děláš, prosím tě. Já Ondřeji, promiň, řekla, zdálo se mi, že jsi mi nevěrný. Byly tři hodiny ráno a my se tomu smáli jak blázní. Celý den jsem měl potom na tváři vidět otisky Aleniných prstů. Co to máš na tváři, vyptávali se mě zvědavci. Ale, prohodil jsem vždycky ledabyle, znáš ženský. Domákla se něco vid', vyzvídal můj kamarád Josef. Hochu, to by mě ta moje musela umlátit, dodal pyšně. Tak jsem si na to vzpomněl a musel jsem se smát. Musel jsem ten smích v sobě potlačovat, aby si těch několik lidí v líně ujíždějícím vagoně nemyslelo, že jsem cvok.

Vlak zastavil a byli jsme doma. Ze zkušenosti vím, že když je Alena rozespálá, je nejlépe na ni aspoň pět minut nemluvit. Předstírat, jakoby nebyla. Na peróně se na mne natlačila, brr mně je zima, naříkala. Šněrovali jsme ulici jako opilci.

Jdeme jako namazaný, povídám.

To je mi fuk, hlavně, ať už jsme doma, řekla.

V posteli se ke mně schouliila, cítil jsem její teplé a něžné tělo a v polospánku zabrumlala, Ondřeji s tebou je mi dobře, ten dopis jsem na tebe narafičila už dávno a potom jsem ho já husa zapomněla, ale Ondřeji, protažovala znaveně slova, dělej něco, aby mi s tebou bylo pořád dobře. Ležel jsem chvíli bez pohnutí a když jsem věděl, že už spí, pomalu jsem sundal její ruku ze svých prsou, Alena se otočila, vlezl jsem k ní do sedla a už jsem nemyslel na nic zlého.

Třetí den přišel poštou můj pravý táta. Bedřich dodržel slovo. Alena

slepila fotku dohromady, podívala se na mě a povídá, je celej ty a pozorně si prohlížela můj nos.

Ty barbare, povídá dál, a to jsi mi vždycky tvrdil, když jsi byl kluk, že tě přes něj bacili sněhovou koulí.

Nebacili, řekl jsem, trochu jsem lhal a trochu jsem se styděl.

Proč, povídá Alena, mně se to líbí a tvůj táta ho má úplně stejný.

Tak ho asi taky bacili koulí, řekl jsem. □

Vladimír Cícha

Curriculum vitae

Křik. A pláč, pláčiček. Tak, maminko, kluk jako buk. Ale vždyť je to takový králíček, chudínek, myslí si šťastná maminka. Přinášení ke kojení, čurání a papání, přibývání na váze. Sudičky a pak příbuzenstvo. Dědeček dokonce v legionářské uniformě i s vyznamenáním. Je to celý tatka, celý tatínek, ty vočička a hubička! První kroky jsou legrace a dobrodružství, dědeček nedopustí, abych padnul. Projížďky na kočárku, dědečkovi na ramenou, na tříkolce jízdičky, procházky s chlebníčkem přes rameno, s vlnkou vlasů na čele, pohádky a povídačky před spaním. Slunce, jakoby pořád jenom svítlo slunce, na hladinu Vltavy, do koryta Rokytky, na zámeček v sadu Na zámečku, na kouli plynoměru. Dědeček se proti jeho oslnění chránil plátěnou čepicí se slídovým kšiltem. Z jara náš dům tak zvláště voněl vlhkou omítkou a často mytými schody, na kolenou pod kratošy jsem cítil příjemný chlad. A pak do těch vůní jednou přibýlo cosi štiplavého, obloha duněla, pluly po ní temní ptáci německých letadel, ve sklepním krytu shromáždili se všichni nájemníci i paní Valská, krásná dáma z prvního patra. Jednou v neděli vzali mě rodiče na Háječek, hleděli jsme spolu s jinými lidmi směrem k Vysočanům na hořící Československou Kolben Daněk, obloha byla šedavě zarudlá a vzduch nasycený vzrušujícím pachem spáleného materiálu. Napadlo mě jak to, že tak jako v prostorách vysočanských továren nevypadá to v celé naší zemi, v naší ulici U libeňského pivovaru, když je světová válka. A když jsme se vynadivili té fascinující podívané a otec zavel k návratu, spatřil jsem přímo před sebou krásnou paní v černém, smutně hleděla k rozvalinám v dálí jakoby v nich zůstali její drazí a jak seděla na stráni s pokrčenými koleny, v černu a přítmi jejich šatů spatřil jsem oslnivou explozi velkoleposti dojmu překonávající doutnající trosky závodu. Na počátku máje nastal v našem domě rozruch, pak i na ulicích, z okna jsem viděl pana Světelského spěchat s puškou v ruce, v klopě saka trikoloru, to jsem ale ještě nevěděl, že se té stužce tak říká,

že je tak symbolická... a pak bylo slyšet v rádiu střelení a volání rozhlasu o pomoc a dědeček legionář vyšel se mnou do ulic a dívali jsme se jak lidé na Primátorské třídě na reklamních štítech obchodů přemazávají barvou německá slova a když jsme se vrátili, maminka křičela na dědečka: - Tati, ty ses zbláznil, kde se to motáte, když je revoluce? - a pak se hodně mluvilo o Vlasovcích, myslel jsem, že jde o nějaké lidi s dlouhými vlasy, střídalo se na Trojském mostě a rozhlas stále volal o pomoc, bědoval, že se ku Praze blíží německé tanky, ale nakonec jsem žádný německý tank neviděl, zato zaprášené tanky Rudé armády a na nich stejně zaprášené vojáky s květinami a láhvemi, slunce svítilo a lidé jásali, dědeček s úctou až nábožnou hovořil o Stalinovi, skvělém vojevůdci, jako legionář tomu asi rozuměl. A na podzim jsem šel s maminkou a dědečkem prvně do školy, ohromná taška na zádech mě znepokojovala, chrastilo v ní a řemení mě škrtilo do ramínek. Paní učitelka byla krásná a vysoká, černovlasá a modrooká jako ta holka u potoka, jenže to byla dáma, miloval jsem ji, myslel na ni večer než mě přemohl spánek... ve čtvrté třídě nám nasazoval brouky do hlavy pan učitel Lacina, světové války a katastrofy jsou nevyhnutelné, říkal, to je taková samočinná přírodní regulace, když už lidi nevědí co dělat roupama tak začne mela, aby přišli zase k rozumu a začínali znova, pan učitel Lacina učil počty a tělocvik asi podle zásady ve zdravém těle zdravý duch, svou filozofii dával nám k lepšímu... moje první láska se jmenovala Jitka a nedávno jsem na fotografii z té doby viděl, že byla nejhezčí ze všech holek ve třídě, taky pan učitel Lacina je na tom záběru. Zatímco ruské tanky přijely za slunečného počasí, zástupy lidu vedené lidovými milicemi v unoru o tři roky později táhly městem za sychravého počasí pod hrozivě šedavou oblohou, sníh poletoval, když Klement Gottwald kázal na Staroměstském náměstí jak je patrné z historických fotografií, poslouchali jsme tu řeč z rozhlasu a otec říkal: - Nevím, nevím jak tohle dopadne, pan prezident Beneš je starý a nemocnej člověk! Je toho na něj moc, Mnichov a teď tohle! - ... a pak začaly mizet firemní štíty řemeslníků a obchodníků na které jsem se rád díval, líbila se mi ta různá písmena a různá jména a pak už se zřejmě stále něco měnilo, naši o tom často hovořili, zatímco já byl zaneprázdňený klubovskými zábavami a radostmi, toulkami po periférii a jednou týdně zavěšovali jsme se s kamarádem Hrobkem na římsu okna v sousední ulici kde nám na kanapi v pokoji ukazovala Boženka Janderová, 11 let, svoji pěknou kundičku za 1 Kčs od každého. Vlastně se o mou výchovu kromě ní staral ještě dědeček legionář a Československý rozhlas... v roce 1952

jsem vzrušen naslouchal přenosům z procesu s bandou velezrádce Slánského, ten pan prokurátor bouřil a hřímal, jeho řeč byla plamenná a plná hanebných výrazů, ale já v duchu toho Slánského obdivoval, že to byl takový nepřítel našeho lidu, protože ten náš lid jsem chápal jen v těch tmavých uniformách milic, jako dav křičící a volající výhružná hesla a tak se mi soudruh Slánský, agent imperialismu jevil jako hrdina, jako bojovník za poklidné roky po válce světové a rozhlas pak oznamoval jejich rozsudky smrti stejně jako šest let předtím informoval o popravě K. H. Franka a za čas dokonce otec přinesl celou knihu o procesu a já nechal cliftonky a rodokapsy a četl ji a hltal po večerech, žasnul, co všechno ti lidé měli na svědomí a jak okřklivě o sobě mluví, že jsou zločinci, zvrhlíci a hovada. V roce 1953 už jsme bydleli v srdci hlavního města, když otec odhadoval a kalkuloval co se stane s naším majetkem při měnové reformě, ale já to přijímal s příjemným napětím a těšil se na nové mince a bankovky a s požitkem platil lístky do kina úplně novou bankovkou, vedl si Jiříčku do lože a při filmu Pád Berlína snažil se jí rozepnout podprsenku, kterou už tenkrát musela nosit, erotická zvědavost odpoutávala mou pozornost od hrůz války a hrdinství rudoarmějců, a bylo to pochopitelné, neboť když si později dvacetiletou Jiříčku vzal takový elegantní pán s knírkem byl jistě rád, že to učinil, protože to už měla Jiříčka prsa nejen veliká a krásná ale dočista neuvěřitelná, když se předtím dostavila k závěrečným zkouškám ve svazčké košili rozvírala se jí mezi knoflíčky a i pan učitel Jan Kubiček (čeština a ruština) mohl jí tam oči nechat. Jiříčka byla skutečně až krásně nestydatá, stejně jako nestydatě krásná... po těch zkouškách jsem se chtěl stát platným členem společnosti a studoval na průmyslové škole, studium ve mně probudilo zvědavost a po maturitě vykonal jsem přijímací pohovor na vysokou školu nějakým ale nedopatřením, protože ředitel průmyslové školy soudil, že jako syn bývalého podnikatele nemám na takové vysoké studium právo a ten omyl, ta přeměna otce v kapitalistu vysvětlovala se po dva roky často v bytě redaktora deníku Práce, který bydlel naproti v naší ulici a manipuloval těmi nesprávnými informacemi... Ale my přece nebráníme nikomu, aby ukázal kladný poměr k našemu zřízení a to můžeš udělat i Ty, povídal mi a tak jsem se seznámil na sobotní brigádě v Akci za Prahu krásnější s Karličkou, dcerou aktivistky uličního výboru a protože se mi líbila, chodili jsme místo na Akce k ní, protože soudružka matka byla stále někde aktivní a užitečná a tam se na plyšovém otmáně zrodilo mé doporučení ke studiu, matka aktivistka měla svou dceru ráda a v mých materiálech

objevily se stovky brigádnických hodin, stal jsem se tedy posluchačem vysokého učení a studoval na náklady pracujícího lidu, pracující inteligence, rolníků a zemědělců, takové studium není vždycky lehké, ale dobrý je pocit práce na sobě samém, exaktní vědy, ač exaktní mají taky své kouzlo... v průběhu studia navštívili jsme spřátelenou NDR, prohlédli si tam dvě tovární haly a obdivovali mořskou pláž ve Warnemünde, jednou večer jsme se krásně namazali a začal jsem si tykat s asistentem Vaňkem a myslel si, že to tak potrvá i na druhý den a do konce studií, ale nepotrvalo, naopak, nastaly těžké časy závěrečných příprav a také mi bylo navrženo členství ve straně (komunistické), ale řekl jsem, že chci vést život nestraníka s legitimacími do veřejné knihovny a tenisového klubu a nějaký čas jsem se bál, že mě za to někdo vyvede ze staroslavné budovy fakulty na ulici, za ucho třeba, ale nestalo se tak, snad proto, že už za mě náš lid utratil tolik peněz... k promoci jsem dostal fotoaparát Flexaret IV a pěknou nakládačku od dívky, která se později stala mou ženou, často jsem ji pak fotografoval s jejím motocyklem Jawa — CZ 125 a někdy i na lesních mýtinách oděnnou jenom do korálů kolem krku a najednou začalo být nějak líp, bylo k vidění víc krásných a zajímavých filmů a jazz rozbujel po dřívějších zákazech a šikanování, navštěvoval jsem Divadlo na zábradlí, Semafor, Violu, výstavy malířské, moderní básníci psali moderní básně a pak na sjezdu československých spisovatelů, vlastně na tom posledním co měli několik inženýrů lidských duší proneslo projevy v pozapomenutém stylu a to se mi zdálo, že mluví jadrnou lidskou řečí a nedlouho nato lednové plénum ÚV KSČ porodilo Alexandra Dubčeka a jeho družinu a nastalo jaro... Take the A Train hrál orchestr D. Ellingtona a mně se zdálo, že sedím v tom vlaku a nechám se unášet k čemusi novému a bylo mi přítom dobře, k něčemu co připomínalo ty časy o kterých jsem jenom četl, časy mezi dvěma světovými válkami podle pana učitele Laciny nevyhnutelnými, na každý nový den jsem se těšil a nikde přítom neslyšel ani nečetl, že by lidé chtěli odstranit ten nový řád a systém zvaný socialistický, že by boháči a podnikatelé chtěli zpátky svoje továrny, zato všechny ty požadavky národa, dělníků i zemědělců nevyjímaje pracující inteligenci daly se vyjádřit jednoduše: Už nechceme, abyste nám lhali, abyste nás trestali za prkotiny, chceme klidně pracovat a klidně žít, nejen pro budoucnost, ale už tak trochu i dneska... noviny jsem četl lačně, byl jsem plný elánu a v zaměstnání se snažil, takže jsem byl poslán na cestu do SSSR, jaro bylo v rozpuku a já se promenoval po Rudém náměstí, i na nádvorí Kremlu jsem se zašel podívat

a byl jsem hrdý jako páv, když se ke mně Moskvané pěkně chovali sotva se dozvěděli, že jsem Čech, pil jsem chlebný kvas u cisteren na ulicích a povídal si s kolegy na akademii... a nedlouho nato pak na Václavském náměstí se sovětskými vojáky zatímco má žena na chalupě u svého otce v nevědomosti říkala našemu synkovi: - Zamávej vojákům, vracejí se ze cvičení! - a v Praze dělníci, pracující inteligence a snad i ti co před dvaceti lety táhli ulicemi v uniformách lidových milic hrozili vojákům a plivali na jejich tanky a obrněnce, ženy byly zdrcené a mladé dívky plakaly, měly vlasy pocuchané, rozevláté, hořely jim tváře, byly krásné až z toho unavené vojáky na tancích muselo bolet celé tělo... a pak generálové a plukovníci odvezli A. Dubčeka s jeho družinou do Moskvy, do Kremle na jehož nádvořích jsem se nedlouho předtím procházel a když se za pár dní všichni vrátili A. Dubček plakal jako ty krásné dívky na ulicích plných sovětských tanků a já se ptal Tak a co teď budu dělat a taky Čímpak to, že moskevské protokoly nepodepsal jediný soudruh Kriegl, lékař?... a shledal jsem, že potřebuji dovolenou, odpočinout si a v klidu přemýšlet a odjel jsem s rodinou do sousední země, prohlédl si město Marie Terezie a pak jsme letěli přes Atlantik, život zase není tak dlouhý a jednu třetinu prospíme a tento fakt dodal přátelství se Sovětským svazem na věčné časy zvláštní podobu, nelze vstoupit dvakrát do téže řeky a čas můžeme zastavit jenom na hodinách, tak jsem si odpovídal na svoji otázku a když jsme odlétali přešlo a kapky deště byly jako slzy loučení a smutku. A pak jsem tedy musel začít uplatňovat znalosti (ke kterým mi dopomohl pracující lid československé republiky) u firmy ABC Association Incorporated a ve volném čase jezdil jsem po té veliké zemi a nejen zemi, ale i po celém kontinentu, který kdysi objevil pan Kolumbus, když si pořád lámal hlavu nad tím známým vajíčkem a nikdo se nás neptal kam máme namířeno a proč a když se nám náš malý bytček zdál horký a těsný, přestěhovali jsme se do jiného, peníze jsem si vydělával ne zrovna v potu tváře, ale tím, že jsem pracoval a tak jsem si zvykal na nové prostředí a zemi, na svůj nový domov, na jiný řád a někdy počítával jak se mi srdce odděluje od mozku a rozumu a tak jsem stárnul a nikomu jsem neubližoval, nikoho neokrad ani nepobil, ale nepřestal jsem se ptát proč je všechno jinak a cítil živě, jak mnoho věcí je směšných z hlediska věčnosti, jak krutá je nevědomost vlád o relativitě času, dvacet let je nic v trvání světa, ale třetina života lidského. Místo mého narození je v podstatě náhoda, šťastná či nešťastná, teprve na konci pouti se ukáže jaké znaménko převládá. Poznal jsem socialismus, socia-

lismus s lidskou tváří i kapitalismus, to by mělo být umožněno každému, tak to ostatně je možné v té části světa, kterou československý lid ústy své strany a vlády neustále osočuje a obviňuje, nic se nevyrovná vlastní zkušenosti, jen pohled na obě strany mince umožní rozeznat jestli je falešná a někdy ani to ne. Ano, kdybych přijel po letech do Prahy nebo do Bechyně rozdělil bych se s každým o své poznatky a dál pokračoval v hledání pravdy, absolutní i relativní, teď trochu vím co se za dvacet let změnilo v kapitalismu a rád bych pozoroval jaký pokrok za stejnou dobu udělala domovina pod vedením stále stejné strany a vlády, rád bych poznal zda se tu změnilы zvyky lidí, jejich letora a copak by se mi na nich asi nelíbilo, na Kanadanech se mi nelíbí, že neumí jíst příborem, že strkají pozvednuté palce před televizní kamery když mají radost, že neumí pít a snadno se namažou, že v dostatečném počtu se nezúčastňují voleb, svým dětičkám nenatrhnou prdelku když je to na místě, že se tolika tatínkům těch dětiček líbí podivná hra baseball neboli pášák. Z hudebních skladatelů mám rád Mozarta, Haydna, Mahlera, Ellingtona a Strayhorna Billyho, z malířů Picassa, Matisse, Slavička, celníka Rousseau a K. Chabu, rád si pouštím O. Petersona, C. Basieho, Gillespieho, F. McPhersona nebo J. Suchého. NHL je mi lhostejná, ale vzpomínám na V. Zábrodského, Roziňáka a Kopopásku, Bubnika a Dandu. Jsem vášnivý čtenář literatury klasické, exilové a nad dobrou pornografií netvářím se jako F. X. Šalda. Víno mám radši červené než bílé a lahvové pivo chlazené nejraději na řízném vzduchu. Na vietnamskou a francouzskou kuchyni jsem jako dělaný, ale není nad bramboráček na sádle, cévy necévy. Ze sovětských státníků jsem si oblíbil N. S. Chruščeva (až na to pře-padení Maďarska) a M. Gorbačova. Není mi jasné, proč tenisté, hokejisté, real estate agenti a Johnny Carson vydělávají tolik peněz. Sportuji rád a úměrně svému věku. Doufám, že jsem nezapomněl na nic důležitého a vyjádřil se předehledně o svém životě zatím cca 18 000 dnů dlouhém. Můj poměr k bližnímu je dobrý. Má oblíbená barva modrá. Barva moře a nebe. Znamená naději. Ano.

(Požadovaná příloha k žádosti o úpravu právních vztahů s vládou ČSSR.) □

PŘÍMÁ STEZKA

úvod do jógy, jak ji praktikovat a jak jí rozumět, napsal **Květoslav Minařík**, předválečný učitel jógy v ČSR. Cena \$16.20. Objednejte u: 68 Publishers, Box 695, Station A, Toronto, Ont. M5W 1G2, Canada

Dušan Šimko

Sám proti noci

K úmrtiu slovenského spisovateľa Dominika Tatarku

10. maja zosnul v nemocnici v Podunajských Biskupiciach nestor slovenských spisovateľov Dominik Tatarka. Zostáva naďalej smutnou skutočnosťou, že od roku 1969 - kedy vyšiel Tatarkov "fantastický traktát z konca jednej epochy" - Démon súhlasu - nevydali na Slovensku ani jednu knižku nášho azda najvýznamnejšieho povojnového prozaika. V roku 1970 bol Tatarka vylúčený zo Zväzu slovenských spisovateľov a taktiež z KSC: to mal byť totálny trest pre naozaj neobvyklého človeka: na naše slovenské pomery takrečeno. Strana a jej nohsledovia nevedeli Tatarkovi zabudnúť jeho "démona" a jeho príkre odmietnutie "bratskej pomoci" v auguste 1968. Pokiaľ sa ostatní slovenskí spisovatelia - postihnúť cenzúrou a zákazom publikovania - stihli do roku 1972 pokajať - ako Bednár, Hykisch, Karvaš a iní - Dominik Tatarka sa modlikať nehodlal a takýto postoj si ponechal až do sedemdesiatehošiesteho roku svojho nelahkého života.

Celá moja generácia úprimne obdivovala Tatarkovu skvostnú surrealistickú novelu Panna zázračnica (1944). Tatarkova tajuplná hrdinka Anabella nám jeho slovami rečeno "vyprávala o básnikoch v zlatom veku poézie a šeptom nás zaklínala: - Aktivita..." Po aktivite sme koniec koncov všetci túžili v tých sedemdesiatych rokoch na bratislavských fakultách. V škole sa nám pokúšali zhnúsiť Tatarku tým spôsobom, že z neho urobili novodobého "socialistického" autora. Jeho romány Farská republika (1948), Radostník (1954) a Družné letá (1955) sú síce smutnou daňou talentovaného autora Zdanovščine. Napriek štylistickým chybám a ideologicky zjednodušujúcim momentom ostáva Farská republika čestným pokusom sa vyporiadať so zložitou spoločenskou situáciou za Slovenskej republiky. Tatarkov protagonistu Tomáš Menkina, syn američana Johna Menkinu, gymnaziálny profesor zvedavo a s intelektuálskou iróniou sleduje zvraty a osudy svojich spoluobčanov v liptovskom malomeste: chamtivých arizátorov, váhavých malomeštiakov, smiešnych a nanajvýš trapných gardistov či farárov a cirkevných činiteľov, ktorým sú veci pozemské bližšie ako večné statky nebeské. Nečudo už vtedy mu dogmatickí kúvici slovenskej literárnej kritiky vyhadzovali pred oči, že píše z pozícií "expresionistickej deformácie, biologickej triviálnosti a psychologického izolovania."

Cez ťažké pereje perzekúcie sa dostal Tatarka vďaka reflexívnym reportážam z Anglicka, Francúzska a Švajčiarska: nám, ktorí sme vtedy cestovať nesmeli, boli tieto prózy osviežením a poučením naraz. No najväčším úspechom bola jeho krehká a vonkoncom vydarená novela Prútené kreslá (1963): rozprávač Bartolomej Slzička získava "nespokojné a nenaplnené ženy" ako predplatkyne do "Spoločnosti milovníkov dobrej knihy" a akoby náhodou im rozpráva vlastný milostný príbeh z "predvojnového Paríža". Slzička nám otvoril okná do Európy "ako vráta holohumnice" a spolu s ním sme mali potešenie zo "spevavého hlasu" francúzskej učiteľky Daniely a merali sme krokmi vytúžený bulvár Saint-Michel.

Veľká Slovenská encyklopédia (1982) a Encyklopédia slovenských spisovateľov (1984) prehovorili metajazykom straníckych strážcov soc.-realistickej svätyne a označili jedným dychom Tataru za "nemarxistického, formalistického autora, kresťanského utopistu a pravicového oportunistu..."

20 rokov mlčalo tzv. kultúrne Slovensko a dnešní študenti o Tatarovi nevedia priveľa. Tatarka mal dosť odvahy podpísať Chartu a sám prenasledovaný zastat sa iných. Nestratil - napriek ťažkej vlekkej chore - chuť a silu do písania. Časť z jeho intimných denníkov, mozaík vyšla mimo Slovenska (Listy do večnosti, 68 Publishers 1984; Písачky, Index 1984; Navrávačky, Index 1988). V týchto "písачkách" prepukol Tatar, akoby živelný vulkanický krb a zaplavuje nás zdanlivo chaotickým erotickým ošialom spojeným s kritickým videním dnešnej slovenskej spoločnosti na hony vzdialenej od Tarkovej vytúženej "božej obce".

Dva mesiace pred smrťou Tataru sa k nemu vybrali "hrdinovia" prestavby a "rekonštrukční chirurgovia moci" - súdruhovia: vedúci tajomník Zväzu slovenských spisovateľov Ladislav Ballek, šéfredaktor vydavateľstva Slovenský spisovateľ zaslúžilý umelec Štefan Stražay a pracovník Literárnovedného ústavu SAV Vladimír Petřík. Títo nositelia titulov vraj "rokovali s jubilantom o vydaní jeho diela" (sic: Literárny týždenník, Bratislava, 17. marca 1989). Výtečník súdruh VI. Petřík napísal - aká to "odvaha" - nekrológ na Dominika Tataru do Nového slova (Bratislava, 18. mája 1989) a vcelku síce zmierlivo - podľa hesla radšej polopravda ako lož - "pozitívne" zhodnotil Tatarovo dielo až do roku 1969; a že dačo vyšlo počas 20 rokov odporného mlčania celej zbabelej spisovateľskej čeliadky - to kvôli istote zamlčal. Na záver článku ešte umiestnil citát gýčovitého "veršotepca", bývalého aparatčíka Zväzu slovenských spisovateľov a Istivo-naivného "normalizátora" súdruha Plávku: "Podaj mi ruku, človek,

chcem cítiť tvoje teplo..." Petříkovi sa derú krokodílie slzy do očí: "Teplo našich rúk prišlo neskoro..."

Súdruh Petřík, slovenský čitateľ a milovník dobrej literatúry neprestali čítať diela Dominika Tataru a zopár statočných ľudí - občanov v pravom zmysle slova - si neprestane vážiť Tatarovú slobodmilovného

a nepoddajného "zbojníckeho" postoja. Dominik Tatar je nám tým eratickým blokom, ktorý neotešuje a ani neodpracuje zbabeleci, malomešiaci a prospechári v kultúrnom živote dnešného reálno-socialistického Slovenska.

□

DO RUSKA S LÁSKOU

Více než 500 kostelů v Sovětském svazu bylo vráceno křesťanům

Milióny touží po Biblii!

Gorbačovova politika glasnosti náhle otevřela dveře pro biblické společnosti na celém světě. V tuto historickou chvíli vydaly vlády povolení pro hromadný dovoz Biblí do Sovětského svazu a do ostatních zemí východní Evropy.

Podle odhadu je v SSSR asi 100 milionů křesťanů, ale méně než 6 milionů Biblí. Nedostatek Biblí byl způsoben nařízením po druhé světové válce.

Mnozí křesťané mají doslova roztrhané Bible, jak kolují mezi jejich příbuznými a přáteli.

Kanadská biblická společnost nutně potřebuje vaši finanční pomoc, aby doručila Bible do rukou křesťanů, kteří je nutně potřebují.

Váš dar bude použit pro dodávání Biblí v těchto jazycích: ruštině, estonštině, lotyštině, ukrajinštině, polštině, němčině, češtině, slovenštině, maďarštině, rumunštině, slovinštině, chorvatštině, srbštině, makedonštině, gruzinštině a armenštině.

Prosíme vás, pomozte ještě dnes!

Váš dar je odepisatelný od daní. Charitable Organization Registration No: 0021501-47.

Please help today so that Christians in this part of the world will soon be able to receive their very own Bible!

I would like to make a gift in the amount of \$ _____

Please charge my gift to: VISA MasterCard

Signature: _____

Card No.: _____ Expiry Date: _____

Name: _____

Address: _____

City: _____ Prov.: _____

Postal Code: _____

Please make cheques payable to Canadian Bible Society.

Detach and mail to: Canadian Bible Society, 10 Carnforth Road, Toronto, Ontario M4A 2S4 (416) 757-4171.

Dopisy

Blokádu vepřů rozšířte

Chtěl bych pochválit některé články které mě mimořádně zaujaly, Ota Ulč: Znovu o Grenadě - Fr. Fiala: Ve městě 24. letních olymp. her - Václav Písecký: Československo na rozcestí? - Martin Kincl: Devizová blokáda aneb jak držet vepře od koryta (to byste měli víc rozšířit mezi čtenáře na Západě) - Ota Rambousek: Létat volně jako pták - Tomáš Novotný: Expo 88, i ostatní články jsou pro mě velmi zajímavé, líbí se mi i kreslené vtipy. Čtu poctivě všechna čísla.

Do další práce na Západě vám přeju hodně neutuchajícího elánu. Těším se na každé další číslo.

J. S., Československo

Odkud spadla pí Ryšanová?

"Západ" č. 2/89 na straně 31 přináší dopis paní Ryšanové; rád bych věděl, odkud ta dáma spadla. Z konzulátu? Z Bartolomějské? Určitě ne z Měsíce. Pročetl jsem si ten kritizovaný článek historika Dr. Jana Mlynárika, který žije od roku 1982 v NSR a nezjistil jsem na rozdíl od paní Ryšanové, že by dr. Mlynárik uváděl nějaké výmysly. Jestliže píše "Západní krajiny", tak tím nemusí nutně myslet USA a Kanadu, ale Západní Evropu a Anglii. Právě v Londýně v loňském roce probíhal případ signatáře Charty 77 Julíuse Tomína, který pobíral několik let slušnou podporu v nezáměstnanosti, protože nesehnal práci profesora na některé univerzitě a tak po několika letech si jej úřady zavolaly a oznámily mu tam, že si musí najít přiměřenou práci, jinak, že by mu přestaly podporu platit. Hodně se o tom tehdy psalo a mluvilo a nevím, co dnes historik Julius Tomín dělá, ale určitě hladem neumírá, neboť jeho žena Zdena Tomínová pracuje jako redaktorka a hlasatelka v České sekci rozhlasu BBC. Takže paní Ryšanová nemá pravdu a kdyby "Západ" vycházel podle jejich představ, tak by časopis asi nikdo z nás neodebíral, a s redakcí by asi nikdo nespocoval. Paní Ryšanová by určitě našla dobré místo u pana Jakeše, nebo u pana městského tajemníka KSČ v Praze pana Miroslava Štěpána. Pan Škvorecký jí vše věcně vysvětlil, takže není třeba více komentářů.

V. Zavadil, Austrálie

Co je Čsl.?

Když v ČSSR vypukla federalizace, řeklo se půl na půl. Polovina estébáků z Čech, polovina ze Slovenska. A všichni do Prahy. Tak to bylo se vším. Jen ve zkratce "československý, československé atd." zůstalo u mezinárodně uznávaného ČS. Pouze separatisté psali dál "čsl", protože věřili, že Slováků jsou dvě třetiny

a Čechů jen jedna. Po nich to psali dál ti, kteří se chtěli bohatým slovenským přátelům zavděčit. Jinak i dítě školou povinné ví, že "ČSL" značí "Českou stranu lidovou", někdy "Československou lidovou" (armádu, prostituci - nehodící se škrtněte!). Trochu se podivují, proč zkratky "čsl" užívá i Západ - (viz "Jiří Sýkora s Arnoštem Lustigem..." Západ č. 2)

Mám spoustu slovenských přátel a dobrých přátel. Ale ani jeden z nich nevyžaduje, aby měl dvě písmena v zkratce pro československý. Vůbec si myslím, že celý ten česko-slovenský konflikt v emigraci je vykonstruovaný a živěný z Prahy a Bratislavy. V tamzemsku je lidem tuk, jestli je někdo Slovák nebo Čech. Spíš oba touží po včlenění jak Čech tak Slovenska do nějaké federální Evropy. A jestli je nějaký problém, pak jen v tom, jak dostat těch 50 % Slováků do centrálních úřadů do Prahy. Komu by se z Bratislavy taky mocí mermo chtělo jít sloužit do Prahy? A tak se vypráví, jak se potkají dva Slováci v Bratislavě, pozdraví se a ten jeden se ptá, čož ten druhý robí? "Čo bych robil. Do Prahy idem." "A čo budeš robiti v Prahe?" "Čo bych robil, Slovák buďem robiti..."

Tak už nechte toho "čsl." a pište jako všude jinde na světě ČS. Dík!

Vladimír Škutina, Švýcarsko

Pozn. red.

V. Škutina má pravdu. Jsem si dobře vědom, že podle normy se píše čs., nikoliv čsl., zrovna tak jako Československo a nikoliv Česko-Slovensko. Chyba byla způsobena nedbalou korekturou, za kterou jsem odpovědný.

M. Š.

Ioan Pyreion vulgo Jan Křesadlo

Snad se nachází mezi čtenáři ZAPADU někdo, kdo by mohl vysvětlit, proč IOAN PYREION vulgo Jan Křesadlo napadl Milana Uhdeho pro jeho špatnou staročeštinu v pseudo-pamětech Petra Kůžkaře pocházejících údajně z XV. století. Vždyť jemu samotnému by mělo být známo, že by jí sám asi těžko porozuměl.

Recenzent časopisu SVĚDECTVÍ kvw se jmenuje Karl von Wetzky, proč mění Křesadlo jeho jméno na "Kchárta"? Kvůli tomu, že je Němec? Nejpodivnější je však útok Jana Křesadla na značně katolickou spisovatelku Ivu Kotrlou. Na kterépak kuří oko mu stoupla? (Ti čtenáři, kteří by na základě zmíněného článku byli chtivi sexuálního sadomasochismu učiní lépe, když sáhnou po knížce p. t. Křesadla).

PRAETER SPECIEM STULTUS EST. (Plautus)

Clemens Aliot Sekanina, Švýcarsko

Nejhorší "výplň"

Nejhorší "výplň" ale je článek N. Malinové "Až se zase právo..." Co jsme se z toho dověděli za novinky? Dětičkám s v Česku nelíbí, šofér si přeje HiFi Stereo, šmíračka šmíruje. A tyhle triviáta nám servírujete pod názvem "literatura". To nás, čtenáře, máte za takové blbce? Vždyť my to známe, co se v Česku lidem, i dětičkám, líbí či nelíbí, co chtějí a co nemají. Snad bychom si zasloužili něco jiného než sentimentální ubrečenosti.

Více článků pánů Ulče a Škvoreckého bude určitě ku značnému prospěchu jak čtenářů, tak i časopisu.

Pavel Šulc, USA

Dopis Jiřího Suchého

Scéna č. 9, 2. 5. 1989

Vážená redakce,

před časem jste uveřejnili pozoruhodný článek dr. Justa. Byly v něm zveřejněny praktiky Čs. televize, nesloužící této instituci příliš ke cti. Tehdy jsem považoval za spravedlivé opravit Justovo tvrzení, že vystupování na obrazovce je mi stále ještě odříkáno. Vysvětlil jsem ve svém příspěvku, který jste otiskli, že už nějaký čas platí nabídka, podle níž bych měl připravit pro televizi hodinový pořad, který by reprezentoval i tu mou třetinu Semaforu. Bylo mi rovněž slíbeno, že pořad bude mít svá pravidelná pokračování.

Dnes se na Vás obracím znovu s prosbou o uveřejnění zprávy o tom, jak jsem se nechal napálit. Já totiž té nabídce věřil! Dokonce tak, že jsem ani nezádal na příslušné redakci vystavení smlouvy, když už se k tomu sama neměla a považoval jsem ústní objednávku scénáře a zadání natáčecích termínů za důvěrnou dohodu. S důvěřivostí sobě vlastní jsem ani nepostřehl, že první natáčecí dny se měly uskutečnit počátkem dubna, tedy v období, kdy je dobrým zvykem vyvést někoho aprilem.

Přál bych Vám vidět, s jakou směšnou důkladností jsem se na věc připravoval. Odevzdal jsem scénář a vzápětí jsem začal pracovat na jeho další vylepšené verzi, přestože moje práce byla (a je) stále jen podložena onou ústní dohodou. Zablokoval jsem si dny, kdy mělo dojít k natáčení, a o tož jsem požádal své spolupracovníky. Zkrátka počínal jsem si jako nesvéprávný prostáček - lekci, kterou mně Čs. televize udělila, si plně zasloužím, protože takhle už jsem naletěl počtvrté.

Vzal jsem si však tentokrát z toho ponaučení. Slibuji, že půjdu, jak se říká, do sebe, že nebudu lehkověrně a nezodpovědně důvěřovat kdekomu a že až zase přijde někdo z televize s další nabídkou, dám si velký pozor, aby ani jeden výraz, který použiji, nebyl žalovatelný. Věřím, že tak odčiním mystifikaci Vašich čtenářů, které jsem se dopustil neuváženým zveřejněním své minulé statě.

Jiří Suchý

Služba čtenářům

Lépe než dobře udržovaný 53 letý Čechoameričan z Kalifornie, absolvent univerzity, odborný poradce, bez závazků, hledá touto cestou milou a inteligentní partnerku se znalostí jazyka do podnikání, kdekoliv k vážnému seznámení. Kdo asi řekl: "Láska znamená někoho s kým chceš zestárnout?" Foto vyměním. Jen seriózní zájem. Zn: 20006